

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİNDE OSMANLI-
HABSBURG STRATEJİLERİNİN MACARİSTAN ÜZERİNDEN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ (1520-1533)**

Birce ÖNKAHRAMAN

**Danışman:
Dr. Öğretim Üyesi Gülsüm TÜTÜNCÜ**

İZMİR-2020

ÖNSÖZ

Elinizdeki çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans programında yüksek lisans tezi olarak ve Karşılaştırmalı Tarih Metodolojisi kullanılarak; 1520-1533 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman döneminde Macaristan coğrafyası üzerinden Osmanlı-Habsburg stratejilerinin devlet gelenekleri, askeri hamleler, deniz ve donanma gücü, dini etki bağlamında kapsamlı bir karşılaştırmalı analizini yapmayı amaçlamıştır.

Osmanlı ve Habsburg ilişkilerinde Macaristan'ın önemi ve bu çerçevede gerçekleştirilen stratejilerin karşılaştırmalı analizi geniş kapsamlı bir değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

Her çalışma gibi uzun bir süreci içine alan bu araştırmanın da birtakım eksiklikleri bulunmaktadır. Tüm bu eksikliklerin gelecekteki araştırmalar ile giderilebileceğini ummaktayım.

Bu araştırmada bana emeği geçen, her zaman yanımda olan tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Gülsüm Tütüncü'ye, bana yönlendirmelerde bulunan Öğr. Gör. Dr. Neslihan Ünal'a, tezin yazıldığı dönemde bana gerekli desteği sağlayan sevgili aileme, babam Aydın Önkahraman, annem Deniz Önkahraman ve kardeşim Bora Önkahraman'a, dostlarım başta Serkan Özcan olmak üzere K. Berk Terlemez, Kübra Çolakoğlu, Berna Gerger, Halil Pekşan ve A. Onur Çalışır'a teşekkür ederim.

BİRCE ÖNKAHRAMAN

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi/ Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi olarak sunduğum “Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Osmanlı-Habsburg İlişkilerinin Macaristan Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi (1520-1533)” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Birce ÖNKAHRAMAN

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Osmanlı-Habsburg İlişkilerinin
Macaristan Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi (1520-1533)**

Birce ÖNKAHRAMAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Programı

Osmanlı, Yavuz Sultan Selim döneminde doğu sınırını güvence altına aldığı için Sultan Süleyman'ın hâkimiyeti döneminde batıya yönelebilmek olanağı buldu. Habsburglar ise çeşitli evlilikler sonucunda Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nda tahta geçti. Sultan Süleyman'ın Avrupa siyasetinde var olmak istemesi ve Avrupa'daki olaylar sebebiyle V. Karl ile Sultan Süleyman Macaristan'da karşı karşıya geldi.

Sultan Süleyman'ın Avrupa'ya yönelişi Belgrad ile başladı. Macaristan'ın ekonomik ve siyasi zorluklar içinde olması kolay bir hedef olmasına sebep oldu ve Mohaç Savaşı ile Macaristan parçalanma evresine girdi. Osmanlı Macaristan'ı, kendine bağlı vasalet bir devlet yaptı ve Transilvanya Voyvodası Zapolya'yı destekledi. V. Karl ise akrabalık ilişkilerini kullanarak Macaristan'da kardeşi Ferdinand'ın tahta çıkmasını sağladı. Böylelikle Macaristan, Habsburg hâkimiyetindeki Macaristan ve Osmanlı Macaristan'ı olarak ikiye bölündü.

Bu süreç Osmanlı ve Habsburg arasında çeşitli savaflara yol açtı. Kutsal Roma Germen'e karşı Fransız- Osmanlı ittifakı oluşması diplomatik dengeleri değiştirdi. Seferlerin seyrini lojistik imkânsızlıklar belirledi. 1533'te Habsburg ve

Osmanlı arasında bir barış sağlanması ile V. Karl ve Sultan Süleyman farklı sorunlara yönelebildi.

Anahtar Kelimeler: Macaristan, Osmanlı, Habsburg, Sultan Süleyman, V. Karl, Ferdinand, Zapolya, Kutsal Roma Germen.



ABSTRACT

Master's Thesis

Comparative Analysis of Ottoman-Habsburg Strategies Through Hungary During the Reign of Suleiman the Magnificent (1520-1533)

Birce ÖNKAHRAMAN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of History

History Program

The Ottomans ensured the security of eastern border during period of Yavuz Sultan Selim for his reason Sultan Suleyman aim at dominating the West. The Habsburg began to rule in the Holy Roman German Empire as a result of their marriage policies. Sultan Suleyman wanted to participate in European politics and there were events in Europe, therefore, Charles V and Sultan Suleyman started to struggle in Hungary.

Sultan Suleyman focused on Europe after he dominated Belgrade. Hungary was experiencing economic and political difficulties, as a result, it was an easy target for the Ottoman. Hungary was divided by the battle of Mohac. Part of Hungary became a state dependent on the Ottoman, consequently, the Ottomans became to support Zapolya. Carl V supported his brother Ferdinand in order to ascend the Hungarian throne. In other words, Hungary was divided into two parts. First part of Hungary was administered by Habsburg and the other part of Hungary was the reign of Ottoman.

This process led to various wars between the Ottoman Empire and the Habsburg. French- Ottoman alliance against the Holy Roman Empire changed the diplomatic stability. Logistical impossibilities determined the situation of

wars. Good relations were established between Habsburg and Ottoman with the treaty of 1533, accordingly, Charles V and Sultan Suleyman focused on different problems.

Keywords: Hungary, Ottoman, Habsburg, Sultan Suleyman, Charles V, Ferdinand, Zapolya, Holy Roman Empire.



İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
EKLER LİSTESİ	xi

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA’NIN GENEL DURUMU VE V. KARL İLE SULTAN SÜLEYMAN’IN TAHTA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1. AVRUPA’NIN GENEL DURUMU	7
1.2. HABSBURG HANEDANI VE V. KARL	12
1. 2.1. Habsburg Hanedanı	12
1.2.2. V. Karl	15
1. 3. OSMANLI’NIN MACARİSTAN ÜZERİNE İLERLEYİŞ SÜRECİ	19
1.4. SULTAN SÜLEYMAN’IN TAHTA ÇIKIŞI	28

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI- HABSBURG İLİŞKİLERİNİN MACARİSTAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. MOHAÇ’A GİDEN SÜREÇ	32
2.1.1. Avrupa’da Varolan Karışıklıklar ve Belgrad’ın Fethi	32
2.1.2. Rodos’un İlhakı	41
2.1.3. Avrupa’da Dini ve Siyasi Bölünmüşlüklerin Artması ve V. Karl’a Etkisi	47

2.2. MACARİSTAN’IN BÖLÜNMESİNE GİDEN SÜREÇ	53
2.2.1. Mohaç Savaşı	53
2.2.2. Zapolya’nın Budin’den Çıkarılması	65
2.2.3. Viyana Kuşatması ve Budin’in Kurtulması	67
2.2.4. Alaman Seferi ve Güns’ün Alınışı	72
2.2.5. Koron’un Kaybı ve Tekrar Ele Geçirilmesi	74
2.2.6. 1533 Antlaşması	75
2.2.7. 1533 Antlaşmasından Sonra Osmanlı- Habsburg İlişkileri	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİ OSMANLI- HABSBURG STRATEJİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

3.1. SİYASİ STRATEJİLER VE DEVLET GELENEKLERİ	85
3.2. ASKERİ TAKTİK VE GÜÇ	95
3.3. DONANMA VE DENİZ GÜCÜ	102
3.4. DİNİ ETKİ	106
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	111
EKLER	122

KISALTMALAR

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

ev.: Çeviren

Ed.: Editör

haz.: Hazırlayan

İSAM: İslam Araştırmaları Merkezi

p.: Page

s.: Sayfa

ss.: Sayfadan sayfaya

SDÜ: Süleyman Demirel Üniversitesi

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TS.MA: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

TTK: Türk Tarih Kurumu

Vol.: Volume

Yay. Yn.: Yayın Yönetmeni

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Kanuni Sultan Süleyman Eyüp Sultan Ziyareti	ek s.1
Ek 2: Kanuni'nin Yaşlılık Portresi	ek s. 2
Ek 3: Kanuni'nin Naaşının Taşınması	ek s. 3
Ek 4: Habsburg İmparatorluğu Sınır Savunmasının İdari Birimleri	ek s. 4
Ek 5: Herberstein'in Betimlemelerinden Esinlenerek Hirsrogel'in çizdiği Sultan Süleyman Gravürü	ek s. 5
Ek 6: Osmanlı Dönemi Belgrad Şehri	ek s. 6
Ek 7: Belgrad Kalesi Yerleşim Planı	ek s. 7
Ek 8: Kanuni Sultan Süleyman'ın Portresi	ek s. 8
Ek 9: Sultan Süleyman'ın Tahta Çıkışı	ek s. 9
Ek 10: Kanuni'nin Erdel Prensini Kabulü	ek s. 10
Ek 11: Kanuni'nin Boğa Avlaması	ek s. 11
Ek 12: Barbaros Hayreddin Paşa Toulon Limanında	ek s. 12
Ek 13: Barbaros Hayreddin Paşa Sultan Süleyman'ın Huzurunda.	ek s. 13
Ek 14: Mohaç Savaşı	ek s. 14
Ek 15: Macar Tacının Sunulması	ek s. 15
Ek 16: Kanuni'nin Kırım Hanı Devlet Giray'ı Kabulü	ek s. 16
Ek 17: Sultan Süleyman ve Şehzade Selim Avda	ek s. 17
Ek 18: Abraham Ortelius, Osmanlı haritası 1527-1598	ek s. 18
Ek 19: Kanuni Üsküdar'da Bir Köşkte	ek s. 19
Ek 20: Şarlken'in Papanın Elinden Taç Giymesine Cevaben Venediklilere Yaptırılan Taç	ek s. 20
Ek 21: Şarlken'in Büyükbabası İmparator Maximilian von Habsburg	ek s. 21
Ek 22: Şarlken'in Anne Tarafından Ataları Katolik Krallar Fernando ve Isabella	ek s. 22
Ek 23: At Üzerinde Şarlken, Prado Müzesi Madrid	ek s. 23
Ek 24: Habsburg Sancakları	ek s. 24
Ek 25: Genç Şarlken	ek s. 25
Ek 26: İmparator Şarlken	ek s. 26

Ek 27: Arşiv Belgesi 1

ek s. 27

Ek 28: Arşiv Belgesi 2

ek s. 28

Ek 29: Kronoloji

ek s. 29



GİRİŞ

Habsburg ve Osmanlı 16. yüzyılda Macaristan coğrafyasına hâkim olmak için farklı stratejiler izlemişlerdir. Ancak 16. yüzyıl Osmanlı- Habsburg karşılaşmasının kökenleri daha öncesine dayanmaktadır.

Osmanlı ve Habsburg, farklı dinleri benimseyen ve farklı devlet gelenekleri olan, birbirinden farklı stratejiler izleyen devletlerdir. Habsburglar 15. yüzyıl politikalarını evlilikler ile şekillendirmeye çalıştılar. Böylece Kutsal Roma Germen imparatorunun kendi hanedanlarından çıkmasını sağladılar. Böylece 15. yüzyılda Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun başına Habsburg Hanedanı üyesi geçti ve imparatorluk yönetimi evlilik yolu ile kazanılmış oldu.

Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun yönetim sistemi büyük ölçüde zümrelere bağlı iken Osmanlı'da merkezi bir yönetim sistemi vardı. Bu da teşkilatlanmalarında ve stratejilerinde büyük bir farklılığa yol açtı. Osmanlı'da etnik ve dini farklılıklar etrafında bir idari sistem şekillenmişti. Osmanlı'da gaza kavramı devlet için değişmez bir ilkeydi. Kutsal Roma Germen de ise idari sistemi farklı cemaatler oluşturmaktaydı.

Osmanlı- Habsburg ilişkileri, Fransa'nın Osmanlı ile yakınlaşması ile farklı bir yöne gitti. V. Karl hem Protestanlığın yayılması sonucunda ortaya çıkan sonuçlar ile hem de Fransa-Osmanlı yakınlaşmasının kendisine yaşattığı zorluklar ile mücadele ediyordu. Fransa'nın Osmanlı ile iş birliği yoluna gitmesi ile beraber Sultan Süleyman, Avrupa siyasetinde etkili bir güç oldu.

Osmanlı-Habsburg rekabeti kendini Macaristan üzerinden gösterdi. Macaristan toprakları 16. yüzyılda saldırıya açık haldeydi. Avrupa'nın kendi içindeki karmaşıklığı, Avrupalı devletlerin bu karmaşıklık yüzünden Osmanlı'nın Macar topraklarına yönelmesi üzerinde duramamaları ve Macaristan'ın da kendi içinde yaşadığı ekonomik ve siyasi zorluklar sebebiyle Osmanlı Macaristan üzerinden kolaylıkla Avrupa siyasetine dahil oldu.

V. Karl'ın kardeşi Ferdinand üzerinden Macaristan siyasetine dahil olması ile Osmanlı-Habsburg rekabeti bir üst boyuta ulaştı. Habsburglar, Ferdinand'ı aile bağlarını kullanarak veliahtsız ölen Macar kralının yerine getirmek istedi. Osmanlı bu

girişimi tanımadı ve Zapolya'yı Macar kralı ilan ettiler. Böylelikle kendilerine bağlı ama aynı zamanda iç işlerinde özgür bir Macaristan yarattılar. Osmanlı Avrupa'ya açılmak için tampon bölge görevi gören Macaristan barajını aşmak istiyor, V. Karl ise Osmanlı'nın ilerleyişini durdurmak için Sultan Süleyman'ı bu barajın arkasında bırakmak istiyordu. Macaristan'ın siyasi ve ekonomik olarak güçlü olamaması bu iki devletin arasında parçalanmasına neden oldu.

Osmanlılar ve Habsburglar birbirilerine karşı üstün gelmek için her türlü fırsatı kullanmaya çalıştılar. Onlara bu fırsatları sağlayan en önemli nokta birbirilerine karşı yürüttükleri casusluk faaliyetleri oldu. Aynı zamanda ortak casusluk ağıları da vardı.

Osmanlılar ile Habsburglar arasında askeri teşkilatlanma açısından da fark bulunmaktadır. Osmanlı merkeziyetçi bir devlet yönetimine sahipti. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nda ise imparatorluk üyeleri ve imparatorluğu oluşturan prensler, imparatora sadakat yemini ile bağlıydı. Her prensliğin kendi ordusu bulunmaktaydı.

Tüm bunlar çerçevesinde oluşan iki farklı yapı ve seleflerinin onlara bıraktıkları miraslar vardı. Örneğin: Yavuz Sultan Selim'in kendi hükümdarlığı döneminde doğu sınırını güvene alması sayesinde Sultan Süleyman tahta çıkınca kendinde batıya yönelecek güç bulabildi. İlk icraatlarından biri olan Belgrad Seferi ile Sultan Süleyman, batı sınırında hükümdarlığı boyunca aktif rol alacağını ilk işaretlerini vermiş oldu. Bununla birlikte, askeri stratejileri kadar diplomatik hamleleri ile de Avrupa siyasetine dahil oldu.

Sultan Süleyman, Belgrad'a geldiğinde şehirde düzenli bir ordunun bulunmaması ve şehrin ekonomik olarak çıkmazda olması sebebiyle sefer başarılı oldu. Macar kralı, Macar soyluları üzerinde otorite kuramıyor ve gün geçtikçe ekonomik zorluklar nedeniyle de güç kaybediyordu.

Sultan Süleyman, Belgrad sonrası Rodos'a yöneldi. Rodos'un alınması, Osmanlı'nın Akdeniz'de üstünlüğü ele geçirmeye niyetli olduğunu Avrupa'ya gösterdi.

Mohaç ise Avrupa ve Osmanlı arasında dinamiklerin değişmesine ve mücadelenin tam olarak Macaristan coğrafyasında odaklanmasını sağladı. Mohaç hem Avrupa hem de Osmanlı için bir kırılma anı oldu. Habsburglar evlilik siyasetini Macaristan üzerinde de uygulamışlardı. Aslında V. Karl'ın Kutsal Roma Germen tahtına oturması ile Macaristan'da Habsburg etkisi hissedilmeye başlansa da Mohaç ile beraber Osmanlılar, Macaristan'da Macarlardan daha çok Habsburglar ile mücadele edeceklerinin bilincine vardılar.

Macarlar, Mohaç Savaşı'nı kaybedince hem kendi teşkilatlarının zayıf sistemi ile yüzleşmiş oldular hem de Macaristan'ın parçalanması ile yüzleştiler. Macar kralının ölümü, Habsburgların Macar tahtı üzerindeki iddialarına neden oldu. V. Karl, Macar tahtında kardeşi Ferdinand'ı görmek istedi. Osmanlılar ise bu durumu tanımayınca iki güç karşı karşıya geldi.

Osmanlı Transilvanya voyvodası ve Macar asili olan Zapolya'yı destekledi. Osmanlı ile diplomatik ilişkilerini güçlendirmeye çalışan ve Habsburg baskısından kaçmanın yollarını arayan Fransa da müttefiki gibi Zapolya'ya destek verdi. Habsburg ve Osmanlı'nın siyasi çatışması nedeniyle Macaristan, Avusturya sınırındaki Macaristan ve Osmanlı Macaristan'ı olarak ikiye ayrılmış oldu.

Osmanlı, Macaristan'ı ilhak etmeden geri döndü. Bunun en önemli sebebi ekonomikti çünkü Macaristan, Osmanlı'nın merkezine uzaktı ve ikmal zordu. Macaristan, Osmanlılar için vasal bir devlet olarak kaldı. Osmanlıyı ekonomik olarak daha az zorlayacak bir durum olması nedeniyle Macaristan'ın vasal bir devlet olarak kalması, Osmanlı'nın Macaristan'dan vergi almasını sağlıyordu; bu durum Osmanlı için kabul edilebilir nitelikteydi.

Zapolya, Osmanlı desteğine rağmen kendisine verilen imkânları iyi kullanamadı ve Ferdinand'a karşı üstün gelemedi. Böylece Ferdinand, Zapolya'yı yenip Budin'i ele geçirdi. Zapolya'yı destekleyen asillerin bu yenilgi sonucunda Ferdinand tarafına geçmesi ile Zapolya'nın şansı kalmadı. Fransa ise Zapolya'nın Osmanlıdan yardım istemesi konusunda Zapolya'ya ısrar etti.

Zapolya'nın Osmanlı'dan yardım istemesi üzerine, Sultan Süleyman Macaristan üzerine harekete geçti ve Budin tekrar Osmanlılar tarafından ele geçirildi.

Budin'in geri alınmasından sonra Osmanlılar Viyana'yı kuşattı. Bu kuşatma aynı zamanda Fransa'ya yardım için gerçekleştirilmekteydi. Viyana Kuşatması başarısız oldu ancak Ferdinand'ın 1531 yılında tekrar Budin'e saldırması sebebiyle Sultan Süleyman bu sefer Alaman Seferi'ne çıktı.

V. Karl, bu sırada Kutsal Roma Germen ve Protestan prensler arasında denge kurmayı başardı ve Protestan prenslerin yardımı ile büyük bir ordu kurdu. Alaman Seferi, Avrupa'da huzursuzluk sebebi olsa da başarısız oldu. Osmanlı da bu sefer sonucunda kendi lojistik imkânsızlığı ile yüzleşti.

Sultan Süleyman ve V. Karl arasında Koron ile beraber merkezi Akdeniz'e sıçrayan bir rekabet hali ortaya çıktı. Sultan Süleyman İstanbul'a dönünce, Ferdinand ile barış görüşmelerine başladı ve Ferdinand barış sembolü olarak Estergom Kalesi'nin anahtarını Sultan Süleyman'a verdi. Böylelikle Sultan Süleyman'ın hükümdarlığının başından bu yana giderek yoğunlaşan Macaristan mücadelesi barış görüşmeleri sebebiyle biraz sükûnete kavuşmuş oldu ve Sultan Süleyman barış sağlanmasından istifade ederek Doğu'daki sorunlar ile uğraşacak zamanı buldu.

1533 yılında imzalanan barış sonucunda Ferdinand vergi vermeye ve Zapolya'nın elinde tuttuğu topraklara saldırmamaya razı oldu. Buna karşılık Osmanlı da Ferdinand'ı tanıdı. Başarısız seferler diplomatik bir başarı ile sonuçlandı.

Osmanlı-Habsburg mücadelesi, Osmanlı'nın Akdeniz'de üstünlük sağlamak isteğini güçlendirdi. Böylelikle Osmanlı, donanmasına yatırım yaptı ve hem karada hem denizde Fransa'yı kendisine müttefik olarak buldu. Sultan Süleyman dönemi ağırlıklı olarak kara savaşları ile başlarken daha sonra odak deniz sahasına kaydı. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ise Osmanlı'nın deniz gücünü kırmak için oldukça uğraş verdi.

Osmanlı ve Habsburg'un başka bir mücadele sahası dini mücadelelerdi. Özellikle Protestan ve Katolik ayrımının giderek güçlendiği 16. yüzyılda, dini bölünmüşlüklerden faydalanıp bu ayrımı siyasi sahada bir koz olarak kullanabilmek Osmanlı için iyi bir fırsattı.

Sultan Süleyman Fransa ve Protestan prensler ile ilişkiler kurup V. Karl'ın imparatorluğunun zarar görmesini amaçlıyordu. Benzer bir şekilde V. Karl da Safeviler ile ilişkilerini geliştirip İslami otoriteleri birbirine düşürmek istiyordu. Özellikle Fransa ve Osmanlı yakınlaşması, iki farklı dinin ve gücün diplomatik ilişki kurup bunu sürdürebilme başarısı, 16. yüzyıla damga vurmuştur.

Tezin birinci bölümünde, Osmanlı ve Habsburg mücadelesinin başlangıcının hangi koşullar ile belirlendiği anlatılmaktadır. Bu rekabete yol açan olayların açıklanması ile ikinci bölümde Osmanlı ve Habsburg'un sürekli bir şekilde gerçekleşecek çatışma safhasına geçişi aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde ise iki farklı devletin devlet geleneklerinin, askeri ve siyasi hamlelerinin karşılaştırılması amaçlanmış olup Osmanlı-Habsburg ilişkilerinin direkt rekabete girdikleri bir bölge olan Macaristan üzerinden karşılaştırmalı analizi yapılarak stratejilerinin ve yapılarının farkı aktarılmaktadır. Tez araştırması, birinci el kaynaklar ve telif eserlerden yararlanılıp karşılaştırmalı bir tarih yöntemi ile ortaya konulmak istenmiştir. Bu şekilde Sultan Süleyman döneminde 1520-1533 yılları arasında Macaristan'ı da etkileyen ve giderek artan Osmanlı-Habsburg rekabeti ve Avrupa'daki güç mücadelesi incelenmiştir. Tez konusu 1533 yılı ile beraber farklı karakterlerin ve farklı bir savaş sahasının ortaya çıkması nedeniyle bu yıllar sınırlandırılmıştır.

Tez birincil kaynaklar ve araştırma eserlerden yararlanarak yazıldı. Osmanlı-Macaristan ilişkileri ve Osmanlı-Habsburg ilişkileri konusunda birçok yararlanılabilecek kaynak mevcuttur ancak konuyu kendi özelinde incelemiş olan kaynaklar sınırlıdır.

Arşiv taraması sonucunda Sultan Süleyman dönemi ile ilgili birçok belgeye ulaşıldı. Bu belgeler, tezin kapsamı sebebiyle tasnif edilip tezin akışına uygun belgelerin seçilmesi ile oldukça sınırlı sayıya indi. Covid-19 salgını nedeniyle bazı kaynaklara erişimde sıkıntılar yaşanmış olup bu durum olabildiğince telafi edilmeye çalışıldı.

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın çıkarmış olduğu yayınlanmış belgeler de tezin içinde yerini aldı.

Başta Celalzade Salih Çelebi ve Solakzade olmak üzere bize Sultan Süleyman dönemi ile alakalı geniş kapsamlı bilgiler veren birinci el kaynaklardan yararlanıldı.

Araştırma eserler kapsamında M. Tayyib Gökbilgin'in Osmanlı- Macaristan ilişkilerini inceleyen eserleri bulunmaktadır. Aynı zamanda, Yusuf Yıldız'ın Osmanlı- Habsburg İlişkileri adlı eseri bize geniş bir bilgi ağı sunmaktadır. F. Eckhart ise Osmanlı- Macar ilişkilerini kapsamlı olarak aktarmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA’NIN GENEL DURUMU VE V. KARL İLE SULTAN SÜLEYMAN’IN TAHTA ÇIKIŞ SÜRECİ

Bu bölüm 15. yüzyıl sonundan 16. yüzyıla kadar Avrupa ve Osmanlı tarihinin genel bir özetini kapsamaktadır. Ayrıca konu bütünlüğü açısından V. Karl ve Sultan Süleyman’ın tahta çıkış süreci de bu bölümde aktarılmıştır. Bölümün amacı, Osmanlı ve Avrupa tarihinin Macaristan üzerinden kesişme sürecini ve bu kesişmeye hangi olayların sebep olduğunu anlatmaktır. Konu sıralaması olarak ikinci bölüm ile bir bütün oluşturması açısından önce Avrupa, Habsburg Hanedanı ve V. Karl daha sonra Osmanlı’nın Macaristan üzerine ilerleyiş süreci ve Sultan Süleyman’ın tahta çıkışı ele alınmıştır. Osmanlı’nın Macaristan üzerine ilerleyiş süreci aktarılırken ikinci bölüme temel olması ve bu başlık ile geniş kapsamlı olan Osmanlı tarihinin tez kapsamı bakımından sınırlandırılması amaçlanmıştır.

1.1.AVRUPA’NIN GENEL DURUMU

1453 tarihinde hem Osmanlı İstanbul’u fethetti hem de Fransa ve İngiltere arasındaki Yüzyıl Savaşları sona erdi. Fransa Castilion Muharebesi’nde İngilizleri yenip onları Calais dışında topraklarından çıkardı. Rakiplerini yenerek kendi içlerinde huzuru sağlayan Fransa ve Osmanlı, İtalya topraklarına yöneldi. Osmanlı Devleti 1480 yılında Otranto’ya sefer düzenleyip başarılı oldu. Otranto ele geçirildi fakat II. Mehmet ertesi yıl ölünce Otranto’daki varlıkları uzun vadeli olamadı. Fransa ise 15. yüzyılın son çeyreğinde İtalya’yı işgal etme girişiminde bulundu ancak kısa süreli oldu. 16. yüzyılda İtalya, Kutsal Roma Germen İmparatoru tarafından ele geçirildi.¹

Avrupa’da üstünlük kurmak amacıyla, parçalanmış ve zengin bir İtalya’ya sahip olma niyeti imparatorları etkileyen bir düşünce olduğu için Avrupa’da devletlerarası diplomatik ilişkiler farklı gelişti. V. Karl’ın amacı tek bir Avrupa imparatorluğu kurmaktı. İmparatorluğun kurulması amacıyla başvurulacak tasarı, Türklere karşı Avrupa’yı korumaktı.²

¹ Christine Isom-Verhaaren, **Kafirle İttifak**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 35-36.

² Halil İnalıcık, **Devlet-i’Aliyye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, (Aliyye), s.150.

1516 yılına kadar İtalya toprakları için büyük bir mücadele vardı. Bu mücadele 16. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'ya ve Akdeniz'e sıçradı. Aynı yıllar içerisinde Fransa'nın Valois Hanedanı ile Habsburg arasında Avrupa'nın diplomatik ilişkilerini belirleyecek bir savaş başladı. Savaşın sebebi, V. Karl'a kalan miras ve Fransızların köşeye sıkışma korkularının artmasıydı.³ İmparatorluk kuşatmasını kırmak amacıyla I. François⁴ her bölgeden müttefik aradı. Alman Protestan prenslerle ve Osmanlılarla iş birliğine girmek durumunda kaldı. İtalya'nın değişen tutumlarına göre Vatikan'dan ve Venedik'ten destek gördü.⁵

1520'de Osmanlı İmparatorluğu tahtına oturan Sultan Süleyman da Doğu Avrupa'da, I. François'in içinde bulunduğu duruma benzer bir şekilde Habsburg tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Habsburg'un hem doğu hem de batı için tehlikeli bir güç olması nedeniyle Avrupa'da güç dengesi değişti.⁶ Böylelikle oluşan ortak düşmanlıklar, Avrupa devletler sistemi içerisinde kendine yer buldu.

15. yüzyılın son yılları ve 16. yüzyılın başında İtalya'nın mücadele merkezi haline gelmesinin sebebi yalnızca ticaret ve mal zenginliği değildi. Birçok prensin hâkimiyeti altında olması siyasi birliği olmamasını sağlıyordu.⁷ Dolayısıyla dini bir merkez ve merkezi yönetimin eksik olması İtalya'nın birçok savaşta yer almasına neden oldu.⁸

³ Stephen J. Lee, **Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789**, Dost Yayınevi, Ankara, 2015, s.63.

⁴ 1515 yılında Fransa tahtına Valois Hanedanı'ndan I. François geçmiştir. Tahta geçmesi ile beraber İtalya üzerinde hak iddia etmiştir. V. Karl ile Kutsal Roma Germen İmparatorluğu seçimi ile ilgili gerginlik yaşamıştır. Agresif bir diplomasi izlemiştir. Bu durum Osmanlı'ya Avrupa coğrafyasında hâkimiyet kurma imkânı vermiştir. Türkan Polatçı ve Alican Batmaz, "Doğu- Batı İmajı Gölgesinde Konstantinapolis ve Beç: XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Habsburg İlişkileri", **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 12, Yaz 2013, s.56.

⁵ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Yayınevi, Ankara, 2011, s.588-589.

⁶ Isom-Verhaaren, s. 36.

⁷ İtalyan şehir devletlerinin özelliği, Avrupa'daki diğer yerel yönetimlerden farklı olarak nüfusun yoğun olduğu, üretim ve ticaretle uğraşan kesimleri temsil etmekten çok siyasi ve idari otonomileri olan yönetim birimleri oluşturmuş olmasıdır. Modern merkeziyetçi devletin oluşumuyla beraber yerel yönetim standartına girdi ve bazı aktörler ile beraber şekillendi. Bunlar: İmparator, Kilise, Feodal Lordlar ve Şehir konsülüdür. 1500'lere gelindiği zaman İtalyan şehir devletleri yönetim ölçeği olma özelliğini kaybetmiş ve İtalya'nın tek çatı altında toplanması konusunda ısrar eden taraftarların artmasına yol açmıştır. Şehir yapılanmaları bölücülük ve istikrarsızlık ile bağdaştırılır hale gelmiştir. Aziz Tuncer, "Yerel Yönetimlerin Kökeni Bağlamında İtalyan Şehir Devletlerinde Yönetim ve Aktörler", **Journal of Political Administrative and Local Studies**, Cilt.1, Sayı:1, 2018, ss.1-18, ss.2-3.

⁸ Lee, s.64.

Machiavelli, İtalya'nın parçalanmışlığını ve ortak düşmanlarına karşı organize olamayıp tek bir merkezi otoritede birleşemeyen prenslerini, *Prens* adlı eserinde eleştirmiştir. Machiavelli'ye göre asıl sorun eski düzenin değişmemesidir. Orduların başarısızlığının nedeninin önderlerin yetersizliği olduğunu belirtip iyi eğitilmiş ordu kuvvetlerinin organizasyonundan bahseder ve İtalyan ordularını buna özendirmeye çalışır.⁹

İtalya'nın orduları, Orta Avrupa'nın siyasi parçalanmışlığından bile daha fazla bölünmüş durumdaydı. Kuzey İtalya, tüccar aristokrasisine mensup irili ufaklı şehir birliklerinden oluşmaktaydı. Floransa gibi şehirler 13.yüzyılda cumhuriyeti deneyimleyebildiler. Papalık Devletleri, bulunduğu bölgelerde nüfuzlarını arttırmak için aile hanedanları kurmaya çalışıyorlardı. Napoli, Fransa ve Aragon'un ele geçirmek istediği bir bölgeydi. Siyasi parçalanmışlıkları nedeniyle her bir şehir devletin kendi çıkarlarına yönelik ittifak arayışı vardı.¹⁰

İtalya stratejik konumu itibariyle diğer devletlerin gözde bölgelerinden biriydi. Fransa, önce Savoy ve Milano daha sonra da Kuzey İtalya'ya kadar genişlemeyi planlıyordu. İmparator I. Maximillian da Fransa'ya benzer bir şekilde, İtalya'nın Kuzey bölgeleri için hak iddia edip Fransa ile rekabete girmişti. Aragonlu Ferdinand'ta İtalya üzerinde hâkimiyet kurmak istiyordu. Hem Akdeniz'in süper güçlerinden biri olmak istiyor hem de rakiplerinin sömürgeler üzerinde genişlemesini durdurmak istiyordu. Devletlerin İtalya siyasi anarşisinden beslenmek ve hedef bölgeleri topraklarına katmak gibi istekleri vardı.¹¹ 15. yüzyılda Fransa ve Aragon sık sık İtalyanların iç içlerine karışmaktaydı. İtalyan şehir devletlerinin diplomatik ilişkilerinin denge siyaseti üzerine kurulu olması işlerini kolaylaştırıyordu. Kendi içlerindeki dengeyi koruyabilmek için rakiplerinin güçlenmesini istemiyorlardı. Küçük devletlerle baş edemedikleri için sık sık diğer Avrupalı devletlerden yardım istiyorlardı. Venedik ve Papalık ittifak sistemlerini kendi bölgelerinin dışına yaydıkları için İtalya Prenslikleri üzerinde telaşa sebep oldular. Diğer Avrupalı devletlerin de

⁹ Machiavelli, **Prens**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s.141-142.

¹⁰ Merry E. Wiesner- Hanks, **Erken Modern Dönemde Avrupa 1450-1789**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.42- 44.

¹¹ Lee, s. 64.

müdahalelerinin artması zamanla bölgeye sahip olma arzusunu uyandırıp 1494-1559 İtalya savaşlarına neden olacaktı.¹²

İtalya'daki süregelen siyasi anarşi en çok rakip devletlerin işine yarıyor, İtalya'nın Prensliklerine karışma hakkını elde ediyorlardı. 1494 yılında Milano hükümdarı Sforza, kendisinin aleyhine bir Floransa- Napoli ittifakından şüphelenerek Fransa Kralı VIII. Charles'ın yardımını talep etti. 1508' de ise Papa, Venedik'e savaş açtı. Aragon, İmparatorluk ve Fransa'nın katılımıyla Cambrai Birliği oluşturuldu. Machiavelli'nin önerdiği birleşik İtalya tasarısı ise çok uzak görünmekteydi çünkü İtalyan prensleri kendilerini ayrı siyasi bir yapılanma olarak görüyorlardı.¹³

İtalya'da 15. yüzyılda olan bazı prenslikler şunlardı: Güney İtalya'da Napoli Krallığı, tam ortasında Papalık, Toscana'da Floransa Cumhuriyeti, Milano Dukalığı, Ceneviz, Venedik ve Savoia. Bu devletlerin yönetim şekilleri de birbirinden farklı olup; Demokrasi, tiranlık, oligarşi, teokrasi, monarşi gibi birçok yönetim şekli vardı.¹⁴

İtalya kültür ve sanat alanında çok şöhretliydi. Özellikle *Floransa*¹⁵ bu konuda bir adım öne çıkıyordu. İtalya, aynı zamanda yağma ve ödül arayışı içindeki orduların da odak noktası oldu. İtalya'nın eyaletlerinin zenginliği, düşmanlarının bu coğrafyayı ekonomik kazanç olarak görme sebepleri oluyordu.¹⁶

İtalya Savaşları'nın ilk kısmı 1494'ten 1516'ya, Noyon Antlaşması'na kadar sürdü. Fransa Noyon Antlaşması ile Milano'yu hâkimiyeti altına aldı. Aragon ise Napoli üzerinde güç sahibi oldu. Hem Fransa hem de İtalya, Habsburgların baskısına açık bir şekilde yaşamayı sürdürdü. 1522 ve 1559 arasındaki Habsburg ve Fransa rekabeti İtalyan Savaşları'nın devamı niteliğinde olup rekabete Türkler de dahil oldu ve mücadele Avrupa'nın diğer kesimlerine de sıçradı. Savaşın geniş bir coğrafyaya

¹² Halil İncalcık, **Rönesans Avrupası**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, (Rönesans), s. 51.

¹³ Lee, s.65.

¹⁴ İncalcık, Rönesans, s.13.

¹⁵ Floransa bankacılık alanında göze çarpmaktaydı. Floransalı bankerler Avrupa'da para işlerini üstlerine aldılar. Papalara bile borç verir hale geldiler. 16. yüzyıla kadar Avrupa'da paranın ve ticaretin yöneticisi Floransa'ydı. İncalcık, Rönesans, s. 35.

¹⁶ Lee, s.65.

yayılmasının nedeni ise I. François'ın Habsburg baskısını üzerinde hissetmesi ve V. Karl'ın uç dominyonları üzerindeki hâkimiyetini kaybetmek istememesidir.¹⁷

16. yüzyılda Avrupa'nın genel durumuna bakıldığında, nüfusun büyük bir çoğunluğu bir soyluya ya da bir kiliseye bağlı köylülerden meydana gelmekteydi. Papa X. Leon, Luther¹⁸ ile mücadele ediyordu. Macaristan ise kralları II. Layoş ve asillerin çatışması ile meşguldü. Avrupa'da V. Karl ve I. François'ın rekabeti de vardı. 15. yüzyılın sonunda Amerika'nın keşfiyle beraber ticari rekabet 16. yüzyılda Avrupa devletleri arasında daha çok artış gösterdi. Ayrıca Katoliklerin ve Protestanların dini bir mücadeleye atılması din alanında tavizlerin verilmesi bazı sınıfların güçlenmesini ve ayrıca imparatorun para ihtiyacı ile yakından ilişkiliydi.¹⁹

V. Karl'ın hâkimiyeti altındaki imparatorluk, bütün geride kalan Avrupa devletlerinden hem daha büyük hem de daha güçlüydü. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu; Fransa'yı, İspanya'yı, Venedik ve Macaristan'ı geride bıraktı. Dolayısıyla Avrupa'da en güçlü Hristiyan devlet konumuna geliyordu ve Macaristan üzerindeki Alman etkisi de gün geçtikçe artıyordu. V. Karl'ın kardeşi Ferdinand, Avusturya'da tahta geçmesi Osmanlı'nın Macaristan üzerindeki otoritesini ve planlarını sarsacak, Fransa Kralı I. François'ın V. Karl'a boyun eğmek istememesi dengeleri değiştirecekti.²⁰

¹⁷ Lee, s.65.

¹⁸ **Martin Luther (1483- 1546)** : 10 Kasım 1483'te Saksonya'da doğdu. Çocukluğunda aldığı çok disiplinli bir eğitimin sonrasında Erfurt Üniversitesi'ne gitti. Daha sonra Augustinlerin manastırına girdi ve burada düzenli din dersleri aldı. Ardından Wittenberg'de yeni kurulan bir üniversitede profesör olarak görev yaptı. Roma'ya, Augustin tapınaklarını birleştirmesi için gönderildi. Roma'da papaların zenginliğini ve lüks yaşamını gözlemledi. Birleştirmeyi başaramasa da Wittenberg manastırının başına atanıp dini fikirlerini geliştirme imkânı buldu. Hümanizm ile ilişki kurdu ve bütün hümanist yazarları okudu. Bütün bunlara rağmen kiliseye saygısını korudu. Papa II. Julius 1506 yılında Saint Pierre Kilisesi'nin yapılması için endüljans ilan etti. 1511'de bu yinelenildi. Endüljans propagandası için Tetzel adında bir papaz görevlendirildi. Luther, Hristiyan dininin dayanaklarının yok edildiğine inandığı bu girişime karşı koymaya karar verdi. 31 Ekim 1517'de Wittenberg Şatosu'ndaki kilisenin kapısına 95 tez bildirisini astı. Böylelikle dini bir devrim hareketinin ilk tohumları atıldı. Luther'in bu girişimi Almanya'da kuvvetli bir şekilde destek buldu. Kilisenin kapısına astığı tezler matbaalarda çoğaltılarak her tarafa dağıldı. Bu hareket hümanistler tarafından da destek gördü. Yazdığı kitaplarla, dini reformun esaslarını anlattı. Luther sadece halkta değil, prensler üzerinde de otoriteye sahip oldu. Reform hareketinin sınırlarını çizdi. Prensler, kilise topraklarına el koymak için dini reformu kendi çıkarlarına kullanmaya başladılar. Hareketin başarılı olmasının ve giderek güçlenmesinin en önemli sebebi buydu. Bu şekilde Avrupa kendi içinde dini bir kargaşa ile uğraşmak zorunda kaldı. İnalçık, Rönesans, s.165-178.

¹⁹ Dr. Muhittin Kapanşahin, **Kanuni'nin Batı Politikası**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2008, s.57-58.

²⁰ Kapanşahin, ss.58-59.

1.2. HABSBURG HANEDANI VE V. KARL

1.2.1. Habsburg Hanedanı

Habsburgların yükselişi Kutsal Roma Germen aracılığı ile oldu. Kutsal Roma Germen'in Alman İmparatorluğu haline gelmesinin I. Otto ile beraber gerçekleştiği kabul edilmektedir çünkü I. Otto imparatorluğun bütününe tek ve mutlak bir hükümdar olma siyaseti izledi. Bu siyaset halefleri tarafından da takip edildi. Ayrıca I. Otto 962'de Papa'dan bir sadakat yemini aldı. Sadakat yemini ile Papalık üzerindeki hakimiyetini sağlamlaştırdı ve kilise politikasında başarılı oldu. I. Otto'nun halefleri II. Otto ve III. Otto aktif bir İtalya siyaseti izlediler fakat başarılı olamadılar. II. Konrad ile imparatorluğun sınırları yeniden genişletildi. Akabinde III. Heinrich döneminde başarılı bir kilise siyaseti izlendi ve bu siyaset sonucunda imparatorun kilise üzerindeki hakimiyet kurması sağlandı. IV. Heinrich zamanında imparatorun kilise üzerindeki egemenliği bir ihtilaf ile sona erdi. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun en önemli hükümdarlarından biri I. Friedrich "Barbarossa" oldu. Barbarossa, imparatorluğun İtalya üzerindeki hakimiyetini güçlendirdi fakat bu durum tam bir hakimiyet sağlamasına yeterli olmadı. İlerleyen süreçte (1254-1273) gerçekleşen bir fetret devri merkezi otoritenin zayıflamasına neden oldu. Geç dönem Ortaçağ'da yerel prenslerin gücü devamlı arttı ve merkezi bir monarşi sistemi oturtulamadı. Hükümdar seçme usulü ilk defa IV. Karl döneminde Altın Vesika ile belirlendi. Böylece imparator bundan sonra sadece yedi Elektör Prens tarafından seçilebilecekti. 15. yüzyıldan sonra başlayan merkezi otorite zayıflığı Habsburglar için yükseliş sebebi oldu ve 15. yüzyıldan itibaren Habsburglar, imparatorluk tacını kendi hanedanları için garantileyen bağlar kurmaya başladılar. Böylece Habsburglar, Avusturya Hanedan Krallığı'nın temelini atıp Eski Alman İmparatorluğu'nun sonuna kadar (1806) iktidarda kaldılar.²¹

Habsburg, Habs Kalesi anlamına gelmektedir. Hanedanın adının geldiği bu kale, bilinenin aksine Avusturya'da değil İsviçre'nin Aargau şehrindedir. Habsburgların ilk kalesi olarak bilinmektedir. Zamanla gücünü arttıran Habsburg Hanedanı, Avusturya'ya egemen oldu. Avusturya'da otorite kuran Habsburg kontları

²¹ Yusuf Yıldız, **Osmanlı- Habsburg İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013, ss. 30-37.

sayesinde 13. yüzyıldan itibaren aralıklarla da olsa Kutsal Roma Germen İmparatorları Habsburglardan çıkmaya başladı. 15. yüzyıldan sonra Habsburglar evlilik politikalarıyla güçlerini arttırdılar. 1806 yılına kadar imparatorlar aralıksız Habsburg hanedanından çıkacaktır.²²

İlk Avusturya hanedanı, Habsburgların selefleri *Babenberg*²³ hanedanıdır. Hanedana adını veren Babenberg şatosu, Nordgau margravı²⁴ Heinrich tarafından yaptırılmış olup Regensburg'un kuzeyindeydi. Aile Frankonya²⁵ asıllıydı ancak son Babenbergli'nin Macaristan seferinde öldürülmesi hanedanın sona ermesine neden oldu. Bu şekilde Babenberg Hanedanı'nın tüm imkânları Habsburglara açıldı. Ailenin Habsburg adını alması ve bu hanedanın adını taşıyan şatonun inşası çok geç tarihlere denk gelmektedir. Aargau'da inşa edilen Habichtsburg (Aladoğan Şatosu), 11. yüzyılda aile adı olup Habsburg ismini almıştır. Aile Alman kökenlidir. Orta Çağ'da asıl Almanya'nın bugünkü Baden'de olduğunu anımsarsak Habsburgların Cermen boyunun yerleştiği bu ülkenin hükümdarları olarak ortaya çıktıklarını görebiliriz. Taşındıkları 'Almanya Dükası' ünvanı bu bölgeyi göstermektedir ve sonraki süreçte oluşan Almanya ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. O zamanlar ülkenin batı komşusunun Alsas olması, Almanların Ren'i alarak bu bölgeye yayılıp burayı Almanlaştırmalarına neden olmuştur. Komşuları Franklar ise henüz Fransız değil Cermenlerdir. Önceleri müstakil hükümdar olmaktan çok, çevre hanedanlıklara tabi oldukları açıktır. Habsburg ailesinin atası olan Almanya Dukası I. Leutharius'tur. İlerleyen süreçte hanedan kollara ayrılmakta olup birçok tarihçi için bu konu tartışma noktası olmuştur. Habsburgların ana kolu II. Etchichon'dan yürümüştür. V. Karl'ın dedesi Maximillian ise hanedanın ana kolundan yani I. Leutharius'un 28. kuşak torunudur.²⁶

Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun 1500'lerdeki çerçevesi Almanya'daki siyasi sistemin Ortaçağ'daki kapsamlı evriminin bir sonucuydu.

²² Heinz- Dieter Heimann, **Die Habsburger. Dynastie und Kaiserreiche**, München, 2001, s. 21'den aktaran Yıldız, s. 43.

²³ Fr. Bamberg.

²⁴ Orta ünvanda askeri komutan.

²⁵ Almanya'nın Bavyera kentinin kuzeyini kapsayan bölgenin adı.

²⁶ Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hanedanlar**, 4. Cilt, 3. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, ss.339-350.

Ortaçağ'da tahtta hangi hanedanın olacağını belirleyen bir seçim düzeni kurulmuştu. Almanya 9. ve 10. yüzyıllarda, eşit statülere sahip dükler tarafından yönetilen dükalıklardan meydana geliyordu ve düklerden biri imparator seçiliyordu. Taht hanedanlar arasında el değiştirirken Karolenj Hanedanı'nı Ottonian Hanedanı, Ottonian Hanedanı'nı Salian Hanedanı, Salian Hanedanı'nı da 1254'e kadar tahtta kalan Staufen Hanedanı izledi. Staufenlerden sonra üç hanedanın tahtı ele geçirmek için mücadele ettikleri hükümdarsız bir dönem yaşandı.²⁷ 12.yüzyıl dolaylarında Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ise prenslikler, şehirler, psikoposluklar ve yerel düzeydeki iktidarlardan oluşan bir konfederasyondur. İmparatorluk merkezi bir devlet haline dönüşemedi. 15. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise bölgede en güçlü olan aynı zamanda tahtı ele geçirmek için uğraşan bu üç hanedan; Lüksemburglar²⁸, Wittelsbachlar, Habsburglular evlilik politikalarıyla topraklarını genişletmeye ve imparatorluk makamını ele geçirmeye çalışıyorlardı. Bu politikanın kazananı Habsburglar oldu ve imparatorluk uzun süre onlarda kaldı.²⁹ Habsburglar, İsviçre'de Alman nüfusunun yoğun olduğu bir bölgede yerleşmişlerdi. Bu bölgede devredilemez mülkiyet hakkıyla sahip oldukları topraklar vardı. Tahta çıkan ilk Habsburg, I. Rudolf oldu. Avusturya'ya hükmeden Babenbergler tarih sahnesinden silindikten sonra Rudolf 1278 yılında Styria ve Avusturya'yı fethedip bu toprakları kendi evlatlarına *fief* olarak bıraktı. Daha sonra veraset sistemi ile yönetilen bu bölge dükalık mertebesine yükseldi. Dükün izni olmadan emperyal bir kanun yürürlüğe konamazdı. Habsburglar böylelikle özerkliklerini 14. yüzyılda korudular ve teritoryal otoritelerini sağlamlaştırdılar.³⁰

Kutsal Roma Germen İmparatorluğu, 16. yüzyılda imparator, teritoryal prensler ve kentlerin ortaklaşa yönetildiği elektoral bir monarşiydi. İmparatorlar İtalya üzerine sefere çıktıkları zaman kamu barışı, özel yetkilere ve özerkliğe sahip birer teritoryal birimler olan İmparatorluk Devletleri tarafından sağlanırdı. Ortaçağ'da Germen hukuk sistemi; Roma hukukuna, örfi hukuka ve kilise hukukuna

²⁷ Mehmet Sinan Birdal, **Kutsal Roma İmparatorluğu ve Osmanlı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s.150-151.

²⁸ Lüksemburg Hanedanı'nda erkek soyu tükendiği için evlilik yoluyla Lüksemburglularla akraba olan Habsburglular hanedan topraklarını ele geçirdi. Birdal, s.152.

²⁹ Wiesner-Hanks, ss.157-160.

³⁰ Birdal, ss. 150-151.

dayanmaktaydı. Siyasi iradeyi hukuk düzeninin güvencesi olarak gören Roma hukukunun yeniden benimsenmesi ile birlikte iktidarın yasama gücü arttı ve hem kilise hukuku hem de örfi hukuk aracılığıyla iktidarın hukuki yetkileri güçlendirildi. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nda 15. yüzyıl sonu ve 16. yüzyıl başında yeni yasal normlar ve kurumlar ortaya çıktı. Habsburg hanedanı başlangıçta kurumsal bir çerçeveye bağımlıydı. Bir imparatorluğun devlet olarak kabul edilebilmesi için egemenlik hakkına sahip olması ve İmparatorluk Devletleri'nin teritoryal egemenliklerinin yasal normlara bağlanması gerekiyordu fakat teritoryal egemenlikle emperyal egemenlik eşit kabul edildiğinde teritoryal devletler, İmparatorluk Devletleri ile eşit hakları talep edebilirdi. Bu sebeple mutlakiyetçi devletlere dönüşen İmparatorluk Devletleri, emperyal siyasi otorite tarafından dışlandılar ve doğal hukuk, hukuk öğretisi ile siyaset teorisini birleştirerek siyasetin sorunlarına önemli müdahalelerde bulundu. Siyasi otoritenin sekülerleşmesi ve hukukun pozitifleşmesi konusunda Almanya'daki reform hareketlerinin de etkisi büyük oldu.³¹

1.2.2. V. Karl

Şarlken adıyla da bilinen V. Karl 1500 yılında Gent'te doğdu. Babası Burgonya Dükü ve İmparator I. Maximilian'ın oğlu Güzel Filip, annesi de Aragon ve Kastilya Prensesi Johanna'ydı. İspanya ve Portekiz tahtının varisi kuzeni Michael ölünce bu tahtlar annesi Johanna'ya kaldı. İleri de bu mirasa Habsburg Hanedanı'na ait Avusturya toprakları da katılacaktı. Babası Filip 28 yaşındayken öldü. V. Karl'ın annesi Johanna'da ruhen rahatsızdı. V. Karl'ı halası ve aynı zamanda naibi olan Margarete büyüttü. Margarete de Burgonya valiliğine atanınca, V. Karl da Burgonya adetlerine göre koyu bir Katolik olarak yetişti. V. Karl siyasi arenada kendini ilk defa Burgonya Dükü olarak gösterdi. Anne tarafından büyükbabası olan İspanya Kralı II. Ferdinand'ın ölümüyle 1516'da İspanya'ya geldi. V. Karl'ın kardeşi *Ferdinand*³² da bu süreç içerisinde İspanya'daydı ve iki kardeş mirası geleneklere uygun olarak

³¹ Birdal, ss.140-144.

³² I. Ferdinand (1503-1564=61) : Avusturya Arşidükası, Suab Dükası ve Alsas Landgravı, Ağabeyinin feragati üzerine bütün Habsburg mülkünün esas hükümdarıdır. 1526 yılında Macaristan Kralı ünvanını almıştır ancak bu durum hiçbir zaman Osmanlılar tarafından tanınmadı. V. Karl'ın çocukları Habsburg-İspanya kolunu devam ettirmiş sayılmakta; Ferdinand'ın çocukları ise Habsburg- Avusturya kolunu devam ettirmiş sayılmaktadır. Öztuna, ss.350-351.

paylaştı.³³ Baba tarafından Habsburg Hanedanı'na bağlı olup anne tarafından ise Fransa ve İspanya kraliyet ailelerine akraba olması nedeniyle V. Karl, Katolik Hristiyanlığının koruyucusu sıfatıyla Avrupa'da hâkimiyet alanını genişletti ve Sultan Süleyman'ın rakibi oldu.³⁴

Mirasın en büyük yaratıcısı büyükbabası I. Maximilian, torununa geniş topraklar bırakmakla kalmadı ayrıca Habsburg hanedanını meclisteki prensler için vazgeçilmez yaptı. Diet'in üç meclisini yarattı. Bunlar elektörler, prensler ve kentlerdi. İmparatorluğun adalet, vergilendirme ve askeri konularını idare etmek için görevlendirilmiş iki prence bıraktı ve hepsini on bölgeye böldü. Böylelikle meclistekilerin tercihlerini Alman prenslerden kullanmasına olanak sağladı.³⁵

İmparatorluğun yönetim sistemi aslında 16. yüzyıl büyük ölçüde belli başlı zümrelere bağlıydı. Dış ve iç güvenlik sorunları neticesinde 15. yüzyılda merkezi organların tesisi ile reform süreci başladı. Bu organlar da reform öncesi kurumların üzerine inşa edildi. *Reichstag*³⁶, *curiaların*³⁷ ve 1254-1273 yılları arasındaki hükümdarsız dönemde yapılan toplantıların sonucunda kuruldu. Diet, taraflar arası mutabakat ve karşılıklı sorumluluk temelinde etkinliğini gösteriyordu. Üç zümreden meydana geliyordu. Zümrelerin en eskisi elektörler zümresiydi ve *Kurfürstenrat* adı ile biliniyordu ve 1356 yılındaki *Altın Boğa* fermanı ile resmi bir hal almış bulunmaktaydı. Elektörler zümresinin sahip olduğu makamlar babadan oğula geçiyordu. Diette yer alan ikinci zümre ise *Reichsfürsten*'di. Reichsfürsten, imparatorluk prenslerinden oluşuyordu. 1480'de zümre resmileşmişti. Topluluğun mensupları arasında elektörlerin güçlenmesi karşısında haklarını korumaya çalışan prensler ve kontlar bulunuyordu. Üçüncü zümre ise seksen hür ve emperyal kentten oluşmaktaydı. Emperyal yargı ve yürütme organları ise yine belirli zümrelere bağımlıydı fakat soylular arası rekabeti düzenleyen merkezi bir kurum haline gelemedi. Bunun yerine, vassallık ilişkilerine dayalı bir ağ ortaya çıktı. Saray, idari bir merkez olarak faaliyet gösterebilmek için sürekli yer değiştirmek zorundaydı. Sarayın

³³ Yıldız, ss. 102-103.

³⁴ Polatçı ve Batmaz, s.56.

³⁵ Davies, s. 567.

³⁶ Merkezi karar alma organı olan imparatorluk dieti

³⁷ İmparatorluk sarayında düzenli olarak toplanan meclisler

hareketliliği oranında imparatorun görünürlüğünün azalmasına koşturarak teritoryal prenslerin özerkliği güçlendi ve imparator emperyal siyasetten ziyade hanedan sorunları ile ilgilenmeye başladı. Devletlerarası rekabetin baskılarını hissetmelerine rağmen merkezi bir siyasi otorite kurulamadı. V. Karl'ın küresel bir monarşi kurmaktaki başarısızlığı, imparatorluğun teşkilatlanma ilkelerinin merkezi bir dünya devletinin kuruluşuna olanak vermediğini gösteriyordu. İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden gelen memurlar düzgün Almanca bile bilmiyor, bu durum da devlet işlerini aksatıyordu.³⁸ Bu şekilde, stratejik bir planlama yapıp değişikliğe gidilerek V. Karl'ın oylamadan galip çıkması sağlandı.

V. Karl'ın en büyük rakibi Fransa Kralı I. François'ti. İlk başta I. François'ın durumu V. Karl'dan üstün gözükiyordu çünkü 1515'teki Magrignano Savaşı'nda Milano düküne büyük bir üstünlük sağlamıştı ve en Hristiyan kral kabul ediliyordu. V. Karl ise çok genç ve deneyimsizdi. V. Karl'ı bu taht mücadelesinde kolaylıkla yenebileceğini düşünüyordu. *Altın Vesika* isimli kanuna göre imparatorun yedi elektör prens tarafından seçilmesi gerekiyordu. Seçimin ana unsuru ise rüşvetti. Böylelikle hem birbirilerini karalamaya çalışıyorlar hem de daha fazla rüşvet veren taraf olmak için çabalıyorlardı.³⁹ Onların birbirileriyle olan rekabeti I. Maximilian'ın sağlığında başladı. V. Karl, Hollanda'da yetiştiğinden dolayı kendisini öncelikli olarak Burgonya dukalarının mirasçısı olarak görüyor ve onların bu mirasını Fransa kralından bütünüyle kurtarmayı düşünüyordu. I. Maximilian ise Almanlara yaptığı her duyuruda V. Karl'ı '*Romalılar Kralı*' olarak sunuyordu. Ona göre, torunu tam bir Almandı ve eğer biri Türklere karşı Almanya'yı savunacaksa bu V. Karl'dı. Ayrıca o, herkesin beklediği haçlı seferini de gerçekleştirebilecek güçteydi. Öte yandan, I. François de, kendisinin Charlemagne'dan sonra Kudüs'ü Türklerin elinden alacak tek kral olduğunu ilan ediyordu. Görüldüğü gibi, Türklere karşı bir haçlı ordusu kurup sefer başlatma fikri iki aday kralın da başlıca propaganda konusuydu.⁴⁰ Rekabetin sonucunda, zengin bankerler ve Alman tüccarlar oylarını V. Karl'dan yana kullandılar. Böylelikle 28 Haziran 1519'da V. Karl, Kutsal Roma Germen İmparatoru seçildi.⁴¹ Alman

³⁸ Birdal, ss. 153-155.

³⁹ Yıldız, s.104.

⁴⁰ İnalçık, Rönesans, s.154-155.

⁴¹ Yıldız, s.104.

elektörlerin oylarını V. Karl'a verme fikri, I. François gibi yabancı bir hükümdarın idaresi altına girmekten çekinmeleri gibi milli bir düşünce sonucu doğdu. Bazı Fransız tarihçileri ise seçimi I. François'in kaybetmesinin nedeni olarak verilen rüşvetleri sebep gösterdikleri gibi aynı zamanda seçimin Frankfurt şehrinin yakınına gelen bir ordunun baskısı altında yapıldığı iddiasını da savunmaktadırlar. Gerçekten iki tarafta elektörlere rüşvet verip kendi taraflarına çekmeye çalıştı. Fransa kralı, rüşvet rekabetini kazanmak için servetinin uygun olduğunu düşünse bile V. Karl buna karşılık olarak büyük bir banker ailesi olan Fuggerlerin desteğini aldı. Fuggerler ona seçimden sonra ödenmek üzere çok fazla senet verdiler. Seçimin maddi boyutunu bir kenara bırakırsak, rekabeti V. Karl'ın kazanmasının en önemli sebebi Mayans elektörünün sözleriyle diğer elektörleri etkilemesi olabilir. Mayans elektörü, V. Karl'ı tek kuvvetli Alman hükümdarı olarak gösterip I. François'in Almanya'da baskıcı bir yönetimle etkili olamayacağını savundu. Arka planda ise Türk istilası korkusu ve Alman prenslerinin özerklik arzuları V. Karl'a galibiyet getirmekte çok etkili oldu.⁴²

Böylelikle, V. Karl'ın imparatorluğu, Süleyman'ınki gibi kılıçla değil, yüzükle kurulmuş oldu. Macaristan Kralı Matthias Corvinus'un Maximilian ve Marie'nin düğünü için kaleme aldığı düşünülen şu dizeler haklı çıkmıştır: *'Herkes savaşırken, sen mutlu Avusturya, evlen! Diğerlerine Mars'ın verdiklerini (krallıkları), sana Venüs verir!'*⁴³

V. Karl hükümdarlığının başında meclis ile uzlaşmaya gitmek istedi ancak zamanla bu bağ zedelendi. Meclis önemsiz bir grup olmaya doğru gitti. Meclis üyeleri daha radikal değişikliklere gitmek isteyip imparatorun otoritesini hiçe saymaya başladılar. Bu durum V. Karl'a, I. Maximilian'dan sonra koşulların çok değiştiğini gösterdi. Özellikle Lutherçiliğin güçlendiği bir coğrafyada daha temkinli hareket etmek zorundaydı. Pek çok prensin Lutherçilikten yararlanıp krizi fırsata çevirmek istemesi V. Karl'ı oldukça zorladı.⁴⁴

V. Karl imparatorluğun bölünmesini de Papa ile karşı karşıya gelmeyi de istemiyordu ve bu nedenle Lutherçiliği dikkatle izlemekle yetindi. V. Karl, Katolik

⁴² İnalçık, Rönesans, s.154-155.

⁴³ Emrah Safa Gürkan, **Sultanın Casusları**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2018, (Casus), s.44.

⁴⁴ Lee, s.104.

dini birliğin temsilcisi olma gayesini hiçbir zaman elden bırakmadı ve Alman çıkarlarını koruyan bir siyaset yerine hanedan siyaseti götürdü ve önceliği her zaman Habsburgların çıkarını muhafaza etmek oldu. V. Karl'ın izlediği Habsburg siyaseti, Habsburgların mirasını genişletmek ve otoritesini sağlamlaştırmak üzerineydi ancak Almanya'da siyasi olarak gerçek bir başarı, kralın prenslerle ortak çıkarlar içinde hareket etmesine bağlıydı. Dolayısıyla, Luther hareketinin neden olduğu bu kargaşada prenslerle olan ittifaklar da ayrı bir önem taşıyordu. V. Karl, Osmanlı tarihinde adından sıkça söz ettirecek olan kardeşi Ferdinand'a Avusturya'nın Habsburga ait olan topraklarını bıraktı. Bu topraklar; asıl Avusturya, Carinthia, Karniol, İstirya, ve Tirol'dü. Ferdinand'ta kardeşiyle beraber aynı Habsburg siyasetinde hemfikirdi ve Mohaç Savaşı'nda Macar kralının ölümüyle beraber Osmanlılar üzerinde de etkin bir rolde olacaktı.⁴⁵

Sultan Süleyman'a yakıştırılan müceddid benzetmesine yakın bir şekilde, V. Karl'ın Şansölyesi Gattinara da efendisine benzer bir ifade kullanıp evrensel bir hükümdarlık modeli çizmekteydi. Buna göre, Mesih İsa'nın bin yıl sürece imparatorluğundan önce gelecek ve Kudüs'ü tekrar fethedecek hükümdar V. Karl'dan başkası olamazdı. V. Karl'ın imparator olarak seçilmesi, Kutsal İmparatorluk'un ihyası manasına gelmekteydi.⁴⁶

1.3.OSMANLI'NIN MACARİSTAN ÜZERİNE İLERLEYİŞ SÜRECİ

Osmanlı, Balkanlar'da kendisine yayılma alanı bulduğu için Osmanlı ve Macar ilişkileri erken tarihte başlamaktadır. İki devlet özellikle 14. yüzyılın sonunda birkaç defa karşı karşıya geldiler. Macaristan, bulunduğu bölgenin siyasi olarak en sağlam devletlerinden biriydi.

Macarlar, Bizans İmparatorluğu'nun zayıflamasından faydalanarak kendi hâkimiyetlerini aşağı Tuna boyunca Balkanların kuzey kısmında kuvvetlendirmişlerdi. Osmanlılar, Bizans'a Balkanlardan baskı yapıp yıktıktan sonra istila amacıyla kuzeye gittiler. Macarlar da Osmanlılar ile burada karşılaştılar. Türk-Macar mücadeleleri,

⁴⁵ İncalcık, Rönesans, s.182-183.

⁴⁶ Gürkan, Casus, s. 45.

Macar topraklarına sonradan katılan sahalarda, asıl Macar sınırının önlerinde başlamış oldu.⁴⁷

Osmanlı Devleti kurulup Rumeli'ye geçtiği sırada Macaristan, Arpad ailesinden Anju Hanedanının elindeydi. Anju Hanedanı 1308 yılından 1385'e kadar Macaristan'ı idare etti. Anju Hanedanı Macaristan'da köklü yenilikler yaptı ayrıca kilisenin yardımıyla büyük ayrıcalıklara sahip aristokratların gücünü kırdı. Macar Kralı Layoş, 14. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Balkanları kontrol altına almak istiyordu. Osmanlılar ile içerisinde bulunduğu ittifak arasında yapılan 1363 tarihli Sırpsındığı Savaşı ile bunun kolay olmayacağını anlamıştır.⁴⁸ Eckhart, Macaristan ve Osmanlı ilişkilerinin 1366'da başladığını aktarmaktadır. Macar Kralı Layoş, Balkanlar'da mücadele ettiği sırada Osmanlı ordusu ile de savaştı. Savaş sonucunda Bulgaristan kısa bir süreliğine Macar hâkimiyeti altına alındı.⁴⁹ Osmanlılar, Balkanlara yöneldiği zaman Balkanlar kargaşa içerisindeydi. Merkezi otoritenin zayıflaması eyaletlerdeki hak sahiplerinin keyfi kontrolü kendi bölgelerinde bir rekabete girmelerine neden oluyordu.⁵⁰

14. yüzyıl boyunca Avrupa'da kale almaya çalışan Osmanlı amacına ulaştı. Balkan devletleri Türk tehlikesinin çok geç farkına vardı ve takip eden yüzyıl boyunca I. Murat, I. Beyazıt, II. Murat kendilerine karşı kurulan koalisyonlarla uğraştılar. 1371 tarihli Çirmen Savaşı Osmanlıların lehine sonuçlandı.⁵¹

14. yüzyılın son yarısında Balkanlarda Osmanlı'yı durdurabilecek tek güç Macaristan'dı ama Macar Kralı *Sigismund*⁵²'un, Tuna'nın öteki tarafında gücünü sürdürme politikası sonucunda kendisi ile Bosna ve Lazar kralı ile karşı karşıya

⁴⁷ L. Fekete, "Osmanlı Türkleri ve Macarlar", **Belleten**, Cilt: XIII, Sayı: 52, TTK, Ankara, Ekim 1949, s. 664.

⁴⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, (I. Cilt), ss. 209- 210.

⁴⁹ F. Eckhart, **Macaristan Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1949, s.97.

⁵⁰ İnalcık, Aliyye, s.64.

⁵¹ Lee, ss.81-82.

⁵² Layoş'un iki kızı vardı. Krallığa erkek varis bırakamıyordu. Ölümünden sonra küçük kızı Lehistan Kraliçesi olup Litvanyalı Jagellon ile evlendi. Büyük kızı Maria ise Lüksemburg Kraliçesi olarak Lüksemburg Kralı IV. Şarl'ın oğlu Sigismund ile evlendi. Bu sayede Sigismund Macar tacını giydi. 1386 ve 1437 yılları arasında ülkeyi yönetti. Uzunçarşılı, I. Cilt, s.210.

getirdi.⁵³ Sigismund'un Macar Krallığı, Osmanlı'nın Balkanlarda tüm gücüyle yayıldığı döneme rastladı. Balkanlar'dan Macaristan'a doğru yapılacak saldırılar için Tuna boyundaki bütün ileri gelen hatlar Osmanlı'nın eline geçmişti.⁵⁴ Bu durum, 1389 Kosova Savaşı öncesinde I. Murad'ın işine yaradı. 1389 Kosova'da Osmanlılar zafere ulaştı.

Macarların, Güney Macaristan bölgesinde gücünü kaybetmesi, Türklerin saldırılarının sıklaştığı döneme rastlar. Avrupa'nın kargaşa içinde olduğu tarihlerde Türklere karşı ittifak çok zor bir ihtimaldi fakat Macarlara ait olan Eflak ve Boğdan'ı korumak üzere Sigismund, Papa IX. Bonifacius'un yardımıyla; aralarında Alman, Leh, Çek ve Fransız gibi kuvvetlerin olduğu haçlı ordusu topladı. Bu ordu başarılı olamadı ve 1395 Niğbolu'da yenildi.⁵⁵

1402 yılında Timur tehlikesi ile beraber Osmanlı'ya kargaşa ortamı hâkim olsa da kendilerini toparlamayı başardılar. Osmanlı, 15. yüzyıl başlarında Fetret dönemini ve etkilerini yaşarken Balkanlar'da olabilecek Osmanlı egemenliğinin en büyük rakibi olarak görülen Eflak Voyvadası Mircea, Macaristan Kralı Sigismund tarafından desteklendiği için I. Mehmet 1419 yılında Mircea'ya karşı sefer düzenledi. Sigismund, Balkanları işgal etmek istiyordu.⁵⁶

Macar Kralı Sigismund'un 1437 yılında ölümü üzerine Macaristan'da taht mücadelesi başladı. II. Murad, Sigismund'un ölümünden sonra üç yıl içinde Sırp Despotluğu'nu ortadan kaldırdı. 1438 yılında, Sultan Murad büyük bir orduyla Macaristan'a yürüdü ve Eflak'a girdi ancak Macarlardan bir karşılık göremedi. Sigismund'un ölümü ardından Eflak Beyi Drakul, oğullarını Edirne'ye esir bırakıp Osmanlı tabiiyetini kabul etmiş oldu ve böylece Eflak'ta hâkimiyet kuruldu. 1439 yılında Sırbistan ele geçirildi. II. Murat, Macarlara kalan Sırp mirası Belgrad kalesini de hâkimiyeti altına almak istedi. Kuşatma yaklaşık altı ay sürdü ancak başarılı olamadı.⁵⁷

⁵³ Halil İncalcık, **Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları**, İSAM Yayınları, Ankara, 2017, (Kuruluş), s. 120.

⁵⁴ Uzunçarşılı, I. Cilt, s.210.

⁵⁵ Eckhart, s.96-97.

⁵⁶ İncalcık, Kuruluş, ss. 146-147.

⁵⁷ İncalcık, Kuruluş, ss.167-168.

Macarlar, Belgrad kuşatmasının başarısızlığından cesaret aldılar. 1441’de ise aynı zamanda Yanko adıyla da bilinen Hunyadi Yanoş’un komutanlığında Osmanlı ordusuna başarılı bir harekât düzenlediler. Seferin başarılı olması Haçlı seferi düşüncesini teşvik etti dolayısıyla Osmanlı’nın doğudaki diğer rakiplerinin de ümitlendirdi. Yanko, Niş ve Sofya’yı aldı. Balkan geçitinde iken II. Murad tarafından durduruldu. Hem doğuda hem batıda karışıklık olması Osmanlı’yı zorluyordu. 1444 yılında Macarlarla barış için Osmanlılar harekete geçti. Edirne’de antlaşma yapıldı. Bulgaristan’da sultanın hâkimiyetinin tanınmasına, Eflak beyinin padişaha tabiiyetinin devam etmesine karar verildi. Hunyadi Yanoş, hem aldığı önemli yerlerden hem de tahttan çekilmek zorunda kaldı dolayısıyla bu durum rakiplerinin istedikleri fırsatları bulmalarına neden oldu. Macarların Tuna’yı geçip taarruz etmesiyle büyük zaiyat verildi. 1444 yılında Varna içlerine kadar sokuldular ve böylece savaş meydana geldi. İlk başta Osmanlılar zorlu anlar yaşasa da karşı saldırıları başarılı oldu. Osmanlı hâkimiyeti yeniden kendini gösterince I. Vlad padişahla anlaşmak istedi fakat Yanko tarafından öldürüldü.⁵⁸ Aynı zamanda savaşta Macar Kralı Ulaszlo’da öldü. Ulaszlo’nun ölümünden sonra henüz çocuk yaşta olan V. Laszlo, Macaristan’da olmadığı için kral naibi sıfatıyla taht Hunyadi Yanoş’un eline geçmişti. Meclis, hükümdara ait hakları daha sonrasında ona devretmişti fakat aralarında Hunyadi Yanoş’a karşı gelenler vardı çünkü kraliyet soyundan olmadığı için onu bir yabancı olarak görüyorlardı.⁵⁹

Eckhart, Hunyadi Yanoş’un komutanlığı sayesinde Macaristan’ın dış saldırılara daha dayanıklı olduğunu aktarmaktadır. Hunyadi Yanoş’un kabiliyeti olmasa, Macaristan’ın henüz 15. yüzyılın ilk yarısında dış güçlere kurban gidebileceğini, Hunyadi Yanoş’un Osmanlıları Macaristan topraklarından en az yetmiş yıl uzakta tuttuğunu belirtmektedir. Hunyadi Yanoş, Albert zamanında Türk savaşlarında kendini gösterdi. Başarıları sayesinde Belgrad komutanı ve Erdel voyvodası oldu ve sınır müdafaası fiilen ona verildi. Sigismund’dan sonra tahta geçen

⁵⁸ İnalçık, Kuruluş, ss.170-174.

⁵⁹ Eckhart, ss.98-99.

Albert'in ölümünden sonra siyasi iç karışıklıklar dolayısıyla tekrar Macaristan savunması onun komutanlığına kaldı.⁶⁰

Varna'daki başarıdan sonra Osmanlı'da 1446 yılından sonra Çandarlı Halil Paşa'nın ısrarı ile tekrar tahta çıkan II. Murad, II. Mehmed'i tekrar Manisa'ya gönderdi fakat II. Murad Macarlara düzenlediği II. Kosova Savaşı'nda yanında II. Mehmed'i de götürdü.⁶¹

Aynı şekilde Ruhi Tarihi de bize Varna başarısı sonrasında II. Murad'ın Edirne'ye gittiğini aktarır. Orada II. Murad'ın; II. Mehmed, Halil Paşa, Zaganos Paşa ve Şahabettin Paşa ile toplanıp görüştüğünü ve görüşme sonrasında II. Murad'ın tekrar tahta çıktığını ve II. Mehmed'in Manisa'ya gönderildiğini bildirir.⁶²

Aşıkpaşazade, II. Kosova savaşının büyük bir savaş olduğunu ve düşmanın birçok sancağının alınıp Hunyadi Yanoş'un kaçtığını aktarmaktadır.⁶³

II. Mehmed döneminde Macaristan ile ilişkiler gözle görülür bir şekilde boyut kazandı. II. Mehmed, Karaman seferi öncesinde Macarlardan gelebilecek bir saldırı ihtimaline karşın Rumeli kuvvetlerini Sofya'da bıraktı akabinde Edirne'ye dönen sultan, Macaristan'ın Kral Naibi Hunyadi Yanoş ile üç yıllık bir barış yaptı ve cepheyi güvence altına almış oldu.⁶⁴

Sırp ve Macar krallarının, Osmanlı Devleti aleyhinde bir saldırı için karar aldıkları haberi II. Mehmed'e ulaştı. Üstelik Sırp kralı vergisini vaktinde ödemiyor ve türlü bahanelerle geciktiriyordu. II. Mehmed ayrıca Sırbistan'ın stratejik durumunun Osmanlı Devleti için önemli olduğunun farkındaydı. Macar ve Uhlara karşı yapılacak bir seferde buradan Macar ve Ulah topraklarına geçilmesi kolaydı.⁶⁵ Tüm bu nedenlerden dolayı, II. Mehmed mutlak bir güç kazandıktan sonra 1454 yılında

⁶⁰ Eckhart, s. 97.

⁶¹ Yaşar Yücel ve Ali Sevim, **Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih – Yavuz – Kanuni**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s.3.

⁶² Halil Erdoğan ve Cengiz Yaşar Yücel, "Ruhi Tarihi", **Belleten**, Cilt 14, Sayı:18, TTK, Ankara, 1992, s.443.

⁶³ Aşıkpaşazade, **Tevarih-i Ali Osman**, haz. Kemal Yavuz ve Yekta Saraç, Gökkuşbu Kitabevi, 2010, İstanbul, s.179.

⁶⁴ Yücel ve Sevim, ss.4-5.

⁶⁵ Kritovulos, **Tarih-i Sultan Mehmed Han-ı Sani (İstanbul'un Fethi)**, Kitapçılık Ticaret Limites Şirketi Yayınları, İstanbul, 1967, s.125.

Sırbistan'a yöneldi. İstanbul'un fethinden sonra Papalık, Haçlı Seferi planlamak amacıyla İtalya devletleri arasında birlik sağlamak istedi. II. Mehmed bu ihtimali göz önünde bulundurarak, Venedik ve Ceneviz ile birer antlaşma yaptı. Venediklilerin doğudaki kolonilerinin güvenliğini sağladı, Cenevizlilerle ise kendisine haraç ödemeye razı bırakarak antlaşma yaptı. Rodos şövalyeleri için de bu şekilde bir çözüm üretmesine karşın Rodos şövalyeleri Papa'ya bağlı olduklarından teklifi kabul etmediler. 1454-1456 arasında II. Mehmed Sırp meselesi üzerine yoğunlaştı. 1455 yılında ikinci Sırp seferinde, Sırlarla antlaşma yaparak Sırp-Macar ittifakını ayırdı. II. Mehmed, Belgrad'ın Macaristan'dan alınabilmesi için Sırbistan'ın bağlılığının sağlanarak Sırların tarafsız kalması gerektiğini biliyordu. Sırlar da Macarların kendilerini katolikleştirme siyasetinden memnun değillerdi.⁶⁶ II. Mehmed, 1456 yılında Belgrad'ı kuşattı fakat alamadı. Rumeli Beylerbeyi öldü.⁶⁷

İdris-i Bitlisi, Belgrad Kalesi'nin alınamamasının en önemli sebeplerini bize aktarmaktadır. Buna göre, Belgrad Kalesi iki nehrin ortasında ulaşılması zor bir mevkiydi. İki nehrin genişliği ve derinliğinden dolayı askerlerin burayı kuşatmaları için çok sayıda gemiye ihtiyacı vardı. Temin edilen çok sayıda malzemeye karşın kale alınamadı. Çünkü askerler yorgun düştü ve gösterilen çaba yeterli olamadı. Ayrıca bu kuşatma sırasında Hunyadi Yanoş'un bir gözünün kör olduğu aktarılmaktadır.⁶⁸

Önemli sınır kalelerinden biri olan Belgrad'a, Osmanlıların yaptığı sefer Hunyadi Yanoş komutanlığında geri püskürtüldü. Macarlar alınan zaferden dolayı büyük sevinç yaşadı fakat 1456 yılında Hunyadi Yanoş öldü. 1452 yılında henüz çocuk yaşında tahta çıkarılan V. Laszlo'da Hunyadi Yanoş'un ardından öldü. V. Laszlo'nun ölümünün ardından ilk defa kimsenin veraset yoluyla tahtta hak iddia edemeyeceği bir durum meydana geldi. Tahta, Macaristan asil sınıfı üzerinde güç sahibi olan Hunyadi Yanoş'un oğlu Matyas çıktı. Kral Matyas'dan milletin menfaatlerini koruyabilen son kral olarak söz edilmektedir. Matyas, Osmanlılara karşı farklı bir politika izledi. Osmanlılara karşı saldırgan bir siyaseti benimsemedi. Hükümdarlığının ilk yarısında

⁶⁶ İnalçık, Kuruluş, ss. 194-195.

⁶⁷ **Anonim Tevarih-i Al-i Osman (1299-1512)**, haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul, 2000, s. 125.

⁶⁸ İdris-i Bitlisi, **Heşt Behişt**, VII. Ketibe, haz. Muhammed İbrahim Yıldırım, TTK, Ankara, 2013, ss. 135-138.

Jajca kalesi gibi önemli bir savunma kalesini alıp Balkanlar'da Macar hegemonyasını geri getiremeyeceğini anladı ve Osmanlılara karşı savunma siyaseti izledi.⁶⁹ Osmanlı ise Eflak ve Bosna'da yaşanan olayların sebebini Macaristan olarak görüyordu. 1461 yılında II. Mehmed, Eflak Beyi Vlad Drakul'a karşı yürüyünce, Eflak beyi de Macar kralı ile ittifak yaptı ve Tuna üzerindeki Osmanlı kalelerine saldırdı. II. Mehmed 1462 yılında Eflak'ı istila edip Vlad'ı cezalandırmak için kaçırdı ve yeni voyvodayı Vlad'ın kardeşi Radu olarak seçti. Bosna kralı, Macar himayesini kabul edip Sırp despotluk tahtı üzerinde hak iddia etti. 1462 yılında Bosna fethedildi. Hristiyan devletler, Osmanlı'ya karşı ittifak kurup sefer hazırlığı girişiminde bulundu. II. Mehmed kendisine karşı hazırlıkları yapılan bu sefere ilişkin önlemler alırken Macar kralının Bosna'ya girdiğini öğrendi. Mahmud Paşa komutasında kuvvetler gönderdi ve Macar kralı geri çekilmek zorunda kaldı. 1465 yılına gelindiğinde Karaman bölgesinde karışıklık olması sebebiyle Venedik ve Macaristan ile barış görüşmeleri başlattı fakat görüşmeler hemen sonuç vermedi böylelikle Arnavutluk'a hareket etti. Arnavutluk, Osmanlı ve Venedik çatışmasının en güçlü hissedildiği bölgeydi. Venedik, Osmanlılara karşı Macaristan'dan yardım istese de Matyas büyük bir yardımda bulunmadı.⁷⁰

Macar Kralı Matyas, bulunduğu coğrafyada sınır komşularına karşı kendini güçlendirmeye ve otoritesini sağlamlaştırmaya çalışıyordu. Hükümdarlığının son yıllarında Çek kralı ünvanını kazandı ve Çek tacına bağlı zengin eyaletleri kendine bağladı. Viyana'ya sefer düzenledi ve aşağı Avusturya'yı kendine bağladı. Başarılı bir dış siyaset izleyerek canlı bir diplomatik faaliyete yol açtı.⁷¹

Osmanlıların doğu meselelerine odaklanmasında batı için fırsat oldu. Her ne kadar II. Mehmed barış görüşmeleriyle Macaristan ve Venedik'i oyalasa da yeterli olamadı. Başlarda Venedik ile aktif bir savaş politikası izleyen Osmanlı, Macaristan için savunma durumunda kaldı. Osmanlı, 1471'den sonra hedefini Macaristan'a değil onun rakibi olan II. Frederik'e yöneltti. 1473'te Macar kralı, Polonya ile mücadele içindeydi. Ölümünden hemen önceki yıllarda II. Mehmed daha çok Venedik ve

⁶⁹ Eckhart, ss. 99- 101.

⁷⁰ İnalçık, Kuruluş, ss. 196-199.

⁷¹ Eckhart, s. 102.

Macaristan'a karşı savaştı. Macaristan'a karşı akınlar sıklaştı ve Bosna kontrol altına alınıp 1476'da Boğdan Seferi gerçekleşti. 1480'de ise İtalya'yı hedef alındı ve başarıya ulaşılan Otranto Seferi gerçekleştirildi fakat 1481 yılında II. Mehmed ölünce Otranto'da ümitsizliğe düşen Osmanlı askerleri silahlarını bırakıp düşmana teslim oldular.⁷² II. Bayezid döneminde ise fetih politikası Cem Sultan Olayı yüzünden kesintiye uğrayarak devam etti.⁷³ II. Bayezid, merkezde süregelen kargaşayı yatıştırmak ve yeniçerileri oyalamak için sınır dışı bir askeri harekâta gitmeyi uygun görüp en uygun yerin Boğdan olduğuna karar verdi çünkü iç siyaset Cem Sultan olayıyla meşgulken, Boğdan voyvodası Eflak Voyvodası üzerine yürümüştü. Boğdan'ın birçok iâşe ve yiyecek desteği sağlama potansiyeli sultanı cezbetmişti çünkü Boğdan, Kuzey'e açılan bir kapı niteliğindedir. Boğdan kontrol altına alındı fakat voyvodanın Boğdan'ı geri alma çabaları oldu ve Osmanlı-Boğdan meselesine Lehler de katıldı. Lehler ve Macaristan'ın birlikte hareket etme ihtimaline karşı Sultan birlikleri harekete geçirerek önlemleri aldı. Fransa, Macaristan ve Papalık Cem Sultan'ın ölümüne kadar bu baskıyı sürdürdü.⁷⁴

1490 yılında, Osmanlılarla barış siyaseti izleyen Macar Kralı Matyas öldü. II. Bayezid bu sebeple Macaristan'a doğru hazırlık girişiminde bulundu fakat seferin asıl hedefi Macaristan değil, Arnavutluk olduğu sonradan anlaşıldı. Sefer sırasında Macaristan'a doğru yolladığı birliklerin bir kısmı Belgrad Kalesi'ni kuşattı bir bölümü de Erdel tarafına doğru yürüdü fakat başarısız oldular. Venedik ile olan ilişkiler bozulduğu için Macaristan ile eskisinden daha fazla barışa ihtiyacı olan Osmanlı, Macaristan ile üç yıllık bir barış antlaşması imzaladı. Venedikliler ile olan savaş sona erdiğinde bile, II. Bayezid Macaristan ateşkesine bağlı kaldı.⁷⁵

Yavuz Sultan Selim döneminde yoğun bir doğu politikası uygulandı. Tahta çıktığı ilk zamanlar, Macarlar eski barış antlaşmasını yenilemek için Edirne'de olan Yavuz Sultan Selim'e elçi gönderdiler. Siebe Bürgen Voyvodası Zapolya, Eflak'taki Osmanlı topraklarına yağma akınlarına girişti ve Edirne'ye gelen Macar elçisi hapse

⁷² İnalcık, Kuruluş, ss. 207-212.

⁷³ Feridun M. Emecen, **İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları- I**, İSAM Yayınları, İstanbul, 2014, (Sultan), s.15.

⁷⁴ Emecen, Sultan, ss. 25-30.

⁷⁵ Emecen, Sultan, ss. 33-34.

atıldı. Osmanlı bölgesinden, Macar akıncılarının çekilmesi ve Yavuz Sultan Selim'in doğudaki meselelerle uğraşması sebebi ile Macarlarla yine de üç yıllık bir barış antlaşması imzalandı. Bütün bunlara rağmen Macar Kralı Ladislas, Osmanlılara karşı Papa ile ittifak kurmaktan ve Osmanlı doğuda savaştığı zaman Kuzey sınırını zorlamaktan geri kalmadı. Macar kralı Avrupalılardan ittifak desteği bulamayınca barış antlaşmasını uzatmak için tekrar elçi gönderdi. Yavuz Sultan Selim, doğudaki meselelerle uğraştığı için bu teklifi kabul etmedi.⁷⁶

Yavuz Sultan Selim kısa saltanat döneminde gerçekleştirdiği iki büyük sefer ile Suriye, Mısır ve Doğu Anadolu'yu kontrol altına aldı. Osmanlı idaresi altına giren bu topraklar sayesinde Osmanlı'nın Doğu'daki gücü sağlamlaştı ve böylelikle Osmanlılar, İslam dünyasında tek güçlü devlet konumuna geldiler.⁷⁷ 1514'teki Çaldıran Savaşı'ndan sonra Doğu Anadolu'nun kontrol altına alınmasıyla Selçuklulardan bu yana dağılan Anadolu birliği tekrar sağlamlaştı böylelikle Safeviler tehlike olmaktan çıktı fakat Anadolu'daki mücadeleler devam etti. Mercidabık ve Ridaniye Savaşları ile hudutlar sağlamlaştırıldı ve doğu Osmanlılar için birinci sırada bir risk olmaktan çıktı.⁷⁸

1519 yılına gelindiğinde Yavuz Sultan Selim ile II. Lajoş 1519 bir barış imzaladılar. Macar Krallığı temsilcileri ve Osmanlı Devleti yetkilileri arasında yapılan bu barışta II. Lajoş, antlaşmaya sadık kalacağına dair söz verdi. Yavuz Sultan Selim'den kendi topraklarına bir saldırı gelmedikçe antlaşmaya bağlı kalacaklarını bildirdi. Antlaşmada tüccarlar, elçiler ve ulaklar ile alakalı olarak bu kesimlerin güvenliğini sağlamayı amaçlayan noktalar da mevcuttu. Barış süresince taraflardan herhangi birinin kale yaptırması da engelleniyordu. Barışın amacının iki taraf arasındaki dostluğu pekiştirmek olduğu da aktarılıyordu.⁷⁹

⁷⁶ Yücel ve Sevim, s. 113.

⁷⁷ Emecen, Sultan, s.57.

⁷⁸ Kapanşahin, s.48.

⁷⁹ HU./ MNL OL DL.24393, Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Günümüze Türk- Macar İlişkileri, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, **Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı**, Yayın Nu: 146, İstanbul, 2016, ss. 13- 18.

Yavuz Sultan Selim'in doğudaki meseleleri halletmesi, kendisinden sonra gelecek olan Sultan Süleyman'ın batıya yönelmesini sağladı. Güçlü doğu siyasetiyle, Sultan Süleyman'a batıda ilerleme fırsatı sağladı.

1.4. SULTAN SÜLEYMAN'IN TAHTA ÇIKIŞI

Sultan Süleyman, 1495 yılında Trabzon'da doğdu. Doğum tarihi ile ilgili fikir birliği yoksa da genel kanı 1 Şaban 900 (27 Nisan 1495) tarihinde doğduğu düşünülmektedir. Diğer bir tarih, 6 Safer 900 (6 Kasım 1494)'dür. Sultan Süleyman, Trabzon'da hocası Hayrettin Efendi'den iyi bir eğitim gördü. 1509 yılında ise babası Yavuz Sultan Selim'in dönemin padişahı II. Beyazıt'a talebi üzerine, Sultan Süleyman'a önce Şebinkarahisar daha sonra Bolu Sancağı verilmek istendi ama amcası Şehzade Ahmet bu talebe karşı çıktı çünkü Anadolu'yu kendi otoritesi altında tutmak istiyordu. Sultan Süleyman, Kefe Sancak Beyliği'ne tayin edildi ve Kefe'de 1512 yılına kadar kaldı. 1512 yılında babası Yavuz Sultan Selim tahta geçince oğlunu da İstanbul'a çağırdı. 1513 yılında ise Saruhan Sancak Beyliği'ne gönderildi ve 1520'de tahta çıkıncaya kadar kaldı.⁸⁰

Vezir-i Azam Piri Paşa, Yavuz Sultan Selim'in ölünce bu haberinin yayılmasından endişelenmiş ve silahtar kâhyası Süleyman Ağa'yı 22 Eylül 1520'de Şehzade Süleyman'ın yanına Manisa'ya gönderip Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'yı da İstanbul'a hareket ettirdi.⁸¹

Böylelikle Sultan Süleyman, 30 Eylül'de Vezir-i Azam Piri Mehmet Paşa'nın davetiyle İstanbul'a gelip tahta çıktı. Onun hakkında ilk izlenimler babasının yolundan gidebilecek olgunluk ve kararlılığa sahip olmadığına dairdi. Batılılar onu '*aslandan sonra gelen kuzu*' olarak nitelendiriyorlardı.⁸² Ancak Sultan Süleyman devri, Osmanlı devletinde kuruluşdan itibaren var olan çelişkilerin merkezi iktidarın güçlenmesi ve fetihlerin sürmesi ile en çok kontrol altına alınabildiği bir dönem oldu.⁸³

⁸⁰ Kapanşahin, ss. 61-62.

⁸¹ J. Von Hammer, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I. Cilt, 5. Baskı, İstanbul, 2011, s.585

⁸² Namık Sinan Turan, **İmparatorluk ve Diplomasi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 135-136.

⁸³ Prof. Dr. Taner Timur, **Osmanlı Toplumsal Düzeni**, İmge Kitabevi, 1994, Ankara, s.159.

16. yüzyılın kıyametçi senaryoları hem V. Karl'ın hem de Sultan Süleyman'ın kıyametten önce gelecek son dünya hükümdarı olduğuna dair inançları beslemekteydi. Hicri 1000 yılının yaklaşmasının da etkisi ile Osmanlı entellektüelleri, Sultan Süleyman'ı İslam dünyasının *müceddidi* olarak görüyorlardı. Buna göre, saltanatının ilk yirmi yılında Sultan Süleyman yaklaşan kıyametten önce Hak Dini yayacak ve tüm dünyayı yönetecek hükümdar olarak görülüyordu. V. Karl ile olan rekabeti de bu şekilde değerlendiriliyordu. Kıyametçi inanışa göre, V. Karl'ı yenerek İslam'ı yayacak olan Mehdi, Osmanlı hanedanının bu onuncu sultanından başkası değildi.⁸⁴

Gelibolulu Mustafa Ali'nin, Heft Meclis adlı eserinde Sultan Süleyman'ın ilk seferi olan Belgrad ve son seferi olan Zigetvar arasında rakamsal ve de alfabetik yönden bağlantı kurularak Sultan Süleyman'ın seferlerine ve hilafetine dair bilgi verilmiştir. Burada çeşitli nükteler olduğundan bahsetmektedir.⁸⁵

1520'de tahta çıkan Sultan Süleyman, Saruhan Sancak Beyliği'nde lalası olarak görev yapmış Kasım Paşa'yı veziri yaptı ve böylelikle ilk defa divanda dört vezir bulunması usulü (Mustafa Paşa, Ferhad Paşa, Kazım Paşa) kabul edilmiş oldu. Sultan Süleyman'ın ilk icraatı, Yavuz Sultan Selim'in Tebriz'den sürdüğü altı yüz evin hürriyetlerini iade etmek oldu.⁸⁶

İran ile yapılan ipek ticaretini serbest bıraktı. Hatta yasak sürecinde ticarete devam edip ceza olarak malları ellerinden alınan tüccarların zararını da hazineden karşıladı ve halka zulmeden devlet adamlarını cezalandırdı.⁸⁷

Tahta çıktığı 1520 yılında Canberdi Gazali isyanı gerçekleşti. Şam emiri olan Gazali, Yavuz Sultan Selim'e itaatini sundu fakat Sultan Süleyman tahta çıkınca, onun tecrübesizliğinden istifade etmek isteyerek ayaklandı. Celalzade'ye göre Canberdi Gazali'nin hedefi Suriye'yi, Filistin'i ve nihayetinde halifeliği ele geçirmektir. Şam'da adına hutbe okutup sikke bastırdı. Askerleri etrafına topladı ve Beyrut'u ele geçirdi. Lübnan'daki Dürzileri isyana teşvik etti. Mısır Emiri Ha'ir Bey'e kendisine katılması

⁸⁴ Gürkan, Casus, s. 44.

⁸⁵ Cemal Göçmen, **Gelibolulu Mustafa Ali'nin Heft Meclisi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2009, s.20

⁸⁶ M. Tayyib Gökbilgin, **Kanuni Sultan Süleyman**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019, (Kanuni), ss.17-18.

⁸⁷ Kapanşahin, s. 63.

için de çağrı yaptı. Ancak Ha'ir Bey bu çağrıyı padişaha ilettil. Onu oyalamak için Halep'i ele geçirmesi gerektiğini Canberdi Gazali'ye telkin etti. Halep'in kuşatılması İstanbul'da duyuldu. Üçüncü vezir Ferhad Paşa ve Şehzuvarzade Ali Bey yola çıktı.⁸⁸

Ferhad Paşa, Canberdi Gazali'nin üzerine yürüdü. Şam yakınlarında karşı karşıya gelindi. Sultan Süleyman'ın cülusu sırasında isyan eden Canberdi Gazali'nin gerçekleşen savaşta bozguna uğratıldığı haberi Sultan Süleyman'a bildirildi. Bu şekilde Şam- Mısır güvenliği tekrar sağlandı ve olası Rodos şövalyeleri ile Canberdi Gazali ittifakı önlenmiş oldu.⁸⁹

Şam Beylerbeyliği'ne Anadolu Beylerbeyi olan Ayas Paşa getirildi ve isyanla alakalı olan Gazze, Kudüs ve Safad sancakbeyleri değiştirildi.⁹⁰

Yavuz Sultan Selim, imparatorluğu büyütmiş ve kazandığı zaferler Avrupa'da ümitsizlik yaratmıştı ama onun asıl amacı Batı'ya büyük bir sefer yapmaktı. Bunun için 1515 yılında İstanbul'da tersane inşaatına başlamıştı. Sultan Süleyman'ın da Batı'da gazayı devam ettirmesi gerekiyordu. Süleyman tahta çıktığı sırada Avrupa'da I. François ve V. Karl'ın mücadelesi başladı ve Avrupa iki cepheye ayrıldı. Bu durum, Osmanlı'ya karşı kurulması istenen haçlı ittifakının gerçekleşmemesi demektir.⁹¹

Sultan Süleyman, Canberdi Gazali İsyanı'nın bastırıldığı haberi İstanbul'da duyulduğu sırada Macar kralına karşı bir sefer düzenlenmesine karar veriyordu.⁹² Sultan Süleyman, Batı'ya karşı gaza sistemini güçlendirirken iki amacı ön planda tuttu. Birincisi, Orta Avrupa'nın anahtarı Belgrad; diğeri Akdeniz egemenliği açısından çok önemli bir nokta olan Rodos'tu. Sonrasında Macaristan'a yönelik iki harekât gerçekleşecekti ve bunlardan sonuncusu Osmanlıların Viyana önlerine kadar gelmelerine sebep olacaktı ama Safevilerin propagandalarının etkisiyle konargöçer zümreler ile Karamanoğulları ve Dulkadirli beyliklerinin hâkim olduğu eski bölgede isyanlar meydana geldi. Sultan Süleyman'ın saltanatının ilk on yılı devletin dini ideolojisinin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadı. İlk Sefer-i Hümayun olan

⁸⁸ Gökbilgin, Kanuni, ss. 19-20.

⁸⁹ BOA, TSMA No: 8305/1.

⁹⁰ Gökbilgin, Kanuni, s. 20.

⁹¹ İnalçık, Aliye, s.149.

⁹² Gökbilgin, Kanuni, s.20.

Belgrad, devletin vizyonunu belirledi. Belgrad Seferi, batıya karşı bir açılım niteliğindeydi.⁹³

Böylece 15. ve 16. yüzyıllarda Macaristan Osmanlılar için esas cepheyi oluşturup Osmanlı-Habsburg mücadelesine 150 yıl boyunca ev sahipliği yaptı. 1526-1541 yılları arasında olan dönemde Osmanlılar Macaristan'ı Habsburglara karşı kendi himayelerinde olan Macar kralı idaresinde yönetmeye çalıştılar ancak bölgenin uzakta ve Osmanlı ordusunun hareket sahası sınırlarında bulunuyor olması Habsburglara karşı Osmanlıların dezavantajı oldu. Ferdinand her fırsatta Budin'e saldırarak burada bulunan idareyi rahat bırakmadı. Saldırıları bertaraf etmek ve Osmanlı himayesinde olan Zapolya'nın durumunu korumak amacıyla 1529-1532 yıllarında iki büyük sefer düzenlendi. Zapolya'nın ölümünden sonra ise yeni fethedilen bu toprakların direkt merkez tarafından idaresi uygun görüldü ve Budin Beylerbeyliği kuruldu. 1541-1606 arasındaki ikinci safhada ise bölge bir Osmanlı serhaddi özelliği kazandı.⁹⁴

⁹³ Emecen, Sultan, ss. 114-116.

⁹⁴ Yusuf Alperen Aydın, **XVI- XVII. Yüzyıllarda Osmanlı- Habsburg Anlaşmaları ve Uygulamaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001, ss.6-7.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI VE HABSBURG İLİŞKİLERİNİN MACARİSTAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İkinci bölüm ile Osmanlıların Macaristan tarihini şekillendirmesi ve Macaristan tarihinin Osmanlı tarihinin bir parçası olma süreci aktarılmaktadır. Mohaç'a giden sürecin hangi koşullardan etkilendiği ve Osmanlıların Avrupa'da olan karışıklıklardan yararlanma çabası V. Karl'ın bu durumdan nasıl etkilendiği ikinci bölümde ortaya koyulmak istendi. Osmanlıların, Avrupa siyasetine katılma süreci ve Fransa ile yakın ilişkiler kurması belirtildi. Osmanlı-Habsburg arasındaki rekabetin Macaristan coğrafyası üzerine nasıl yansıdığı konusu ele alındı. İkinci bölümde, Mohaç'a giden süreç ve Macaristan'ın parçalanması işlenmiş olup bölüm detaylandırması tezin kapsamı gereğince 1533'te bitirildi. 1533'ten sonraki süreç, genel bir özet halinde verildi.

2.1.MOHAÇ'A GİDEN SÜREÇ

Mohaç Savaşı hem Osmanlı hem de Avrupa tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Osmanlılar Mohaç'tan sonraki süreçte Avrupa siyasetine doğrudan dahil oldu. Osmanlı, Mohaç ile beraber Avrupa'ya stratejik ve askeri hamlelerini yoğunlaştırdı ve bu savaş hem Avrupa hem de Osmanlı için farklı diplomatik ve askeri ilişkilerin başlangıcı oldu. Osmanlı, diğer Avrupa devletleri ve V. Karl ile rekabet edebilecek gücü bulduğunu Mohaç ile beraber kanıtlamış oldu.

2.1.1. Avrupa'da Varolan Karışıklıklar ve Belgrad'ın Fethi

Avrupa'da V. Karl rakibi I. François'i geçerek 1519 yılında, Osmanlı'da ise 1520 yılında ise Süleyman tahta oturdu.

1520'lerde, doğuda Osmanlılar, batıda ise Habsburglar birer imparatorluk oluşturmak için adımlar atmaya başladılar. Sultan Süleyman'ın babası Yavuz Sultan Selim, Memlük topraklarını ele geçirip ve Safevi tehdidini bertaraf edince doğuda sorunları bitirmişti. Saltanatının son yıllarında ilgisini batıya çevirdi ama erken ölümü

olası bir Rodos seferinin önüne geçti. Sultan Süleyman ise tahta çıkmasının ilk yıllarından itibaren fetihlerini başlattı. İlk hedef Belgrad oldu.⁹⁵

Aynı yıllarda Avrupa’da ise durum karışık bir hal aldı. 1520 yılında Avrupa’da Luther, fikirlerini geniş halk tabakalarına duyurma girişimlerine başladı. 1520 yazında *Hristiyan Toplumun Kalkınması Hakkında Alman Milletinin Hristiyan Asaletine Hitabı* adlı kitabını geniş kitleler için yazdı ve öğretisini daha net bir şekilde ortaya koydu.⁹⁶ 1520 yılının Noel günü Wittenberg meydanında Papa X. Leo’nun aleyhine çıkardığı emri yaktı. Emirde kendisine iki ay süre veriliyordu ve eğer söylemlerinden vazgeçmezse aforoz edileceği yazılıyordu. Luther’in bu emri yakmasından on gün sonra, Papa Luther’i aforoz etti. Böylece Avrupa’da dini savaş başlamış oldu. Papa, Luther’in tutuklanması için V. Karl’a başvurdu. V. Karl ise genç ve tecrübesizdi bu sebeple buna cesaret edemedi. V. Karl’ın temel korkusu buna cesaret etmesi halinde Alman elektör ve şövalyelerin ona göstereceği tepkiydi. Buna karşın, Almanya Luther’in arkasındaydı ve Luther’in yazıları matbaa sayesinde hızla yayılıyordu. Luther artık ulusal kahraman olarak görülmeye başlamıştı. Almanya’nın Roma Kilisesi’ne karşı gösterdiği tepkilerin temsilcisi haline gelmişti. 27 Ocak 1521 yılında Worms’taki imparatorluk meclisinde (Diet), hem V. Karl’ın hem de Papa’nın temsilcileri Luther’i tutuklamadı. 26 Mayıs tarihinde Luther’in imparatorluktan kovulmuş olduğunu ve eserlerinin ise imha edileceğini duyurdu.⁹⁷

Türk hâkimiyeti başlamadan önce, Protestanlık Macaristan’da yer edinmeye başladı. Özellikle 16. yüzyılın ikinci çeyreğinde Alman nüfusun yoğun olduğu bölgeler olan Maden ve Sakson şehirlerinde Protestanlık hızla yayıldı. 1521 yılında Estergon Başpiskoposu Luther’i aforoz eden Papalık fermanının tüm ülkede geçerliliğinin olmasını istedi. Aynı yıllarda, Worms Dieti’nde Macar heyetinin başında bulunan Istvan Werböczy, Luther ile buluşup öğretilerinden vazgeçmesini ondan

⁹⁵ Gürkan, Casus, ss. 46-47.

⁹⁶ Kitabında bahsettiği dini reformun temellerini anlattı. Papalığı, İncil’de belirtilen basitliğe indirgemeyi ve milli kiliselerin kurulmasını hedefliyordu. Ona göre rahipler hiçbir inanandan üstün değildi. Aynı zamanda kutsal nitelikleri de yoktu ve bekar kalmaları da gereksizdi. İncil halkın eline verilmeliydi. Ayinlerden sadece üçünün; vaftiz, günah çıkarma ve İsa’nın havarilerle yediği son yemeğin hatırası için yapılan ayinlerin yasal olduğunu düşünüyordu. Manastırlara sadece okul gözüyle baktığını ve bu dini merkezlere serbestçe girilip çıkılabileceğini söylüyordu. Hristiyanlığın her türlü aracından temizlenmesi gerektiğini düşünüyordu. Böylece kendi mezhebini bu şekilde ilan etmiş oluyordu. İncalcık ,Rönesans, s.174.

⁹⁷ İncalcık, Rönesans, s.174.

istedi. Makamların çıkarttığı kanunlar ülkede Lutherci reformun var olduğunu ispat etti. Yakın gelecekte, 1523 ve 1525 yılları arasında Macar Meclisleri, Luthercilerin tutuklanmalarını ve yakılmalarını emredecekti. Macar sarayında da yeni dine katılanlar vardı. II. Lajos'un eğitimi ile ilgilenmekte olan Kraliçe Maria'nın en güvenilir adamlarından biri olan Bradenburglu Georg, toprakları içerisinde reformasyonun yayılması için olanaklar sağlamıştı ancak Papa'nın elçisinin girişimleriyle aralarında Bradenburglu Georg'un da bulunduğu bir kısım Luther taraftarı soylu saraydan uzaklaştırıldı.⁹⁸

Protestan-Katolik ayrımından yararlanan Osmanlı'nın, Avrupa ile diplomatik ilişkilerini belirleyen bir başka unsur Fransa'ydı. 1521'de başlayan ve Fransa aleyhine gelişen hanedan savaşlarından sonra I. François Doğu Avrupa'daki devletler yanında bir dayanak bulmaya çalıştı. Elçisini Polonya ve Macaristan'a gönderip özellikle Bohemya, Macaristan ve Transilvanya'nın soylularından yardım istedi ve yardım vaatleri aldı. Aynı şekilde, I. François'in Osmanlılar ile takip etmek istediği ittifak siyaseti olduğuna dair belirtiler vardır. Pavia yenilgisinden önce Hristiyan dünyasının o zamanlar *infideles*⁹⁹ diye tanımladığı Müslüman devletleri ile yakınlık içinde olmak istediği iddia edilir anca ilk temas I. François'in Pavia'daki mağlubiyeti sonucu esir düşmesidir. I. François esir düşünce saltanat naibesi olan Louis de Savoie, Sultan Süleyman huzuruna bir casus gönderip diplomatik ilişkileri farklı bir boyuta taşımıştır.¹⁰⁰

Sultan Süleyman, Avrupa'nın bu siyasi bölünmüşlüğüne fırsat olarak gördü ve 1521 yılında Avrupa'nın kapısı sayılan Belgrad'a sefer düzenledi.¹⁰¹

Busbecq¹⁰² mektuplarında, Türklerin Belgrad'ı iki kez ele geçirmeyi çalıştığını, bunun birincisinin Murad ikincisinin ise Fatih Sultan Mehmed'in girişimi

⁹⁸ Erdal Çoban, "Macaristan'da Protestanlığın Gelişmesi ve Osmanlı Hâkimiyeti", **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, Sayı: 7, Ankara, 1996, s.101.

⁹⁹ Fr. Les infideles: Kafirler.

¹⁰⁰ Gökbilgin, Macar, s.77-78.

¹⁰¹ Yıldız, ss.62-63.

¹⁰² Ogier Ghiselin de Busbecq, Şarlken'in idaresi altındaki Kutsal Roma- Cermen İmparatorluğu'nun günümüzde Fransa'nın Hollanda sınırında yer alan Lille kendinde 1522'de doğmuştur. Babası soylu bir aileye mensuptu. Rönesans ve Reformun toplum hayatında iyice etkisini arttırdığı bir dönemde yetişti. Hümanist düşüncesi, Leuven, Padoa ve Venedik'te süren üniversite eğitimi sırasında kökleşmiş olabilir. Botanik ve zoolojiden birçok bilime dair pek çok konuda bilgi ve ilgi sahibiydi. Aralarında Türkçe'nin

olduğunu anlatır. Bu *yabani* saldırıların sonucunda Türklerin başarılı olamadığını ancak 1520 yılında Sultan Süleyman'ın Belgrad önlerine büyük kuvvetlerle geldiğini ve şehirde doğru dürüst garnizon olmaması ve genç Kral Lajos'un ihmalleri sebebiyle saldırıya açık bir durumun olduğunu söyler. Macar komutanlarının arasındaki kavgalarında bu sürece etkisine değinir. Belgrad'ın düşmesinin bir selin önündeki bendin yıkılmasına benzediği ve Macaristan'ın şimdi içinde bulunduğu sorunlara sebep olduğunu dile getirmektedir. Bu durumun ilk sonuçlarının arasında Kral Lajos'un ölümünü, Buda'nın zaptını ve Transilvanya'nın boyunduruk altına alınarak gelişen bir krallığın yıkılışını bir de aynı durumun kendi başlarına gelmesinden korkan komşu ülkelerin endişesini göstermiştir. Bu tür olayların Hristiyan hükümdarlara ders niteliğinde olmasını ve tehlikeden korunmak istiyorlarsa öncelikle kalelerini düşmana karşı güçlendirmelerini tavsiye etmiştir.¹⁰³

Macaristan Krallığı, 15. yüzyılın sonunda ve 16. yüzyılın başlarında Sigismund'un kurduğu ve Matthias Corvinus'un reformlarla geliştirdiği kuzey ve güneydeki iki hat boyunca var olan kaleler ile korunmaktaydı. Güney hattı Severin'den başlayıp Adakale, Szentlászló, Belgrad, Zemun , Böğürdelen, Srebrenik, Yayçe, Knin üzerinden Skardona ve Klis'e kadar uzanmaktaydı. Kuzey hattı ise Lugos, Şebeş ve Temeşvar'dan Petrovaradin, Sirem'in küçük kaleleri ve Dubica, Krupa ile Bihke üzerinden Dalmaçya sahilinde olan Senj'e kadar olan bir alana yayılıyordu ancak sınır savunma sistemi 1541 yılında çökecekti. Bu sınır savunma hattında yer alan Tuna

de yer aldığı sekiz dili bildiği söylenmektedir. 1554 yılı civarında Avusturya İmparatoru I. Ferdinand'ın hizmetinde çalışmaya başlamıştır. İlk görevinde Kraliçe Mary Tudor'un İspanya Kralı II. Felipe ile İngiltere'de düzenlenen düğününde imparatorunu temsil etmişti. Aynı yıl, Türk Mektupları adlı eserin ortaya çıkmasını sağlayan görev için İstanbul'a gitmişti. Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya arasında süren bir sınır anlaşmazlığını çözümlmek üzere buraya gelmişti. Bu anlaşmazlığın çözülmesi zaman aldı. Bir buçuk yıl kadar İstanbul'daki Elçi Hanı'nda yarı mahpus bir hayat sürdürdü. Daha sonra ülkesine döndü. 1556 yılında yarım kalan görevini tamamlamak üzere tekrar İstanbul'a geldi. Türk Mektupları adlı eser ise yazarın bu dönemde dostu ve meslektaşı olan Nicholas Michault'a yazdığı mektupların derlemesidir. Busbecq bu mektuplarında Osmanlı'ya dair tüm gözlemlerini anlatma fırsatı bulmuştur. Kendisinin tarihe çeşitli katkıları da mevcuttur. Daha sonraki süreçte İmparator II. Maximillian'a müşavir olan Busbecq, emekliliğinde 1592'de Paris'ten Lille'e doğru yola çıktıktan sonra yıllardır süren din savaşlarında taraf olan radikal Katolikler tarafından öldürülmüştür. Ogier Ghislain de Busbecq, **Türk Mektupları**, çev. Derin Türkömer, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, Kasım 2005, s. x-xii.

¹⁰³ Busbecq, ss.16-17.

Nehri ve kolları, Osmanlı-Habsburg mücadelesinin şekillenmesinde büyük rol oynadı.¹⁰⁴

Belgrad Seferi'nin gerekliliği ise o dönemde Osmanlı elçisi olan Behram Çavuş ile yakından ilgilidir ve iki olasılık göze çarpmaktadır. Birinci olasılık, vergi talep etmek üzere Macaristan'a gönderilen Behram Çavuş'un zindana atılmasıdır. İkincisi olasılık, Behram Çavuş'un Macar Kralı II. Layoş tarafından öldürülüp, kulakları ve burnu kesilerek Sultan Süleyman'a gönderilmesidir. İsmail Hami Danişmend'e göre Macar Kralı II. Layoş bu kararı soyluların ve din adamlarının etkisinde almıştır. İddiaya göre Sultan Süleyman'ın talep ettiği vergi Macar soylularının ve din adamlarının bütçesinden karşılanacaktı. Dolayısıyla kararın ana sebebi ekonomikti.¹⁰⁵ Danişmend'in dışında dönemin tarihçileri de farklı fikirler öne sürmüşlerdir. Örneğin, Âli'ye göre Behram Çavuş, Macaristan'a haraç talebine gitmektedir. Osmanlı tarihçileri Behram Çavuş'un hapsedildiği ve aşağılandığı ile ilgili fikir birliği içerisindedir. Orta Avrupa tarihçilerinden bazıları ise (Istvanffy, Katona) bu elçinin idam edildiğini söylerler. Aynı şekilde Hammer'da sonradan gerçekleşen olayları dikkate alarak bu görüşe eğilim göstermiştir.¹⁰⁶ Dönemin şartları, kralların asillerin üzerinde mutlak gücü olmaması ve ekonomik şartların karşılanamaması nedeniyle asillerin hükümdarlar üzerinde etkisinin fazla olmasına yol açıyordu.¹⁰⁷

Avrupa'da Habsburg ve Fransa mücadelesi V. Karl'ın imparator seçilmesinden sonra daha farklı bir boyut kazandı. 1521'in Mart ayında, V. Karl ve I. François savaşa başladı. Avrupa'nın bölünmüş olması Osmanlılar için büyük bir avantaj sağlıyordu. Sultan Süleyman da Avrupa'nın kapısı Belgrad'a yürümek için bu zamanı tercih etti.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Mehmet Solak, **Erken Modern Dönemde Osmanlı- Habsburg Sınır Savunma Sistemleri (1540-1664)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (Sınır), 2015, s.19.

¹⁰⁵ Yıldız, ss.62-63.

¹⁰⁶ M. Tayyib Gökbilgin, **Osmanlı- Macar İlişkileri**, Kronik Yayınları, 2019, İstanbul, (Macar), s.75.

¹⁰⁷ Yıldız, s.63.

¹⁰⁸ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, 18. baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013, (Klasik Çağ), s.40.

Sultan Süleyman, Belgrad'ın fethi için uçbeyleri ile çeşitli konuşmalar yaptı. Celalzade Salih Çelebi'nin aktarımına göre, Budin'i fethetmek amacıyla sefere çıkacağını bildiren Sultan Süleyman, uçbeyleri ile görüşmeleri sonrasında fikrini değiştirip ve Belgrad'a doğru yöneldi.¹⁰⁹

Sultan Süleyman'ın yanındaki devlet adamları seferin güzergâhı hakkında birbirlerinden farklı fikirlere sahiptiler. Yavuz Sultan Selim'in son Vezir-i Azamı olan Piri Mehmet Paşa, Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında da bu makamı elinde tuttu. Piri Mehmet Paşa sefer güzergâhının Belgrad üzerine olması fikrinden yanaydı. Kademeli bir Macaristan Seferi'nin Osmanlı için bölgede daha kalıcı olabileceğini vurgulamaktaydı. Vezir Ahmet Paşa, seferin bütün Macaristan'ı kapsaması gerektiğini düşünmekteydi. Behram Çavuş'un öldürülmesi ile beraber Sultan Süleyman hem kendisini ispatlamak hem de Macaristan'ı etkisi altına almak için Belgrad'a sefer kararı aldı. *Bu karar doğrultusunda öncü olarak gönderilen Piri Mehmet Paşa Belgrad'ı kuşattı.*¹¹⁰ Belgrad eski dönemlerde önceden kuşatılmış olmasına rağmen ele geçirilememişti. Piri Mehmet Paşa'nın ardından Sultan Süleyman da ordunun ana kısmı ile beraber kuşatmaya katılacaktı.¹¹¹

Sultan Süleyman 1521 Mayıs'ında, o dönem Macarlara terk edilmiş bir durumda olan *Belgrad Kalesi*¹¹²,ne doğru yönelip büyük bir ordu ile 9 Haziran'da¹¹³ Filibe'den geçti.¹¹⁴

Piri Mehmet Paşa ise Belgrad'ın çevresindeki yerleri ele geçirmekle meşguldü. Hüsrev Bey önce Zemun ve çevresini daha sonra Salankomin'i ele geçirdi. Sultan Süleyman, Belgrad'a doğru gittikçe yaklaşmaktaydı. Vezir-i Azam Piri Mehmet Paşa sürekli sultan ile haberleşmekteydi. Sultan Süleyman'a yolladığı bir arzda, Belgrad'ın

¹⁰⁹ Seyid Ali Topal, **Celalzade Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman Adlı Eseri**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi İslami Bilimler Fakültesi, Ankara, 2008, s.63.

¹¹⁰ Hadidi, **Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523)**, haz. Necdet Öztürk, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1991, s. 429.

¹¹¹ BOA, TS. MA. e/ 855-63-0.

¹¹² Belgrad kalesi eski dönemde Sırplarındı. Ancak Sırplar bu kaleyi Türklere karşı koruyamayacak durumdaydı. Bu nedenle kale Macarlara terk edildi. Bu kale 15. Yüzyıl ortalarında Türkler tarafından iki defa kuşatılmış fakat alınamamıştı. Zamanla Macar soylularının baskısı ile köylülerde zayıflamıştı ve Macarlara ait bu kale de savunulamayacak duruma gelmişti. Yıldız, s.63.

¹¹³ Solakzade'ye göre bu tarih 20 Mayıs 1521'dir. Dr. Vahid Çubuk, **Solak-zade Tarihi**, 2. Kitap, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s.120

¹¹⁴ Yıldız, s.63.

kuşatıldığı sırada Bali Bey tarafından yakalanan 4 casusu kendisinin huzuruna yolladıklarını ve kuşatmanın başarı ile devam ettiğini, Belgrad'ın alınmasının önemli olduğunu, Budin'in üzerine şimdilik yürümenin bir yarar sağlamayacağını bildirmişti. Sultan Süleyman bu tavsiyeyi haklı bulup sefer kapsamının Belgrad ile sınırlı olmasını kabul etmiştir.¹¹⁵

Karadeniz'den Tuna'ya gönderilen gemilerin Belgrad'a ilerlemesi için haberciler gönderildi. Padişah daha sonra Filibe'den ayrıldı ve Sofya'ya doğru yola çıktı. Burada birkaç gün divanlar oldu. Bu divanlarda en çok erzak işlerinin görüşüldüğü nakledilmektedir. Eksik olan malzemelerin nasıl ve nereden temin edileceği bu divanlarda kararlaştırıldı. İhtiyaçlar sağlandıktan sonra ordu tekrar harekete geçti ve Niş'e vardı. Burada da divan kurulup Tuna kenarında bulunan düşman kalelerinin durumu görüşüldü.¹¹⁶ Belgrad'ın fethi yolunda Böğürdelen Kalesi¹¹⁷ de alındı. 18 Mayıs 1521 yılında İstanbul'dan Belgrad'a hareket edildi. On günlük bir yolculuk sonrası Edirne'ye varıldı ve üç gün burada dinlenildi. Rumeli Beylerbeyi Ahmet Paşa ve etrafındaki akıncı beyleri, birlikleri ile beraber orduya katıldılar. Sırasıyla Filibe, Sofya ve Niş yoluyla Alacahisar'a gelindi. Sultan Süleyman, Rumeli Beylerbeyi Ahmet Paşa'yı Böğürdelen'e gönderdi. Vezir-i Azam Piri Paşa'yı da Belgrad'a öncü olarak gönderdi. Böğürdelen Kalesi, Fatih devri uç beylerinden İshak Bey'in oğlu İsa Bey tarafından yaptırılmasına karşın sonradan düşmanın eline geçmişti. Rumeli askerleri Böğürdelen'i tekrar almak için harekete geçtiler. Kale fethedildi ve Eflak, Boğdan gibi milletlere haber gönderilerek fetih haberi verildi.¹¹⁸

Solakzade'nin aktarımına göre: Böğürdelen Kalesi'nin fethinden sonra, Sava Nehri üzerine köprü bağlandı. Sultan Süleyman, son savunma hattı olan Sirem¹¹⁹'den

¹¹⁵ BOA, TS. MA. e./ 855- 63- 0.

¹¹⁶ Kapanşahin, ss.68-69.

¹¹⁷ Böğürdelen o dönemde Macarlar ve Osmanlı arasında sınır olan Sava nehri üzerinde bulunuyordu. Burası karargah olarak kullanılan bir kaleydi. Kapanşahin, s.68-69

¹¹⁸ Şefaettin Severcan, **Kemal Paşa- Zade Tevarih-i Al-i Osman, X. Defter**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1991, ss. 103-104.

¹¹⁹ Sirem, Belgrad'ın batısında yer almaktadır. Tuna ve Sava nehirlerinin arasındadır. Roma çağındaki Sirmium'a kadar uzanan, nüfusu Hırvatlar, Macarlar, Pazar kasabalarında yerleşmiş Alman ve İtalyanlar ile Yahudi ve Kıpçaklardan meydana gelen Sirem Bölgesi, İkinci Vezir Mustafa Paşa tarafından Temmuz-Ağustos 1526'da fethedildi. Mustafa Paşa'nın Venedik elçisine " Engürüs'ün anahtarları" olduğunu söylediği, Tuna ve Sava nehirleri arasında kaldığından Osmanlı belgelerinde "

Belgrad'a yöneldi. 14 Temmuz 1521 tarihinde Belgrad Kalesi'nin etrafına çadırlar kuruldu.¹²⁰

Celalpaşazade'nin aktarımına göre: Canberdi Gazali'nin isyanı için Şam'a giden birlikler Karadeniz'den Tuna yoluyla gemilerle gelip orduya katıldılar. Sonrasında, Yahya Paşa oğlu Bali Bey de gelerek orduya katıldı. Ordu 20 gün içinde Sava Nehri'ni geçti. Sultan Süleyman da 27 Temmuz'da Sava'yı geçerek Sirem Ovası'na girdi ve Belgrad'ın etrafına çadırlar kuruldu. Bali Bey bu sırada Zemin ve İslankeman kalelerinin ele geçirildiğini Sultan Süleyman'a bildirdi. Ramazan ayının başlarına denk gelen 5 Ağustos 1521 tarihinde kale karşısına kurulmuş olan otağdaki vezirler ve emirler kuşatma planlarına başladılar. Kale civarında yer alan bir adadan kale surlarına zarar vermenin daha kolay olacağını düşündüler.¹²¹ Gemi üstüne köprü kurdular. Rumeli askerleri Sirem Adası'na geçerek buraya topları getirdiler.¹²² 10 Ağustos 1521'de kalenin civarı alındı. Civardaki düşmanlar Neboysa denilen kuleye kaçtılar. Bursa Beyi Behram Bey öldü. Kaleyi alabilmek için tünel kazdılar ve Neboysa havaya uçtu. Kale komutanı olan Yalaşko, askerlerini toplayıp durumu görüştü. Sultan Süleyman'a birkaç kişi göndererek barış istemeyi uygun gördüler. Sultan Süleyman, Tuna'dan ayrılmaları için kale komutanlarına izin verdi.¹²³

Kuşatma 30 gün kadar sürdükten sonra kale fethedildi ve Belgrad'ın etrafındaki Macarların birbirinin üzerine set olarak kullandıkları kaleler de Osmanlılar tarafından alındı.¹²⁴ Alındıktan sonra hemen yıkılan yerler tamir edildi.¹²⁵

Cezire-i Sirem'' ya da '' Sirem Adası'' olarak geçmektedir. Bu bölgenin ele geçirilmesi, Macaristan'ı son savunma hattından yoksun bıraktığı için önemliydi. Sadık Müfit Bilge, **Osmanlı'nın Macaristanı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 226

¹²⁰ Çubuk, ss.120-121.

¹²¹ Severcan, ss. 104-105.

¹²² Çağrı Erdoğan, **Mevlana İsa ve Cami'ü'l-Meknunat Adlı Eseri** (Transkripsiyon ve Değerlendirme), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2019, s. 309.

¹²³ Severcan, ss. 104-105.

¹²⁴ Çubuk, s.121.

¹²⁵ Davut Erkan, **Matrakçı Nasuh'un Süleyman-namesi (1520- 1537)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005, s.40.

1521’de Macaristan’ın güney savunma hattının en mühim kalesi olan Belgrad’ı ele geçiren Osmanlılar, Macar Ovası’na yapacakları seferler için önemli bir karakol oluşturup Macar savunma sisteminin bel kemiğini kırdılar.¹²⁶

Semendire ve Belgrad bir sancak yapıldı. Sancak, Bosna Beyi Bali Bey’e verildi. Boş kalan Bosna Beyliği ise Hüsrev Bey’e verildi. Kış yaklaştığı için birlikler 16 Eylül 1521 yılında Sava’yı geçti. Sultan Süleyman ise İstanbul’a döndü.¹²⁷

Macaristan’da asiller bir birlik değildi. Belgrad ve Szabacs’ın alınışı ile birlikte Tuna hattı bütünüyle Osmanlılara geçtiği zaman asiller arasında bir birlik oluştu. Ücretli birliklerin oluşturulması için büyük vergilere karar verildi. Ancak memleket kapılarının geri alınması kimsenin aklına gelmedi. Vergiler devlet hazinesine çok az şey katıyordu. Bu yüzden kral, ailesinin gümüşlerini rehine olarak koydu. Memleketin kurtarılması konusunda çaba gösteren Papa’nın elçisi Antonio Burgio haklı olarak şu şekilde yazmaktadır: *‘Eğer Macaristan’ı tehlikeler girdabından üç filorin ile kurtarmak mümkün olsa, bu özveride bulunacak üç adam çıkmaz.*¹²⁸

29 Ağustos 1521 tarihinde ise Belgrad Kalesi Türklerin eline geçince orada bulunan Sırp ahalinin de İstanbul yakınlarında bir bölgeye yerleştirilmesine karar verildi. Böylece Belgrad bir Osmanlı sancağı haline geldi.¹²⁹ M. Tayyib Gökbilgin ise Belgrad’ın fethinin 30 Ağustos’ta gerçekleştiğini aktarmaktadır.¹³⁰

Osmanlılar, Belgrad ile birlikte Macar sınır savunmasına büyük darbe vurmuş, bunu gören Habsburglar ise 1521 yılından sonra Osmanlı genişlemesine karşılık Macaristan sınır savunmasını güçlendirmeye çalışmışlardır. Savunma sisteminin giderlerini yalnızca Macaristan’ın gelirleri ile sağlamak olanaksızdı. Bu yüzden Kutsal Roma Germen İmparatorluğu’nun bölgedeki diğer Habsburg soylularının yardımına ihtiyacı vardı.¹³¹

¹²⁶ Solak, Sınır, s.22.

¹²⁷ Severcan, s.105.

¹²⁸ Eckhart, s.112.

¹²⁹ Yıldız, s.63.

¹³⁰ Gökbilgin, Macar, ss.76-77.

¹³¹ Solak, Sınır, ss. 23-24.

Savunma hattının içinde yer alan Knin ve Skradin kalelerinin 1522’de gerçekleştirilen fetihleri en çok Hırvatistan bölgesini etkiledi. Böylelikle Ortaçağ Hırvat Krallığı neredeyse Osmanlı hâkimiyetine girdi. Direniş umudu, Macarların elinde bulunan Bosna’daki Yayçe ve Hırvatların kontrolündeki Kilis kaleleriydi. Osmanlı akıncıları aynı anda Hırvat sahilleri ve İsklavonya üzerinden her geçen gün artan bir şekilde Krain ve İştirya’nın güney kısımlarını vurmaktaydılar.¹³² Osmanlı akınları sonucunda I. Ferdinand, kendisi tarafından yönetilen Avusturya’daki bazı bölgelerin tehlikeye düşmesinden dolayı, kayınbiraderi Hırvat ve Macar Kralı II. Lajoş’un yardım isteğine karşılık verdi ve 1522 yılında 3000 piyade yardımı yaptı. Bu birliklerin gelmesi, Macaristan’ın savunmasına katkıda bulunmak için Avusturya tarafından yapılan ilk gerçek girişimdi. I. Ferdinand kendi hâkimiyet alanı olan İç Avusturya bölgelerinin korunması için bir dış savunma hattı oluşturmaya çalıştı. Ayrıca Habsburgların, Türklere karşı olan savunma sisteminin başarılı bir sonuca ulaşabilmesi için sadece güçlü kale ve surlara değil aynı zamanda bu hattın civarına yerleştirilecek güçlü bir halk topluluğuna da ihtiyaçları oldu. Bu hat boyundaki alana yerleşen topluluk için Grenzer terimi kullanıldı. Grenzerlerin çoğunluğu Slavlardan oluşmaktaydı ve Habsburglar söz edilen Slav topluluğunun sadakatini sağlamak için onlara birçok ayrıcalık verdi. Grenzerler, Habsburglara sundukları askeri hizmetten dolayı Hırvat ve Macar soylularına karşı feodal yükümlülükten muaf tutulma gibi ayrıcalıklar elde etti.¹³³

2.1.2. Rodos’un İlhakı

Sultan Süleyman, 1521 yılında gerçekleşen Belgrad fethi sonrası, Rodos’un da ele geçirilmesine karar verdi. Rodos, Akdeniz’de bütün eski deniz yollarının kesiştiği bir noktada yer alıyordu. Ege Denizi’nin güneydoğusunda yer almakta olan ve tarihin her döneminde Anadolu ile bağlantıda olan Oniki adalar grubunun en büyüğü ve yönetim merkeziydi. Adalar grubu, hem Ege Denizi’nde ticari faaliyetleri kontrol etmek için hem de askeri açıdan bir deniz üssü olmaları sebebi ile bölgede hâkimiyet

¹³² Geza Palffy, ‘‘16. Yüzyılda Macaristan ve Hırvatistanı’nda Türk Tehdidine Karşı Müdafaa ve Askeri Haritacılık’’, çev. Mahmut Halef Cevrioğlu, **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013-2, Sayı:24, S:17-47, s.19.

¹³³ Solak, Sınır, ss.23-24.

mücadelesinin en önemli sahalarından biri haline gelmişlerdi.¹³⁴ Rodos, Fatih Sultan Mehmet zamanında üç defa kuşatılmış fakat alınamamıştı. Sultan Süleyman döneminde ise Rodos'ta çok güçlü bir donanma vardı. Adaya hâkim olan Rodos Şövalyeleri sık sık Doğu Akdeniz'deki Türk gemilerine saldırmaktaydı.¹³⁵ Rodos Kalesi, Osmanlı Devleti'ne yakın bir yerdeydi. Rodos'taki bu güçlü donanma özellikle Mısır'a giden tüccar ve hacıların gemilerini deniz yolunda bekler ve yol vermeyerek top darbeleri ile onları engelleyip içinde olan mallarını gasp ederlerdi.¹³⁶ Daha sonra da malları gasp edilen insanları esir alarak zincire vururlar ve işkence ederlerdi.¹³⁷ Rodos Şövalyeleri çeşitli Avrupa milletlerinden oluşuyordu. Onlar önce Kıbrıs'a ardından Rodos'a yerleşen Haçlı şövalyelerinin torunlarıydı. Başşovalye ise Phlippe de Villers de l'Isle Adam isminde bir Fransızdı.¹³⁸

Adanın fethi Osmanlılar tarafından büyük bir gereklilik olarak görülüyordu. Şövalyeler Anadolu, Suriye ve Mısır arasındaki deniz yolunda sürekli olarak Osmanlı gemilerine saldırıyorlardı. Diğer taraftan, ayaklanan Suriye Valisi Canberdi Gazali'ye destek oluyorlardı.¹³⁹ Cem Sultan'ın oğlu Murat da Osmanlı tahtının varisi olarak gösteriyorlardı. Sultan Süleyman, iki tarafın arasında sürmekte olan sorunların daha ciddi bir hal almasından dolayı sefer hazırlıklarına başlanması emrini verdi.¹⁴⁰

Sancak beylerine ve gerekli yerlere sefer hazırlıklarına başlanması için talimat verildi. Rumeli Beylerbeyi, askerleri ile Gelibolu'ya gelip denizden Anadolu'ya geçti. Anadolu Beylerbeyi de askerleri ile beraber Sultan Süleyman'ın emirlerini uyguladı. Mavnalar ve top gemileri hazırlanarak denizden gitmeleri ikinci vezir olan Mustafa Paşa'ya emredildi. İlbasan, Teke, Saruhan, Kocaeli, Biga ve Bursa beylerine kendilerine gönderilen fermana uymaları söylendi. 5 Haziran 1522'de donanma, 16 Haziran 1522'de de Sultan Süleyman yola çıktı. 28 Temmuz 1522'de Sultan Süleyman

¹³⁴ Cabir Doğan, "Fethinden Kaybına Rodos (1522-1912)", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2013, Sayı:30, s.67.

¹³⁵ Yıldız, s.63.64.

¹³⁶ Çubuk, s. 121.

¹³⁷ Hüseyin G. Yurdaydın, **Kanuni'nin Cülusu ve İlk Seferleri**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları XXXI, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1961, s.35.

¹³⁸ Yıldız, ss.63-64.

¹³⁹ Yıldız, s.64.

¹⁴⁰ Doğan, s.73.

Marmaris'e (Mermeros) geldi. Hayır Bey'in Mısır'dan gönderdiği gemiler ile gelen askerler de Piri Paşa ile beraber savaşa girdiler.¹⁴¹

Osmanlı donanması gerekli hazırlıklarını yaptıktan sonra Rodos Adası için 4 Haziran¹⁴² 1522'de İstanbul'dan yola çıktı. Donanma ordusu 700 gemiden ve 200 bin askerden oluşmaktaydı.¹⁴³ Asker ve gemi sayısı için farklı bilgiler de mevcuttur. Yıldız, sultanın kendisinin 100.000 kişilik bir kara ordusunu kumanda ettiğini yazar. Bu bilgiye göre Mustafa Paşa'nın kumandası altında da 300 gemi ile 10.000 askerden oluşan Osmanlı donanması bulunmaktaydı.¹⁴⁴ Hammer-Purgstall Osmanlıların kaybını 100.000 olarak vermektedir; fakat bu sayı abartılı olup Carl Junck'un verdiği 40.000 sayısı daha gerçekçi gözükmetedir.¹⁴⁵

1522 yılında Rodos Adası'nın kuşatılmasında Don Andrea d'Amaral ve Yahudi bir hekim, Osmanlı casusu olarak Rodos şövalyeleri arasında bulunuyor ve gelişmeleri günü gününe Osmanlı'ya bildiriyorlardı.¹⁴⁶ Bunun dışında 16 Haziran 1522 yılına tarihlenen Yanya Sancakbeyi Hüsrev Bey'in casusunun getirdiği bilgiler de şu şekildedir:

Yanya Sancakbeyi Hüsrev Bey'in Yanya-Korfu-Pulya rotası ile Kedelan'a giden casusu Frenk Mustafa'nın edindiği bilgilere göre, İspanya beyinin Kedelan Anabolusu'nda içinde çok fazla asker ve at olduğu söylenip kendisinin de bizzat şahit olduğu yüz gemilik donanması mevcuttu. Kurdoğlu'nun donanma ile Rodos üzerine varacağı bilgisi üzerine atların çıkarılıp yerine silah konulduğu, aldığı istihbarata göre de İspanya beyinin daha önce Cerbe'de ölen kardeşinin intikamını almak için önce Cerbe ve Tunus üzerine varmak istediği, Sicilya'da da yüz gemilik bir donanmasının

¹⁴¹ Severcan, ss.107-109.

¹⁴² Tarihler farklılık göstermekte olup, Ruzname bize Rodos seferi için İstanbul'dan 16 Haziran 1522 tarihinde ayrıldığını aktarmaktadır. İstanbul'dan sonra Üsküdar'a geçen Sultan Süleyman, İznik, Kütahya, Denizli, Muğla üzerinden 41 günlük yolculuktan sonra Marmaris'e ulaşmıştır. 43. Gün ise Rodos'a geçmiştir. Mehmet Yaşar Ertaş ve Hacer Kılıçaslan, "Rodos'un Fetih Günlüğü Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Ruznamesi", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, Yıl: 2017, s.7.

¹⁴³ Doğan, s.73.

¹⁴⁴ 1526 yılında ise şövalyelere Türk korsanları ile savaşa devam etmeleri şartı ile V.Karl tarafından Malta adası tahsis edilmiştir. Yıldız, s.65.

¹⁴⁵ Yıldız, s.65.

¹⁴⁶ Haldun Eroğlu, "Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nin İstihbarat Stratejileri", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 22, 2003, s.29.

bulunduğu aktarılmıştır. Ayrıca Rodos beyinin üzerlerine gelecek donanmaya karşı yardım istemesi üzerine donanma çıkardıkları, bu mesele için Fransa, İspanya, Papalık, Macaristan, Venedik ve Alaman elçilerinin Verona'da toplantı yaptıkları bildirilmektedir. Venedik'in birlikte olmayı reddettiği fakat Papalık ve Fransa'ya yirmi beşer adet boş gemi vermeyi kabul ettiği, ayrıca adı geçen casusun şayet emir buyurulursa iki ay içerisinde Papalığa gidebileceği ve tüm düşünce ve tasarılarını öğrenebileceği aktarılır.¹⁴⁷

Haziran 1522 yılında İstanköy'e uğrayan 30 Osmanlı kadırgası ise kısa süre sonra Rodos önlerine geldi. Saldırı başlamadan önce Sultan Süleyman bir elçi aracılığıyla ada halkına bir mektup gönderdi. Bu mektup Başsovalye Philippe de Villers de l'Isle Adam'a takdim edildi ve adanın teslim edilmesi halinde devletin alacağı tedbirleri içermektedir. Bu mektuba olumlu veya olumsuz bir yanıt alınmaması üzerine donanma 24 Haziran'da Rodos önlerine vardı ve karaya asker çıkartmaya başladı. Sultan Süleyman 28 Temmuz tarihinde adaya gelince, 29 Temmuz'da Rodos'un kuşatılmasına başlandı. Çarpışmalar 1 Ağustos'ta Alman burcuna top atışı ile başladı. Rodos'a saldırı sırasında Sultan Süleyman, otağını Kızıltepe'ye kurup kuşatmayı buradan yönetti.¹⁴⁸

Başsovalye De Villiers, V. Karl'dan yardım istedi. Lachaulx hükümdarı olan Charles de Paupet'e de 25 Ağustos 1522 tarihinde bir mektup yazdı ve Türklerin Hristiyanlığın bu temel kalesini almaları durumunda bütün Hristiyan dünyasının tehlikede olacağını ifade etse de imparatorun yardımıyla bulunamayacağı yanıtını aldı. Bu dönemde Avrupa'nın Rodos Adası'na yardım etmesi pek mümkün değildi çünkü Sultan Süleyman Venediklilerle bir barış antlaşması yapmıştı. Habsburglar da Fransız birlikleri ile savaşmakla meşgullerdi.¹⁴⁹

Osmanlı'nın adaya yönelik saldırıları yaklaşık 5 ay kadar sürdü. 5 ay sonunda şövalyeler teslim oldu ve ada Osmanlıların eline geçti. Rodos şövalyeleri ve Osmanlı arasında 21 Aralık 1522 tarihinde anlaşma yapıldı. Anlaşmaya göre şövalyeler 10 gün

¹⁴⁷ T.S. MA.e, 1002/82, Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri genel Müdürlüğü, **Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı**, Yayın Nu: 148, İstanbul, 2017, s.53.

¹⁴⁸ Doğan, ss.73-74.

¹⁴⁹ Yıldız, ss.64-65.

içerisinde Rodos ve 12 adayı terk edecekler ve taşınabilir eşyalarını beraberlerinde götürebileceklerdi. Ayrıca Rodos'ta bulunan Müslüman ve Hristiyan tüm esirlerin Osmanlıya iadesi olacak, Rodos limanı 10 günlük süre içinde Yeniçeri Ağası'nın komutasında 4.000 yeniçeri tarafından işgal edilecek ve bu yeniçeriler tahliyeyle eşlik edeceklerdi. Osmanlı ordusu ise bu tahliye sırasında kaleye 1 milden fazla yaklaşmayacaktı. Anlaşmanın uygulanma süresi boyunca, şövalyelerden Grand- Croix rütbesinde bulunan 25 kişi ile tarikat dışında ileri gelen 25 kişinin oluşturduğu başka bir grup Türk ordugâhında esir olarak kalacaklardı. Yerli halk Avrupa'ya gitmek istiyorsa şövalyeler ile gidebileceklerdi. Türkler şehri yağmalamayacak ve esir almayacaklardı. Kalan halka 5 yıllık bir vergi muafiyeti verilecekti. Katolik mezhebine de Ortodoks mezhebi gibi dini özgürlük verilecekti. Bu anlaşma sonunda Rodos ve Ege adaları bölgesinde 213 yıllık şövalye hâkimiyeti sona erdi. Rodos'un fethinin ardından kalenin korunması konusunda 500'er hisar eri ve yeniçeri nöbetçi olarak bırakıldı. Kuşatma süresince harap olan surların ve kulenin onarımı dahil restorasyon çalışmalarına Anadolu Beylerbeyi Kasım Paşa refakat etti. Rodos'un alınmasından sonra Kaptan Behram Bey ve komutasındaki donanma İstanköy'e gelip padişaha bağlılıklarını bildirdiler ve ada Osmanlıların eline geçti.¹⁵⁰ Fetih sonrası Rodos'un idaresi sefere taraftar olan Kurdoğlu Muslihiddin'e verildi. Adanın sürdürülen imar ve restorasyon işlerinin aksamaması için müstakil sancak olmasından vazgeçildi ve Midilli Beyi Dizdarzade Mehmet Çelebi aracılığı ile yönetilmesi kararlaştırıldı. İlk dönemlerde Midilli ve Rodos bir bütünlük teşkil etmekteydi. Sultan Süleyman döneminin ilk devirlerine ait kayıtlara bakıldığında zaman Midilli ve Rodos'un birlikte anıldığı ve İsfendiyaroglu Celil Bey'e verilmiş olduğu dikkat çekmektedir. Bir başka defterde de Midilli Sancağı'nın Rodos Sancakbeyi tasarrufunda olduğuna dair kanıtlar vardır. Bu adaların birliktelik durumu Cezayir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyliğinin kuruluşuna kadar sürmüş olmalıdır.¹⁵¹

Ada alındıktan sonra yapılanları Münşi Feridun Bey şu şekilde aktarır: Adada ezan okundu, kaleye kıızılla sarılı sancaklar dikildi, kutlama davulları çalındı, şenlikler

¹⁵⁰ Doğan, ss.73-74.

¹⁵¹ Doğan, s.76.

yapıldı ve San Covan Kilisesi'nde cuma namazı kılındı. Cem Sultan'ın orta yaşlı oğlu bulunup öldürüldü ve kızları İstanbul'a sürüldü.¹⁵²

Rodos'un fethinden sonra 2 Ocak 1523 tarihinde Sultan Süleyman adadan ayrıldı. Adadan ayrıldıktan sonra Marmaris'e doğru geçen Sultan Süleyman; Marmaris, Ula, Muğla, Saz, Alaşehir, Akhisar, Susıgırlık, Subaş, Balabanlı, Umurbey ve Dil üzerinden 19 menzillik güzergâhı 26 günde tamamladı. 29 Ocak 1523 günü İstanbul'a döndü. Padişahın bizzat katıldığı Rodos'un fethi yaklaşık 233 gün sürmüştür.¹⁵³

Rodos'un fethedildiği haberi Avrupa coğrafyasında endişeye sebep oldu. O dönemin Papa'sı VI. Hadrian, Avrupa'nın büyük krallarına haberci gönderdi ve Türklere karşı birleşmelerini istedi. Fakat Papa VI. Hadrian'ın bu teşebbüsü sonuçsuz kaldı.¹⁵⁴ Özellikle Papa VI. Hadrianus (1522-1523), I. François'e yazarak Süleyman'ın Belgrad ve Rodos ile yetineceğini düşünmemesi konusunda onu uyardı ancak I. François "neredeyse ileri bir Fransız karakolu" olan Rodos'un kaybindan sonra İtalya ve V. Karl saplantısına karşın, olması mümkün olmayan bir haclı seferini destekler görünmeyi yeterli ve yararlı buldu.¹⁵⁵

Ayrıca 1523 senesinde Sultan Süleyman, bütün teamüllerin aksine, Vezir-i Azamlığa daha önce hiçbir idari tecrübesi bulunmayan has odabaşısı İbrahim'i atadı. Böylelikle Enderun kökenli paşalara gücün kendisinde toplandığını gösterdi. 1524'te Vezir-i Azamlığı kendi hakkı olarak gören İkinci Vezir Ahmed Paşa önce Osmanlı egemenliğinin tam olarak sağlanamadığı Mısır'a tayinini istedi. Daha sonra bu zengin vilayette isyan bayrağı açtı.¹⁵⁶ Solakzade olayın ayrıntılarını şöyle aktarmaktadır: İkinci Vezir Hain Ahmed Paşa, İbrahim Ağa vezir olunca, Mısır valiliğine aday oldu ve Sultan Süleyman onu Mısır Valiliği'ne atadı. 10 Ağustos 1523'te Mısır'a vardı. Bir müddet burada hüküm sürdükten sonra da isyan etti. Sultan Süleyman adına dağıtılmış olan sikkeleri toplatıp, kendi adına sikke bastırdı. Kadıları kendine biat ettirdi.

¹⁵² M. Akif Erdoğan, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Ruznamesi", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XIX., Sayı: 1, Temmuz 2004, s.57.

¹⁵³ Ertaş ve Kılıçaslan, s.8.

¹⁵⁴ Yıldız, s.65.

¹⁵⁵ Verhaaren, s.47.

¹⁵⁶ Gürkan, Casus, s.47.

Yeniçerileri helak etti. Yeniçeriler kaleye kapanmak zorunda kaldılar. Halkı da içeri sokmadılar. Hain Ahmed Paşa, Mısır'ın hazinesinden birçok kişiye mal dağıttı. Dolayısıyla Mısır ümerasının birçoğu Ahmed Paşa'ya biat etti. Ahmed Paşa, yeniçerilerin bulunduğu kaleyi de ele geçirip hepsini öldürttü. Sonrasında Sultan Süleyman tarafından görevlendirilen Muhammed Bey Mısır'a geldi, isyanı bastırdı ve Ahmed Paşa'yı öldürdü.¹⁵⁷ Sultan Süleyman bu durum sebebiyle Orta Avrupa siyasetine bir süre ara verdi ancak isyanın çıkması Osmanlıların Belgrad'ı düşürüp, Orta Avrupa'nın kapılarını açmasına engel olamadı.¹⁵⁸

2.1.3. Avrupa'da Dini ve Siyasi Bölünmüşlüklerin Artması ve V. Karl'a Etkisi

Luther'in karşısında Münzer¹⁵⁹ ve Karlstadt¹⁶⁰ gibi radikal reform temsilcileri yer almaya başladı. Tüm bunların getirileri en sonunda Almanya'da ortaya çıktı. Almanya'da küçük soylular ve şövalyeler, işsiz ve yoksullaşmış bir kesimi oluşturuyordu. Bunun nedeni toprak gelirlerinin hızla değer kaybetmesiydi. Aynı zamanda büyük prenslerin giderek artan otoritesinden sıkılmaya, burjuvaların ve kiliselerin zenginliğini fark etmeye başlamışlardı. Dini buhranın kendilerine sağlayacağı yarardan ümitlenen bu kitle bu hareketin ateşli taraftarlığını üstlendi. Bu taraftar kesimine mensup olan ve aynı zamanda Luther'i Worms Diet'inde himayesi altına alan Franz von Sickingen bu hareketin silahlı baş temsilcisi olmayı tasarlıyordu. Kendisi 1522'nin Ağustos'unda, Treves piskoposunun toprağına saldırarak orayı kuşattı. Şövalyeleri ise etrafında topladı ama piskopos bu şövalyeleri püskürtmeyi başardı ve bu girişim başarısızlıkla sonuçlanarak kendisinin de ölümüne sebep oldu. Sosyal nedenlerden dolayı çıkan bu savaş, şövalyeler ve onların geleneksel rakipleri

¹⁵⁷ Çubuk, ss.125-130.

¹⁵⁸ Gürkan, Casus, s.47.

¹⁵⁹ Münzer 1520'lerde vaazlarına başlamıştı, rahipsiz ve ritüelsiz bir din tasarlıyordu. Dünya'nın sonunu yaklaştığını iddia ederek toplumda yeni bir düzen kurmaya çalışıyordu. Kendi fikirlerini Alman milletinin umutları doğrultusunda inşa ediyordu. Bu görüşün zamanla kazandığı mistik karakter nihayetinde birkaç yıl sonra patlak verecek köylü isyanının temelleri hazırlanıyordu. İncalcık, Rönesans, ss.177-178.

¹⁶⁰ Karlstadt ise dini eleştirme dozunu arttırıyordu. Kendisi bizzat İncil'in varlığından şüphe ediyordu. İncil'in uydurma olduğunu savunuyordu. Aynı zamanda kiliselerdeki putlara ve resimlere saldırıyordu. Luther'in tam zıttı olarak ayinlerde ekmek ve şarapta gerçek cevherin varlığını inkar ediyordu. Bu durum da 1522'de Luther'in bizzat onun karşısında yer almasına neden oldu. İncalcık, Rönesans, ss.177-178.

olan büyük prensler, şehirler ve rahipler tarafından yenilgiye uğratılması ile neticelendi.¹⁶¹ Worms Diet'inden sonra Reformasyon hareketi Alman siyasi hayatında başrolü oynamaya başladı. Alman prensleri 1524'ten sonra Reformasyona eğilim gösterdi. Luther'in sebep olduğu karışıklık ve Osmanlı genişlemesi arasında bağlantı kurdular. Osmanlı'da Sultan Süleyman'ın tahta çıkmasının ardından I. Ferdinand'ın yardım taleplerini istismar edip yeni din adına imtiyazlar elde ettiler.¹⁶²

Sultan Süleyman da bu durumu yakından izlemekteydi. Doraç Sancakbeyi Mehmet Bey aracılığı ile Divan-ı Hümayun'a arz edilen, İspanya, Fransa ve Venedik münasebetlerine dair Ergirili bir tüccarın verdiği bilgilere göre, İspanya ordusu Bazilye'de bulunuyordu ve yeni bir mezhep çıkaran Martin Luther'in 30 bin askerle İspanyolları yendiğine dair haberler geliyordu. Ayrıca, Andre Doria'nın 15 kadirga ile birlikte Cenp'ten Fas'a, Barbaros Hayreddin Paşa'nın üzerine gittiği aktarılmaktaydı ve İspanya ve Fransız kalyonları da korsanlık faaliyetleri için denize açılmışlardı.¹⁶³

Papa VII. Clemens'in hem I. François ve Karl arasında barışı sağlama hem de Osmanlılara karşı bir birlik oluşturma isteğine karşılık Fransa ve Kutsal Roma Germen İmparatorluğu, İtalya'da üstünlük sağlama savaşlarını sürdürdü. Karl'ın orduları 25 Şubat 1525 tarihinde Pavia'da Fransızları yendi ve bunun sonucunda I. François tutsak düştü. Pavia'dan sonra Fransızlar Sultan Süleyman'a bir elçi göndererek Osmanlıların V. Karl'a saldırmasını istediler. Hapsolan I. François'in, Karl'ın şartlarını kabul etmek zorunda kalması durumunda Karl'ın oldukça güçleneceğini aktardılar. Sultan Süleyman bu isteğe olumlu yanıt verdi ve I. François ile Süleyman arasındaki iletişim sağlandı. I. François sultan ile ittifak kurduğunda Süleyman'ın Kudüs'teki keşişlere yardım etmesini isteyerek ittifakın gerçek amacını gizledi. Ardından ise Süleyman ile kurduğu diplomasinin Kudüs'te Hristiyan çıkarlarını korumayı amaçladığını ileri sürdü. Bu dönemde I. François'in diplomasisi ivme kazandı çünkü I. François, V. Karl ile mücadelesinde etkili her silahı kullanmak istiyordu. İmparatorluk seçimini kaybettikten sonraki süreçte I. François'in sadece Roma ve Venedik'te sürekli diplomatik temsilcisi vardı. İsviçreli paralı asker tutmak istediğinden 1522'de

¹⁶¹ İnalçık, Rönesans, s.177-178.

¹⁶² Çoban, s.99.

¹⁶³ TS.MA.e/ 851. 33.

İsviçre’de de elçi bulundurmaya başlamıştı. Pavia yenilgisinden sonra Madrid’e hapsedilince kral ve annesi Sultan Süleyman ile temas kurmaya başladılar.¹⁶⁴ Fransa saltanat naibesi ve I. François’ın annesi Louis de Savoie Süleyman’ın huzuruna casus gönderdi. Casusun Süleyman’a ilettiği mektupta Louis de Savoie Almanya imparatorunun gittikçe artan gücünden, bu nüfuzun kontrol edilmesi gerektiğinden bahsediyordu ve yardım istiyordu. Aralık 1525 yılında İstanbul’a gelen casus *Jean Frangipani*¹⁶⁵ bu mektubu padişaha verdiği zaman Sultan Süleyman, imparatorun nüfuzunu kırmak için onun müttefiki olarak bulunan Macaristan’a sefer yapacağını ve bu sebeple Fransa kralına etkili bir yardımda bulunacağını vadetti.¹⁶⁶ Belgrad’ın fethinin sonucunda Budin’in yolu açıldı fakat stratejik olarak harekâtın Belgrad ile sınırlandırılması imkânsızdı. Batı’ya karşı bir güç savaşına girişmek yalnızca böyle bir seferin sonucunda mümkün olabilirdi. Macar Krallığı’nı ortadan kaldırarak Habsburglar ile birebir kalmak Sultan Süleyman için çok önemliydi. Muhtemelen bu stratejik planda İbrahim Paşa’nın da etkisi vardı. İstanbul’a gelen Fransa elçisi Frangepani’ye Fransa kralına yardım için Macar seferine çıkılacağına haberi verildi.¹⁶⁷ Bu vaat Fransa’ya ulaşana kadar I. François esaretten kurtuldu ve Sultan Süleyman’a teşekkür mektubu göndererek memnuniyetini beyan etti.¹⁶⁸ Sultan Süleyman bu fırsatı kaçıramazdı; öteden beri tasarladığı Macaristan’a yönelik hareketlerini gerçekleştirmek istiyordu.¹⁶⁹ Bu ilk girişim sonrası Antonio Rincon’un da süreci takip ettiği görüşmeler başladı. En sonunda Jean de la Forest başkanlığında resmi elçilik açıldı. Böylece bu gelişmeler takip eden 10 yıl içerisinde İstanbul’da Fransız elçi bulundurmaları ile sonuçlandı ve I. François’ın ilk resmi diplomatik girişimlerinden birini oluşturdu.¹⁷⁰

I. François’ın Süleyman’a gönderdiği teşekkür mektubunda ise şöyle yazmaktaydı:

¹⁶⁴ Verhaaren, ss. 47-48.

¹⁶⁵ Macar asıllı Fransız elçisidir ancak Osmanlı- Fransa iletişimi gizlenmek istediğinden elçi sıfatını almamıştır. İsmail Ceran, " XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk- Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman- I. François İttifakı'', **Turkish Studies**, Vol. 9/2 Winter 2014, Ankara, Turkey, p. 402-403.

¹⁶⁶ Gökbilgin, Macar, s. 78.

¹⁶⁷ Emecen, Sultan, s.119.

¹⁶⁸ Gökbilgin, Macar, s. 78.

¹⁶⁹ Emecen, Sultan, s. 119.

¹⁷⁰ Verhaaren, ss. 47-48.

‘İşlerimizin bugünkü hazin durumu karşısında bize yardım vaat etmek hususunda kalbinizin alicenap işaretini ve büyük hazinenizle bütün kuvvetlerinizin bize bahşedildiğini görerek derin bir memnuniyet hissetmekteyim.’¹⁷¹

V.Karl’ın kronik yazarı Sandoval, 16. yüzyılda Fransa’nın Hristiyanlık alemindeki imajını anlatırken ilginç bir bilgi verir. Buna göre 1525 yılında Fransızların aldığı Pavia yenilgisi sonrasında I. François, hapsediğı Madrid şatosundan uşasının kılığına girip kaçma girişiminde bulundu. Bu anlatının gerçek olup olmadığı tam olarak bilinmesede devirle alakalı bize ipuçları verir. Buna göre tiyatro ve kılık değıştirme sadece bir oyunun parçası değil, hayatta kalmakta önemli bir araçtır. Bu anlatıdan çıkarılan diğer önemli bir ipucu ise o zamanın Fransa kralını karikatürize etmek için hiçbir fırsatın kaçırılmamış olmasıdır. Bu karikatürizasyonun gelişmesinde en büyük etken ise şüphesiz Osmanlı-Fransız ittifakıdır. Aynı bağlamda gönderilen mektuplarla alakalı olarak Osmanlı vakayinamelerine de rastlanır. Yine alaycı bir tavır vardır. Mektuptan söz edilecek olursa, mektubu Fransız elçisi Jean Frangipani’nin 6 Haziran 1525’te Sultan Süleyman’a ulaştırdığını ve sultanın Jean Frangipani’yi büyük bir gösteriş ile karşıladığını ve kendisine 10.000 akçe ile altın işlemeli bir kaftan verdiğini biliyoruz. Marino Sanuto ise bize ilginç bir bilgi vererek Fransız elçisinin sultanın huzuruna hediyesiz çıktığını yazmaktadır. Buna karşın Vezir-i Azam İbrahim Paşa’nın Avusturya elçilerini hediyesiz geldikleri için aşağıladığı hatırlandığı zaman, Fransa’nın eli boş gelen elçisinin gösterişle karşılanması aslında Osmanlı’nın Fransa ile beraber siyasi bir ittifaka katılacağıının en önemli göstergesiydi. Üstelik bu karşılama ve gösteriş son olmayacaktı. Bundan sonra Fransa’dan gelen elçiler aynı dostane tavırlar ile karşılandı.¹⁷²

Sultan cevaben yazdığı mektupta krala yardım edeceğini bildirdi. Kendisi de onunla Habsburglara karşı ittifak kurmak istiyordu. I. François’in akıllıca siyasetinin sonucunda V. Karl onu ancak 1526 yılında serbest bırakacaktı. V. Karl, I. François’e zorla Madrid Antlaşması’nı imzalatınca Avrupa tarihine çok etkisi olacak Osmanlı-

¹⁷¹ Gökbilgin, Macar, s. 78.

¹⁷² Özlem Kumrular, **Osmanlı- Habsburg Düellosu**, Kitap Yayınevi, İstanbul, Eylül 2011, Düello, ss.11-12.

Fransız ilişkileri başlamış oldu. Avrupalılar tarafından barbarlar olarak adlandırılan Türkler artık Avrupa'nın siyasetini etkilemeye başladılar. Osmanlı, Avrupa devletler sistemine dahil edildi ve söz sahibi oldu. Pavia'dan sonra V. Karl, I. François'i yenince Avrupa'da üstünlüğü ele geçirdi. Kardeşi Ferdinand da 1522 yılında Avusturya tahtına oturdu. Osmanlılar bu durumu Balkanlar ve Macaristan'daki hâkimiyetlerine darbe olarak görüyorlardı.¹⁷³

I. François, Pavia'dan sonra imparatora karşı mücadelesinde Habsburg hanedanı aleyhinde her taraftan müttefik arıyordu. Sultan Süleyman konusunda da bunu ümit etti ve başardı. Mukaddes Liga'yı¹⁷⁴ V. Karl aleyhine harekete geçirmeyi sağladığında, Jean Frangipani'nin bilgi ifşa etmemesi için onu alıkoymuştu. Böyle bir ittifak I. François için hem bir taraftan gereksizdi hem de amacını elde etmeye yarayacak bir vasıtaydı. I. François'in, Sultan Süleyman'dan yardım istediği sırada bile bütün Hristiyan devletlerle birleşerek Osmanlılar aleyhine savaşa girebileceğini söylemesi önemli bir kanıt niteliğindedir. Buna göre I. François, Macar Kralı II. Lajos'un elçisi Brodarics'e, Türklere karşı Macarlara yardımda bulunacağına dair teminatta bulunuyordu. Macarlar da Leh kralından, Osmanlılar ile bir anlaşmaya yanaşmamasını istedi. I. François hem Doğu Avrupa Jagellonların hüküm sürdüğü Macaristan ve Polonya'yı elde tutmaya çalışıyor hem de imparatorun tehditlerine karşı Osmanlı'dan yardım istiyordu.¹⁷⁵

II. Murad döneminden beri Osmanlıların yenişemediği Macaristan Krallığı, genç ve tecrübesiz bir kral ve aristokratik hiziplerin elinde güçsüz düştü. Hunyadi Yanoş'un oğlu Matyas Corvinus'un güçlü devletinden eser kalmadı. Osmanlı orduları 1526 yılında Macar ordularını Mohaç Meydan Muharebesi'nde ağır bir yenilgiye uğrattı ve genç Kral Layoş muharebe meydanında öldü. Osmanlı ve Habsburglar karşı karşıya geldi. İmparatorluğunun büyük bir kısmı Batı Avrupa'da olan V. Karl, Avusturya topraklarının idaresini kardeşi Ferdinand'a bıraktı. Gözü hep Venüs'ün vereceği krallıklarda olan Habsburglar, Bohemya ve Macaristan'ı yöneten Jagellonlarla da evlilik yapmayı ihmal etmediler. Ferdinand, Macar Prensesi Anna ile

¹⁷³ Yıldız, ss.66-67.

¹⁷⁴ Mukaddes Liga: Papa, Venedik ve İtalyan hükümetleri.

¹⁷⁵ Gökbilgin, Macar, s. 79.

evlendi. Kız kardeşi Maria da Layoş ile evlendi. Layoş'un Mohaç'ta hayatını kaybetmesi ile Osmanlılar zor durumda kaldı çünkü Layoş'un savaşta hayatını kaybetmesi, onun kız kardeşi ile evli olan Ferdinand'ın Macar tahtında hak iddia etmesine yol açtı. 1505 yılında Macar soylularının yabancı bir prensin Macar kralı olamayacağı hakkında aldığı kararlar beraber, Hunyadi Yanoş etrafında muhalif bir kesim oluştu. Bu sayede Osmanlılar, Habsburgların sınırlarını genişletmesini engelleyebildi. Klasik Osmanlı savunma hattı Tuna Nehri sınırını takip etmekteydi. Başkentten uzak kalmış Macar topraklarını direkt idare etmek varolan sistemin kökünden değişmesini ve lojistik zorluk yaşama riskini kabul etmeyi gerektirmekteydi. Osmanlılar, önce bölgeyi bir beylerbeylik şeklinde örgütlemektense kendilerine tabi bir tampon bölge olarak kontrol etmek istediler. Sultan Süleyman, Macar aristokratları tarafından 1526 yılında seçilen Zapolya'yı kral olarak tanıdı ve Ferdinand'a karşı kullanmaya çalıştı.¹⁷⁶

Mohaç Savaşı, Macaristan'ın bağımsız bir ülke olarak haritadan silinmesine neden olsa da bu savaştan sonra Osmanlı ile Habsburg sınır komşusu oldu. Osmanlılar Macaristan seferinin düzenlenmesine, Macaristan'ın İran ile Osmanlılara karşı ittifak pazarlıkları içerisinde olmasından ve Osmanlı'nın egemenliği altındaki Eflak ve Moldovya Prenslüklerini kışkırtması nedeniyle karar verdi. Ayrıca, Sultan Süleyman ekonomik temellerini sağlamlaştırmak istediği için Macaristan seferi zorunlu hale geldi. Sultan Süleyman'ın en önemli gayesi cihan hükümdarı olmaktı ve bunun için en uygun adım şüphesiz Avrupa'ya açılan kapı olan Macaristan'ın hâkimiyetini eline almasıydı.¹⁷⁷ Macar kralının ölümünden sonra oluşan siyasi boşluğu, Osmanlıya karşı bölge için mücadele eden Ferdinand ve Osmanlı'nın gücünü arkasına alan Zapolya dolduruyordu. Sultan Süleyman, Mohaç Savaşı'nın kazanılmasının ardından Macaristan'ı ilhak etmeden geri döndü.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Gürkan, Casus, ss. 46-48.

¹⁷⁷ Yıldız, s. 66.

¹⁷⁸ Yıldız, s. 68.

2.2. MACARİSTAN'IN BÖLÜNMESİNE GİDEN SÜREÇ

2.2.1. Mohaç Savaşı

Sultan Süleyman üçüncü büyük seferine çıkmak için 23 Nisan 1526'da İstanbul'dan ayrıldı ve 9 Temmuz günü Belgrad'a ulaştı. Belgrad'tan Macar topraklarına geçti.¹⁷⁹

Sultan Süleyman, sefer için henüz Macaristan'a hareket etmeden önce bölgenin önemli *akıncı*¹⁸⁰ ailesi Malkoçoğulları'ndan gelen Bali Bey'den seferin güzergahı hakkında çeşitli bilgiler aldı. Bali Bey'in tavsiyesi doğrultusunda ordu Sava ile Serem (Esrem) arasındaki yol boyunca Macaristan üzerine yürümeye karar verdi. Sultan Süleyman, kendisi daha İstanbul'da iken önceden gitmesi için Vezir-i Azam olan İbrahim Paşa'ya hareket emri verdi. Anadolu ve Rumeli birlikleri ile Belgrad'a varan Vezir-i Azam İbrahim Paşa, Macaristan üzerine yapılacak harekâtın önce civar kalelerin fethi ile meşgul oldu. Önce Petervaradin (Petro Varodin) daha sonra da Serem ve çevresini fethetti.¹⁸¹

Celalzade Mustafa Çelebi, Petervaradin Kalesi'ne Osmanlıların 13 Temmuz 1526'da geldiğini aktarmaktadır. Petervaradin Kalesi'nin komutanı Temur Pavli adında bir papazdı. İbrahim Paşa komutasındaki ordu Petervaradin'deyken Bosna Komutanı Hüsrev Bey, Sirem adasındaki Gragoriçe ve Birgas kalelerini savaşa gerek kalmadan ele geçirdi. Daha sonra Dimitrofça ve Nugay kaleleri de aynı şekilde teslim alındı. Petervaradin Kalesi 27 Temmuz'da Osmanlılar tarafından fethedildi. Tuna kenarında yer alan İlyuk Kalesi ise 8 Ağustos'ta alındı ve Sultan Süleyman buraya geldi. Bununla beraber, Tuna kıyısındaki bazı kaleler de hiçbir mücadeleye gerek kalmadan ilhak edildi. Bu kaleler: Dökin, Sotin, Likvar, Erur ve Raçe kaleleridir.

¹⁷⁹ Feridun Emecen, s.120.

¹⁸⁰ Akıncılar, Osmanlı Devleti'nin hafif süvari kuvvetleriydiler ve uç bölgelerde bulunmaktaydılar. Mutelif bölgelerde bulunup, her birinin bir akıncı kumandanı vardı. Düşman ülkelerine yapılan akınlar sadece bu akıncı kumandanının emrinde yapılabilmekteydi. Akıncı kumandanların en meşhurlarından Arnavutluk ve Dalmaçya taraflarında Evranosoğulları, Bosna, Semendire ve Sırbistan ile daha sonra Macaristan'da Mihaloğulları, Silistire taraflarında Malkoçoğulları ve Mora bölgesinde ise Turahanoğulları bulunmaktaydı. Yusuf Halaçoğlu, **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 59.

¹⁸¹ BOA, TS. MA.e/ 754-61-0.

Drava üstüne gemiler ile sağlam bir köprü yapıldı. Sultan Süleyman, 21 Ağustos'ta köprüden geçti.¹⁸² Tuna kenarındaki Ösek Kalesi'nin de alınması köprü'nün kurulumunu kolaylaştırdı. Köprü gemiler üzerine kurulmuştu. Drava Nehri'ni geçerken Macarlar saldırırdılar ancak başarılı olamadılar. Asıl ordunun Macar ovasında bulunduğu haberini aldılar.¹⁸³ Sultan Süleyman, 22 Ağustos'ta bütün ordunun köprüyü geçmesi üzerine köprüyü yıktırdı.¹⁸⁴ Çünkü en başta asker firarları önlenmek isteniyordu. Asker, köprü'nün yanından iki menzil daha ileriye konuşlandırıldı.¹⁸⁵ Asıl hedefi Macar başkenti Budin'i fethetmek olan Osmanlı ordusunun sağ kanadında Vezir-i Azam İbrahim Paşa, sol kanadında Anadolu Beylerbeyi Behram Paşa ve merkez hattında da Yeniçeri ağası ve Kapıkulu askerleri ile beraber Sultan Süleyman bulunuyordu.¹⁸⁶

Bali Bey de daha önce yapmış olduğu istihbarat faaliyetlerinde Sultan Süleyman'a, Budin üzerine yürünürse karşılarına çıkabilecek endişe etmeye değer bir Macar ordusunun bulunmadığını bildirmişti. Sefer-i Hümayun'un büyük zaferle sonuçlanacağı, Macar kralının tahtı olan Budin'e beş günde varılacağı, yanında 3000 atlı ve 7000 piyadenin de bulunduğu verdiği bilgiler arasındaydı.¹⁸⁷ İki ordu mecburen Mohaç Ovası'nda karşı karşıya geldi.

*'Dönemin saray tarihçisi, Nasuh Matrakçı'ya göre, sultan 1526 Mohaç seferine şu nedenle karar vermiştir: Esir düşen "Efrenc vilayetinin kralı izhar-i 'ubudiyyet" ile sultana "iltica" etmiş ve elçi gönderip sultandan, Şarlken'in müttefiki olan Macaristan Kralı üzerine sefer yapmasını istemiştir. Matrakçı'ya göre, Kral "itaate boyun verip ser-efkendelerinden oluruz" demiş. Osmanlı sarayında, V. Karl ve François'nın Avrupa'da "çasarlık" için mücadele ettikleri biliniyordu.'*¹⁸⁸

Macaristan'da II. Vladislav'ın ölümü üzerine genç oğlu II. Lajos, Çek ve Macar tahtına oturmuştu. İmparator Maximilian, Leh Kralı Sigismund ve nüfuzlu baronlar söz edilen Çek ve Macar tahtlarında etkiliydi. Bu yüzden genç kral II. Lajos'un 1521'e

¹⁸² Severcan, ss. 115-116.

¹⁸³ Yücel ve Sevim, s.162.

¹⁸⁴ Bilge, s.17.

¹⁸⁵ Severcan, s.116.

¹⁸⁶ Yücel ve Sevim, s. 162.

¹⁸⁷ BOA, TS.MA.e/ 754-61-0.

¹⁸⁸ Halil İnalcık, Aliye, s.153.

kadar mecliste bir yeri olmamıştı.¹⁸⁹ II. Lajos, Habsburglardan I. Ferdinand'ın kardeşi Maria'yla, I. Ferdinand ise Ulaszlo'nun kızı Anna ile evlenmişti. Böylece, 1519'da V. Karl'ın taç giymesi ile beraber Habsburg etkisi karşı konulamaz hale geldi. I. François, Pavia'daki yenilginin ardından Habsburglara Osmanlıların yardımıyla saldırıyı düşündü. Habsburglara karşı bir taraftan Sultan Süleyman ile anlaşırken diğer taraftan da Batı'da Papa'nın, İngiliz kralının, Venedik ve Milano'nun da bulunduğu büyük bir ittifak meydana getirdi. Bu süreçte Macaristan'ın Avrupa'nın ilk kurbanı olacağı tahmin edilmişti çünkü padişah Habsburglara Macaristan yolu ile saldırabilirdi. Bu sebeple Macaristan'ın, Avrupa'nın geleceğini belirleyecek savaşlara sahne olması kaçınılmazdı.¹⁹⁰

Habsburglar evlilik politikaları ile ilerleyen yıllarda Macaristan'a yapacağı müdahalelerin temellerini atmıştı. Henüz 1520'lerin başındayken Hırvat sınır hattının sorumluluğunu Macarların elinden almışlardı. Bu sayede Osmanlılar Orta Avrupa'ya geldiklerinde Macaristan'daki Macarlardan daha fazlasıyla hesaplaşmak zorunda kalacaklardı.¹⁹¹

1521'de Sava ve Belgrad düşmüştü. II. Lajos ülkenin hem karadan hem denizden istilaya açık bir halde olduğunu fark ediyor, bu sebeple savunma kaleleri inşa ettiriyordu. Macaristan Meclisi ise bu sorunları önemsemiyordu.¹⁹² Macarlar, Papa'dan ve Lehlerden destek görmüştü. Ancak 27 Temmuz'da Tuna üzerindeki Petervaradin Kalesi'nin ele geçmesinin ardından patlak veren Mohaç Savaşı'na 20.000 asker yollayabileceklerdi.¹⁹³ Böylelikle 1526 yılında Osmanlı, Macarları çok farklı bir durumla karşı karşıya bıraktı. Macarlar, Sultan Süleyman ve ordusunun saldırısı altında kaldı. Osmanlıların başlattığı saldırı oldukça düzenli bir şekildeydi.¹⁹⁴ Macar süvarileri de birbirlerine zincir ile bağlıydı; üstelik atları da eğitimliydi. Macar ordusu bu şekilde saldıracakları cephede zafer alabilirdi fakat deneyimli Türk akıncıları 40-

¹⁸⁹ Miklos Molnar, *A Concise History of Hungary*, çev. Anna Magyar, Cambridge University Press, 2001, s.84.

¹⁹⁰ Eckhart, ss.111- 112.

¹⁹¹ Pal Fodor, *İmparatorluk Olmanın Dayanılmaz Ağırlığı*, Çev. Özgür Kolçak, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2016, s.62.

¹⁹² Molnar, ss.84-85.

¹⁹³ Jean- Paul Roux, *Dinlerin Çarpışması*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012, s.318.

¹⁹⁴ Molnar, ss.84-85.

50 bin kişilik Macar süvari birliklerinin önünde durulamayacağını biliyordu; bu yüzden stratejilerini Macarların önlerinden kaçıp, hızla arkalarından ve yanlarından saldırmak üzerine kurmuşlardı. Semendire Beyi Bali Bey'in tavsiyesi üzerine ordu Mohaç'ta yeni bir savaş düzeni aldı. Osmanlı ordusu ağırlıklarını geride bıraktı, ordunun iki kanadı açıldı ve Macar kuvvetlerinin içeriye ve topların önüne çekilmesine karar verildi. Böylece Osmanlı ordusu da arkadan ve yanlardan saldırıya geçebilecekti. Yeniçeriler ise hemen önlerine zincirlere bağlı toplar yerleştirilerek geriye alındılar. Kapıkulu süvarisi ile Bosna Beyi Hüsrev Bey'in deli birliklerinin geriye çekilip ihtiyaç duyulmadıkça savaşa katılmamalarına karar verildi.¹⁹⁵

Osmanlı ve Macar orduları, Büyük Macar Ovası'nın güneyinde yer alan Budin'e yaklaşık 170 km. mesafede bulunan Mohaç'ta, 29 Ağustos 1526'da karşılaştılar.¹⁹⁶ Sultan Süleyman savaşı ertesi güne bırakmıştı ancak Macar ordusu 29 Ağustos'ta savaş nizamına geçerek saldırıya karar vermişti. O dönemde Macar ordusu için en güçlü askeri sınıf süvarilerdi ve savaş nizamı da bu şekildeydi. Dolayısıyla kuvvetlerin tek stratejisi saldırıydı.¹⁹⁷ Yalnızca 2 saat süren savaşta Macar ordusu ağır darbe aldı. Sultan Süleyman'ın ordusu 100.000 asker ve 300 toptan oluşuyordu.¹⁹⁸ Sayılar kaynaklara göre değişiklik göstermektedir.

Celal Paşazade, Macar kralının 150.000'den fazla askerle Mohaç Meydanı'na geldiğini aktarmaktadır. Macarların daha önce burada Tatarları da yendiğini, bu yüzden Mohaç'ı savaş alanı olarak seçtiklerini yazmaktadır.¹⁹⁹

Bir başka kaynakta mübalağalı bir şekilde, Lajos'un ordusunun 25.000 kişi buna karşılık Osmanlı ordusunun 500.000 kişi olduğu söylenmektedir. Aynı zamanda 2.000 kişinin Osmanlılar tarafından rehin alındığını ve sonraki günlerde esirlerin infazının gerçekleştiği yazmaktadır.²⁰⁰

¹⁹⁵ Yücel ve Sevim, ss. 162-163.

¹⁹⁶ Bilge, s.17.

¹⁹⁷ M. Tayyib Gökbilgin, **Kanuni Sultan Süleyman**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019, (Kanuni), s.35.

¹⁹⁸ Bilge, s. 17.

¹⁹⁹ Severcan, s.116.

²⁰⁰ Edward Crankshaw, **The Habsburgs: Portrait of Dynasty**, The Viking Press, New York, 1971, s.68.

Başpsikopos Pal Tomori, Kral II. Lajos ile beraber orduya liderlik etti. Bu kaynağın aktarımına göre ağustosta 25.000 Macar askeri toplanmıştı. Osmanlı ordusu ise Macarların yaklaşık iki katı yani 50.000 kişi civarındaydı. Macarların bu kadar büyük bir yenilgi almasının sebebi olarak Macarların kendi içindeki anlaşmazlıkları ve düzensizlikleri gösterilebilir. Hangi ihtimal söz konusu olursa olsun Osmanlılar, sayıca Macar ordusundan daha fazlaydı. Burada, bütün Macar Ordusu bir araya gelseydi ancak o zaman eşit bir karşılaşmanın mümkün olacağını ama yine de Sultan Süleyman'ın ordusunun çok teknik ve stratejik bir donanımına sahip olmasından ötürü bunun mümkün olamayacağını aktarmaktadır.²⁰¹

Macar ordusu Alman, Leh, Çek, İtalyan ve İspanyol birliklerden oluşmaktaydı. Macar kumandanlarından Piyer Pereney ile Papaz Tomori, İbrahim Paşa komutasındaki Rumeli askerlerine karşı saldırıya geçtiler.²⁰² Ordunun bir kısmı da akıncılar üzerine gönderildi ve diğerleri yerinde kaldı. Gaziler, strateji gereği üstlerine gelen kuvvetlere yol verdiler daha sonra düşmanın etrafını kuşattılar.²⁰³

Macar savaş hattı bir bataklık sınırındaydı. Macarlar için zorlu bir savaştı. Sultan Süleyman 200 toptan oluşan ağır silahlarını kullandı. Savaş kısa bir süre de son buldu.²⁰⁴ Celal Paşazade'nin aktarımına göre İbrahim Paşa, askerlere uzun bir süre boyunca bataklığa ağırlık taşınmasını emretmiş, önlemlerini almıştı. Ancak aynı tedbir Macar kralı tarafından alınmamıştır. Macarlar, toprak bataklık kenarına kurmamıştır. Ayrıca Macarların ağır zırhlılarla savaşmalarına değinilmiştir.²⁰⁵

Macaristan bu savaşta Avrupa tarafından tek başına bırakılmıştı. Çünkü V. Karl, imparatorluğunun temellerini atmakla meşguldü ve bu temelleri Pavia Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğrayan I. François üzerinden inşa ediyordu.²⁰⁶

Macaristan, Osmanlıların merkezîyetçi bir teşkilat üzerine kurdukları askeri kuvvetlerinin öldürücü darbelere hazırlandığı bir zaman diliminde, şiddetli toplumsal

²⁰¹ Molnar, ss. 84-86.

²⁰² Yücel ve Sevim, s.163.

²⁰³ Severcan, s.117.

²⁰⁴ J. Frost, **Hungarian War**, New Haven: H. Mansfield, 1849, s.28.

²⁰⁵ Severcan, s.116.

²⁰⁶ Molnar, ss. 84-86.

ve siyasi karşıtlıklar sebebiyle gücünü yitirmiş, mali ve askeri yönden faaliyet gösterme konusunda tamamen aciz kalmış durumdaydı.²⁰⁷ Bunun sonucunda da 525 yıllık Macaristan Krallığı, tarihten ve siyasi coğrafyadan silindi.²⁰⁸ Osmanlılar Macarları 2 saat süren Mohaç Savaşı'nda yendikten sonra, bir Macar şehri olan Budin'i de hiçbir direnişle karşılaşmadan ele geçirdiler.²⁰⁹ Osmanlılar savaştan hemen sonra Budin üzerine yönelerek II. Lajos'un Macar Krallığı'na resmen son verdiler.²¹⁰

Mohaç'ta, aralarında Tomori'nin de bulunduğu 7 başrahip, Perenyi, George, 28 baron, 500 aristokrat ve 22 bin civarında asker öldü. Kral II. Lajos kaçtı fakat kendisinin atı derenin kenarında bulundu. Böylece II. Lajos'un hayatı savaştan kaçarken son bulmuş oldu. Palatine Bathory, Peter Perenyi, Francis Batthyanyi ve Rahip Bradarish ile üç bin paralı asker dışında kimsenin kaçmadığı aktarılır.²¹¹ Osmanlıların Drave Körüsü'nü geçtikten sonra yıktığını bilmeyen Macar kralının, köprüyü yıkmak, aynı zamanda firar eden askerleri öldürmek için gönderdiği asker, Tudor Pavli de savaş meydanında öldü.²¹² Mohaç Savaşı, Macaristan tarihinin büyük ulusal trajedilerinden biri oldu. Devam eden 150 yıl boyunca Macaristan üçe bölünmüş olacaktı: Osmanlılar Orta Macaristan için planlarını oluşturacaklar ve Macar toprakları Osmanlılar ile Habsburglar arasında paylaşılacaktı. Bu yenilginin nedenleri ve tarihsel anlaşmazlığın yarattığı sonuçlar günümüze kadar tartışılmaya devam etmiştir. Buna göre, yönetici sınıfının köylü isyanları ile uğraşması ve bu isyanların acımasızca bastırılması ülkelerindeki çatışma durumunu görmezden gelmelerine sebep oldu. Böylelikle Osmanlıların bu kadar büyük bir tehlike olabilme ihtimalini göz ardı ettiler. Macarlar, tahmin edilemez bir Osmanlı gücü ile karşılaştılar. Krallıktaki güvensizlik duygularının yayılması da ayrı bir sonuç olarak karşılarına çıktı. Hunyadiler, Osmanlıların bu kadar genişleyeceğini düşünmüyorlardı. Ancak tahminleri başarısız oldu. Macarlar, geçmişte hâkim oldukları bölgeyi şimdi güçlü bir düşmana kaptırmışlardı. Tampon devlet durumuna düşmüşlerdi ve bu durum uzun bir zaman değişmeyecekti. Macarlar, Kral Matthias'tan sonra ekonomik olarak güçlerini

²⁰⁷ Eckhart , s.111.

²⁰⁸ Bilge, s. 17.

²⁰⁹ Yıldız, s. 68.

²¹⁰ Polatçı ve Batmaz, s. 58.

²¹¹ J. Frost, s.28.

²¹² Çubuk, ss.141-144.

kaybetmelerine rağmen hala güçlülerdi ancak Avrupa'nın kendi içinde ulusal bir lider bulamamış olmasından etkilendiler. Zayıf krallıkları ve zayıf oligarşileri bir şekilde Macar topraklarında keyifsizlik yarattı. Mohaç Savaşı ise tüm yetersizliklerin bir yüzleşmesi oldu. Böylelikle Macaristan parçalandı, bölündü ve dinamiğini kaybetti. Geçirdikleri bu değişim, sonunda üç parça olarak hayatlarına devam etmelerine neden oldu.²¹³

Osmanlıların Batı'ya yönelik baskıcı politikası ve Macaristan'ın zayıf savunma sistemi, Macarların son yıllarını belirleyen iki önemli etken oldu. Jeopolitik konumu açısından Macaristan'ın başlıca önemi, Habsburg ve Osmanlı arasında köprü devlet olmasıydı. Bu durumda Sultan Süleyman'ın Macaristan'ı ortadan kaldırmasını gerektiriyordu. Sultan Süleyman'a göre Avrupa'da güvenle ilerlemenin yolu Macar Krallığı'nın ortadan kaldırılması ve Macaristan'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesinden geçmekteydi.²¹⁴

Mohaç Savaşı'ndan sonra Macaristan sahipsiz kaldı. İlk seçimleri bir Macar asili aynı zamanda Transilvanya Voyvodası olan Zapolya kazandı. Avusturya Arşidükü Ferdinand ise II. Lajos'un kızkardeşi Anna ile evlenmişti ve bu sayede Macaristan tahtında hak iddia ediyordu. Ferdinand, Macar soyluları ve V. Karl tarafından kral seçildi.²¹⁵ Bu evlilik ile beraber Macaristan'da Habsburg etkisi de artacaktı. Ferdinand, dedesi Maximillian'ın tasarılarını gerçekleştirmek ve Macar tahtında hak iddia edebilmek amacıyla Anna ile evlenmişti. Buna karşılık II. Lajos ise Ferdinand ve V. Karl'ın kardeşi olan Mary ile evlenmişti. Macar tahtının bir başka talibi olan Zapolya'nın da kendi ordusu vardı. Fransa da Osmanlı gibi Zapolya'yı destekledi. Türklerin Avrupa'nın ortasında olması tüm dengeleri değiştirmişti.²¹⁶ Zapolya sadece Osmanlı ve Fransa'nın değil, Habsburglara karşı halk arasındaki desteği de almayı başarmıştı. Macar Meclisi'nin aldığı 1505 kararları artık Ferdinand'ın uğraşması gereken bir sorundu fakat Ferdinand'ta kendince haklılığını ispat eden belgelerle meclise geliyordu. Bu belgeler, 1463 yılında Korvin Matyaş'ın

²¹³ Molnar, s. 86.

²¹⁴ Kumrular, Düello, s.36.

²¹⁵ Louis Felberman, **Hungary: A Short Outline of its History**, Educational Section of the Hungarian Exhibition; Earl's Court, London, 1908, s.7.

²¹⁶ Crankshaw, s. 68.

İmparator III. Frederic ile yaptığı antlaşma, 1491 tarihli Viyana Antlaşması ve Maximilian'ın en büyük başarısını oluşturan 1507 tarihli iki taraflı evlilik antlaşmasıydı. V. Karl, Macaristan üzerindeki haklarını kardeşi Ferdinand'a devrediyor, böylelikle Habsburglar, Presburg Diet Meclisi kararlarına dayanarak Ferdinand'ı Macar kralı ilan ediyordu.²¹⁷

Sultan Süleyman Zapolya'yı destekleyince imparatorluk, Avusturya sınırındaki Macaristan ve Osmanlı hâkimiyetindeki Macaristan olarak ikiye ayrıldı fakat Osmanlı'nın toprakları daha büyüktü. Osmanlı, Macaristan siyasetinde Hristiyan birliğindeki ayrılığı kullanmaya çalıştı.²¹⁸ Sultan Süleyman'ın Zapolya'yı desteklemesinin sebebi bu ayrılığın işine yarayacak olmasıydı.²¹⁹ Katolikler ve Ortodokslar arasındaki anlaşmazlıklardan faydalandıkları gibi burada da Katolik ve Protestanlar arasındaki kargaşadan yararlandılar. Protestanlar, Avusturya kralı ile mücadele içindeydi. Böylece, aralarında Türk taraftarları da ortaya çıktı. Türkler onlara bazı toleranslar veriyordu. Macar Protestanları, Süleyman'ın bu toleransından yararlanıyorlardı. İki tarafın anlaşmazlıkları, Osmanlıların lehine geliyordu.²²⁰

Osmanlılarla süregelen savaş Ferdinand'ın kuvvetlerini zayıflatıyordu bu yüzden de Ferdinand'ın imparatorluk meclisi Diet'ten para ve asker yardımı sağlamaktan başka çaresi kalmıyordu. Bu nedenle Almanya'daki Luthercilere karşı canlı bir siyaset izleyemiyordu. Lutherciliğin yayılmasıyla, Avusturya'da Anabaptism tarikatı ve köylü isyanları oluşuyordu.²²¹ Bu durum da Ferdinand'ın Osmanlılarla mücadelesini zayıflatıyordu.

Sultan Süleyman Zapolya'yı destekleyince, II. Lajos'un eşi Zapolya karşıtı soylularla toplantı yapmış ve Ferdinand'ın kral seçilmesini sağlamıştır. Osmanlılar bu durumu tanımamış ve kral, Zapolya olmuştur.²²² Macaristan'daki iç mücadelenin başlangıcında, Erdel Voyvodası olup Mohaç Savaşı'na katılmayan Zapolya'nın kral

²¹⁷ Turan, ss.143-144.

²¹⁸ Edward A. Freeman, **The Ottoman Power in Europe**, Macmillan and CO., London, 1877, s. 128-129.

²¹⁹ Jean- François Solnon, **Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2019, 2. Baskı, İstanbul, s.84.

²²⁰ Freeman, s. 128-129.

²²¹ İncelik, Rönesans, s. 183.

²²² Polatçı ve Batmaz, ss.58-59.

seçilme ihtimali daha güçlü görünmekteydi. Bunun birçok nedeni vardı ama en önemli sebebi İskit Hareketi'nin Zapolya'da bir temsil bulmasıydı.²²³ Böylelikle Macaristan, Osmanlı ve Habsburglar arasında çatışma bölgesi haline geldi. Osmanlılar, Fransa müttefikleri olarak Macar tahtına kimin geçeceği konusunda güçlerini sonuna kadar kullanmışlardır. Bu rekabette uzun süreli diplomatik bir savaş sürecini başlatmıştır. Zapolya, Osmanlı himayesi altına girmiştir. Böylelikle Habsburglardan Macar topraklarına gelebilecek bir tehdide engel olma girişimini meşrulaştırmıştır.²²⁴

Mohaç, Osmanlı-Macaristan ilişkilerinde bir sonu teşkil etmez aksine yeni bir sayfa açar. Bu dönem Macar tarihi için travmatik bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Macar tarihçi Géza Pálffy'e göre, kesin ve tam bir yenilginin alınması Macar tarihi için belirleyicidir. Kralın da bu savaşta ölmesi krallık gücünün büyük ölçüde yok olmasına sebep olmuştur. Ancak en önemli nokta, Macaristan'ın topraklarının kaderinin İstanbul ve Viyana'ya bırakılmış olmasıdır. Yıkılan Ortaçağ Macar Krallığı'nın toprakları iki taraf arasında savaş sahasına dönüşmüştür. Böylelikle Mohaç, 150 yıl sürecek Osmanlı hâkimiyetinin habercisi olmuştur.²²⁵

1526 yılında II. Lajos ağır bir yenilgiye uğramış ve ölmüştü. Budin hiçbir zorluk çıkarılmadan Sultan Süleyman'a teslim edilmişti. Böylelikle Macaristan'da Türk hâkimiyeti fiilen başlamış oluyordu.²²⁶ 11 Eylül'de fethedilen Budin'de Yahudi Cemaati lideri Yosef ben Solomon, şehrin anahtarlarını Földvar'da Sultan Süleyman'a teslim etti. Sultan Süleyman Yosef ben Solomon'a, kendisi ve neslinin vergilerden muaf olacaklarına dair bir ferman verdi. Direnmeden teslim olan Budin halkının canlarına ve mallarına olabilecek saldırıları en ağır şekilde cezalandıracağını belirtti. Budin'de 13 gün kalan ve bayramı burada geçiren Sultan Süleyman, Tuna Nehri üzerine köprü kurdurttu ve Peşte yakasına da geçti. Peşte'de bazı Macar asillerini kabul etti. Sultan Süleyman, Macaristan tahtını 10 Kasım 1526 tarihinde Erdel Voyvodası Zapolya'ya verdi.²²⁷ 13 Eylül 1526'da da İbrahim Paşa komutasındaki ordu

²²³ Gökbilgin, Macar, s. 82.

²²⁴ Polatçı ve Batmaz, ss.58-59.

²²⁵ Aslı Daldal ve Veysel Can Karakaş, ‘‘ Macar Milli Kimliğinin Bir Parçası Olarak Osmanlı/ Türk Karşılığı Hafıza Mekanları, *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 1, ss. 84-106, 2019, s. 91.

²²⁶ Yıldız, ss.85-87.

²²⁷ Bilge, s.18.

Segedin'i ele geçirdi. Daha sonra Titil ve Bac da ilhak edildi.²²⁸ Sultan Süleyman ve İbrahim Paşa Dimişkar üzerine yürürken Anadolu'daki Bozoklu İsyanı sebebiyle geri dönmek ve fethi ertelemek durumunda kaldılar.²²⁹

Osmanlı'nın Mohaç zaferi sonrasına denk gelen Alonso Sacherz'in V. Karl'a yazdığı 28 Eylül 1526 tarihli mektup, Ferdinand'ın Mohaç akabindeki endişelerini anlatmaktadır.

“Senyör Infante'nin burada bulunan elçisinin ayın XXVIII'nde Trento'dan gelen mektuplar var. (Ferdinand'ın) Her an askerleriyle birlikte inmesi beklenen Micer Jorge Fransperch'in yolunu gözlediğini yazıyor. Bu devletin (Venedik) ileri gelenleri bana senyör Infante'nin Milano'ya yazdığı, zatıalilerinin Türk meselesi ve Macar kralının uğradığı bozgun nedeniyle Avusturya'ya geçmesinin gerektiğinin aktarıldığı mektubu aldıklarını söylediler. Zatıalileri mücevherlerini nakite çevirip on- on iki bin Alman askerinin görevlendirilmesi için Innsbruck'ta bırakacakmış. Şimdiye kadar bu konuda bir şey yapıldığına dair haber alınamadı. Şu an kadirga donatmaları da beklenmiyor. Bunlar donatılana kadar zaten kışa girmiş olacağız. (Coğrafi olarak) Yakın topraklarda bulundukları için özellikle Papa bu işin icabına bakmazsa her şey olabilir.”²³⁰

Sultan Süleyman, Macaristan'ı ilhak etmeden geri dönmüştü. Gyula Kaldy-Nagy, Macaristan'ın ilhak edilmemesini ekonomik sebeplere dayandırmaktadır. Macaristan'ı vasal olarak bırakmak Osmanlılar için ekonomik olarak daha karlıydı. Çünkü vasal devletten vergi alınabiliyordu fakat bir Osmanlı sancağının savunma masrafları Osmanlı için külfetli olabilirdi. Bölge daha sonra ilhak edildi çünkü bu bölgenin Habsburgların eline geçme ihtimali başgöstermişti. Bir başka tarihçi Matuz'a göre Sultan Süleyman, 1526'da zafer kazandıktan sonra geri çekilmeyi planlamamıştı. Ancak Macaristan'ın hava şartlarına Osmanlı birlikleri dayanamamış, ikmal zorlaşmıştı. Bu durum da Osmanlıların daha uygun bir zamanı beklemek zorunda kalmalarına sebep olmuştur. Zapolya'nın Osmanlı vasalı olarak tanınmasıyla Macaristan sultan tarafından bağımsız bir ülke olarak değil, başında halife olarak sultanın kendisinin bulunduğu, Osmanlı'nın entegre edilen bir parçası olarak görüyordu. Bu nedenle ilk zamanlar ilhakına gerek görülmemiştir. Zapolya ve Ferdinand açısından büyük bir fark vardı. Zapolya, Osmanlı sultanının vasalı olarak görülüyor, Dar-ül İslam'dan sayılıyordu. Ferdinand ve toprakları ise Dar-ül harb'a

²²⁸ Severcan, s.119.

²²⁹ Severcan, s.119.

²³⁰ Real Academia de la Historia, Salazar y Castro Koleksiyonu, Dosya A-38, folyo 416. **Aktaran:** Kumrular, Düello, s. 63.

aitti. ²³¹ Bu sebeple Osmanlılar, Tuna'nın ötesinde bütünüyle yabancı bir ülkede doğrudan Osmanlı idaresi kurmanın güç ve masraflı olacağını öngörerek Macaristan'ı, Eflak ve Boğdan gibi haraç ödeyen bir devlet haline getirdiler. Sava ve Drava nehirleri arasındaki Sirem bölgesiyse Osmanlı topraklarına ilhak edildi. ²³²

Osmanlıların Sirem bölgesinde hâkimiyet kurması, hem Belgrad'ın güvenliğinin sağlanmış olması hem de bundan sonra yapılacak seferlerde diğer bölgelere erzak sağlanması için merkezi bir üs kazanmış olmak anlamına geliyordu. Sirem'de ve Belgrad güvenlik çevresinde ele geçirilen alandaki nüfusun büyük bir çoğunluğu sürüldü. Böylece Sırp ve Macar kuvvetlerinin Belgrad'ı geri almak istemesi durumunda bu alandaki köy ve kasabalardan gelebilecek destekler önlenmiş oldu ve bölgeye yeni nüfus yerleştirildi. Böylece tampon bölge oluşturuldu ve Sirem bölgesindeki kalelere Osmanlı askerleri yerleştirildi. ²³³

Osmanlı ordusu, 24 Eylül'de Budin'i tahliye ederek Macaristan'dan çekildi. Yaklaşan kış şartları, iaşe sıkıntısı, ordunun kayıpları, Macar baskınları, Osmanlı kaleleri ve garnizonlarına uzakta, düşman topraklarının ortasında olunması gibi sebeplerle savunmanın zorlaşması Budin'in tahliye edilmesinde büyük bir etken olmuştur. Erdel Voyvodası Zapolya, 16 Ekim 1526'da Tokaj'da toplanan Diet tarafından kral seçilip 10 Kasım 1526'da Macaristan tacını giydi. ²³⁴ Tokaj'da gerçekleştirilen Diet'te muhalifler olmuştur. 1505 kararlarını, yani Macar olmayan bir kral seçimini engelleyen kararı hatırlatmışlar ve milli bir kral seçilmesini istemişlerdir. Ancak Avusturyalılara karşı duyulan nefret bu seçimde rol oynamış ve Zapolya kral seçilmiştir. ²³⁵ V. Karl'ın desteklediği I. Ferdinand ise 23 Ekim 1526 yılında Bohemya kralı ve Istvan Bathory'nin başkanlığında, 16 Aralık 1526'da, Pozsony'de toplanmış olan Diet tarafından Macaristan kralı olarak ilan edilmiştir. Bu durum V. Karl ve Sultan Süleyman arasındaki siyasi, diplomatik ve askeri rekabetin başlangıcı olmuştur. ²³⁶

²³¹ Yıldız, ss. 85-87.

²³² Bilge, ss. 18-20.

²³³ Solak, Sımr, s.23.

²³⁴ Bilge, ss. 18-20.

²³⁵ Gökbilgin, Macar, s. 82.

²³⁶ Bilge, ss. 18-20.

Osmanlı'nın dış siyasetteki tek taraflı tutumu istihbarat toplamak; gerektiğinde dezenformasyon yapmak; ittifaklar oluşturmak ve buna bağlı olarak merkezi karar alma süreçlerini uçbeyleri, vasal devletler ve müttefiklerle eşgüdümlü hale getirmek gibi stratejilere dayalı emperyal egemenlik iddiasının resmi ve hukuki bir şekliydi. Osmanlıda askeri harekâtların planlanması ve ittifakların oluşmasında en önemli rollerden birini istihbarat toplama faaliyeti üstlenirdi. Habsburglardan farklı olarak Osmanlılar, hafiyelik işlerini merkezi bir çatı altında yürütebilmişlerdir. Sultan Süleyman döneminde Osmanlı'nın stratejisi cihan imparatorluğu ideolojisinin inşasına, imparatorluk içinde ve dışında istihbarat toplanmasına, çeşitli dış politikalar ve propaganda taktikleri aracılığıyla imparatorluk kaynaklarının seferber edilmesine dayanmıştır. Osmanlı, Avrupalılarla ittifaklar kurmaya çalışırken iki yönetime başvurmuştur: Bir yandan kendi emperyal iddialarından asla vazgeçmediğini vurgularken diğer yandan Osmanlı uyruğu olan Hristiyanları ve Yahudileri istihbarat ve propaganda amacıyla kullanırdı. Ayrıca Avrupalı devletlere bazı kapitülasyonlar tanırdı. Osmanlı'nın gayrimüslim uyrukları, devşirme kulları ve mühtedileri; Müslüman nüfusa sahip olmayan Avrupa devletleri karşısında imparatorluğa önemli bir avantaj sağlıyordu.²³⁷

Habsburg dış siyasetindeki temel sorunlar ise Valois Hanedanı ve Osmanlılarla girilen savaşıardan kaynaklandı. V. Karl, Fransızlar karşısında savaş meydanında birtakım zaferler kazansa bile bunları monarşinin kuruluş amaçlarıyla birleştirmeye zorlandı. Habsburg topraklarına yönelik Osmanlı tehdidi sebebiyle V. Karl, Fransa'yı Hristiyanlık birliğini bozmakla suçladı.²³⁸

Tüm bu stratejik hamlelere ek olarak Osmanlı-Habsburg mücadelesinde cephanes üretim politikasının da önemi büyüktü. Osmanlılar 18. yüzyıla kadar askeri mühimmat üretimi açısından hammadde sıkıntısı çekmedikleri için öz yeterliliğe sahiptiler. Baruthaneler hem çekirdek bölgede hem de sınır bölgelerinde oluşturuldu. Baruthanelerdeki barut üretimine ilave olarak birçok kalede insan ve hayvan gücüyle işletilen barut üretimleri yapılmaktaydı. Bu baruthanelerdeki üretim ile sınır bölgesinde olan stratejik öneme sahip kalelerin askeri mühimmat ihtiyacı giderildi.

²³⁷ Birdal, ss.225-226.

²³⁸ Birdal, s.174-175.

Böylece Habsburglara karşı olacak seferlerde lazım olacak mühimmat için büyük lojistik ve mali kolaylık sağlandı.²³⁹

2.2.2. Zapolya'nın Budin'den Çıkarılması

Macaristan'ın büyük bir kısmı Zapolya'nın elindeydi ancak elindeki imkânları iyi bir şekilde kullanamadı ve diplomatik ilişkilerini geliştirip, Ferdinand'a karşı üstünlük sağlayamadı. Ferdinand ise iyi bir strateji geliştirdi. Prenslerden, şehirlerden, kiliseden ve bankerlerden borç alarak kendi ücretli ordusunu kurdu. Temmuz 1527 sonlarında yaklaşık 10.000 kişilik bir ordu ile Macaristan'a geldi. Zapolya, Ferdinand'ın ordusuna karşılık yaklaşık 3.000 kişilik bir savunma kuvveti ortaya çıkarabilmişti. Ferdinand'ın ordusu Zapolya'nın kuvvetlerini mağlup edince Macar soyluları Ferdinand ve Habsburgların tarafına geçti. Ferdinand, tacı elde ederek Belgrad'ta 3 Kasım 1527 tarihinde taç giydi ve Budin'e giderek saraya yerleşti.²⁴⁰ Zapolya, Ekim 1527 yılında Ferdinand'a karşı Macaristan'ın Tokay şehrinde ağır bir yenilgi alıp Lehistan'a kaçmak durumunda kalmıştı. Ferdinand onu Erdel'e çekilmeye zorladı. Fransızlar ise Zapolya'yı Sultan Süleyman'a başvurması konusunda teşvik ediyorlardı.²⁴¹ Bu nedenle Zapolya, Sultan Süleyman'ın desteğini kazanmaya çalıştı ve elçi gönderdi. Elçi, Sultan Süleyman'ın huzuruna 27 Ocak 1528'de çıktı. Görüşme sonucunda Sultan Süleyman, Zapolya'yı kral olarak tanıyacağını ve Avusturya'ya karşı koruyacağını söyledi.²⁴² Aslında Sultan Süleyman önceden, Habsburglara karşı kazanmak için kendisine yardım teklifinde bulunmuştu ancak Zapolya bu teklifin ve diğer olumsuz koşulların etkisiyle Sultan Süleyman'a başvuruyordu. Zapolya'nın güç kullanarak bertaraf edilmesi konusunda Habsburg ailesi içinde çok farklı görüşler vardı. Macar kralının dul eşi Maria, Ferdinand'ı Zapolya'yı zor kullanarak Macaristan'dan atması için desteklemekteydi; bu yüzden ona Macaristan'dan bilgi sağlıyordu. V. Karl ise kardeşine ısrarla Zapolya ile uzlaşmasını tavsiye ediyordu

²³⁹ Mehmet Solak, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Habsburg Sınır Bölgesinde Barut Üretim Politikası (1567- 1574)", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4/6, ss. 283-294, 2018, (Barut), s. 285-286.

²⁴⁰ Gökbilgin, Macar, ss.86-87.

²⁴¹ Yıldız, ss.69-70.

²⁴² Gökbilgin, Macar, ss.86-87.

çünkü aksi halde Zapolya'nın Sultan Süleyman'dan yardım istemekten çekinmeyeceğini biliyordu.²⁴³

Ferdinand, 1527 yılında Maria'ya yazdığı bir mektupta şöyle diyordu:

*“Eğer voyvoda benimle savaşmaya karar verirse, ki bunu yapmasını her gün ümitle bekliyorum, haklı olarak Tanrı'ya güvenirim. Çünkü amacına zorla ulaşmak için bütün şeytanlardan yardım alsa bile bu yardımların ona hiçbir faydası olmayacaktır.”*²⁴⁴

Solakzade ise Ferdinand'ın Budin'i ele geçirme sürecini şu şekilde aktarmaktadır: Alaman vilayetlerinin hükümdarı Ferdinand, Zapolya'nın Macaristan kralı olmasını kabul etmeyerek, Sultan Süleyman'ın Macaristan'dan uzakta bulunmasını fırsat bilip Budin'i ele geçirmek için harekete geçti. Zapolya ise Ferdinand'ın gücüne direnemeyeceğini anlayarak Sultan Süleyman'dan yardım istedi. Bunun üzerine Sultan Süleyman Beç şehri üzerine yürüme kararı alacaktı.²⁴⁵

Ferdinand'ın Zapolya'nın üzerine yürümesi ve Budin'i kuşatması sırasında Eflak Voyvodası Divan-ı Hümayun'a yolladığı Rikab-ı Hümayun'da, Budin'in Ferdinand tarafından kuşatıldığını ve şehrin daha fazla dayanamayacağını, olası bir seferde 500 askeri ile beraber hazır olacağını bildirmekteydi.²⁴⁶

Sultan Süleyman İstanbul'a döndüğü zaman Ferdinand, Vezir-i Azam İbrahim Paşa'ya bir mektup göndererek iki devlet arasında iyi münasebetler ve komşuluk ilişkilerinin tesisi için kendisine yardımcı olmasını istemekteydi. Aynı mektupta ileri bir tarihte elçi de yollanabileceğinden söz ediyordu.²⁴⁷

Zapolya'nın elçisi Laczky, yardım ricalarını görüşmeye İstanbul'a geldi. Vezir-i Azam İbrahim Paşa, Zapolya'nın elçisine ‘*Budin'i ikinci bir İstanbul yapacaklarından*’ söz etti.²⁴⁸ Viyana Kuşatması ile sonuçlanan seferin planları

²⁴³ Yıldız, s.70.

²⁴⁴ Ferdinand'ın 7 Nisan 1527'de Brunn'den kız kardeşi Maria'ya yazdığı mektup: Ferdinand I., Die Korrespondenz Ferdinands I., Familienkorrespondenz Bd.2, 1. Hafte: 1527-1528, bearbeitet von Wilhelm Bauer und Robert Lacroix (Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs, Bd. 30), Wien 1937, s.49. **Aktaran:** Yıldız, s. 70.

²⁴⁵ Çubuk, ss. 163.

²⁴⁶ BOA, TS. MA. e 745.20.

²⁴⁷ BOA, TS.MA. e 756.73.

²⁴⁸ İncalcık, Aliyye, s. 154.

böylelikle belirlendi ve Osmanlı-Macaristan arasında 29 Şubat 1528’de dostluk ittifakı yapıldı. Bütün sancakbeylerine sefer için hazırlık emri verildi. 1528 yılının ilkbaharında, Zapolya’nın teşebbüsünden ve elçisi Laczky’nin başarısından haberdar olan Ferdinand da Sultan Süleyman’a iki elçi gönderdi: Hobordansky ve Weichselberger. Bu elçilerin gelme amacı yardım ricası değil aksine Macaristan’dan alınan yerlerin iadesi ve devamlı bir barış talebiydi. Hobordansky, devamlı bir barış için başta Belgrad olmak üzere son senelerde alınan bütün kalelerin geri verilmesinin şart olduğunu bildiriyordu.²⁴⁹ Buna karşılık olarak İbrahim Paşa, Ferdinand’ın elçilerine Macaristan Krallığı’ndan farklı olarak tüm Hristiyan aleminin hükümdarlarının; Fransa, Lehistan, Venedik ve Transilvanya’nın Sultan Süleyman’ın idaresi altında olduğunu ilan etti. 1527 yılında Sultan Süleyman net bir şekilde V. Karl’a karşı tüm Batı Hristiyan dünyası üzerinde üstünlük iddiasında bulunuyor, V. Karl’ın adını diplomatik temaslarında sadece ‘*İspanya Kralı*’ olarak dile getiriyordu.²⁵⁰ Ferdinand’ın elçilerinin talepleri Osmanlı tarafından tabi ki reddedildi ve bu tutum karşısında Sultan Süleyman gelen elçilerin bir süre İstanbul’da tutulmalarını emretti. Elçiler 9 ay boyunca burada kaldılar ve ancak sefere çıkılacağı zaman serbest bırakıldılar.²⁵¹

2.2.3. Viyana Kuşatması ve Budin’in Kurtulması

Sultan Süleyman, Zapolya’yı himayesine kabul edince özellikle onu desteklemek amacıyla Macaristan üzerine seferler düzenledi. ²⁵² 1528’de V. Karl’a karşı yeniden hazırlandığı savaşta yine içinden çıkılması güç bir duruma düşen I. François de yardım istiyordu.²⁵³ Macar tahtını korumak, Budin’i geri almak ve Habsburgları Macaristan’dan atmak isteyen Sultan Süleyman, 10 Mayıs 1529 yılında Gaza-yı Bec denilen Viyana Seferi’ne çıktı.²⁵⁴ Zapolya’nın teklifini güç ve ganimet sağlayacağı düşüncesi ile geri çevirmemişti.²⁵⁵

²⁴⁹ Gökbilgin, Macar, ss. 87-88.

²⁵⁰ İnalçık, Aliyye, s.154.

²⁵¹ Gökbilgin, Macar, ss. 87-88.

²⁵² Eckhart, ss.113-114.

²⁵³ İnalçık, Aliyye, s. 154.

²⁵⁴ Bilge, s.21.

²⁵⁵ J. Frost, s. 29.

Osmanlı'nın ilk önceliği Zapolya ile sağlam ilişkiler kurmaktır. Osmanlı idaresi üç neden dolayısıyla Zapolya'ya ihtiyaç duymaktaydı: Osmanlı ordusunun gelişine kadar Macaristan'ı bölünmüş halde tutmak; Osmanlı birliklerinin hedeflerine yürüdüğü günlerde Macar illerinde sakin bir hava sağlamak; Macar topraklarının Osmanlı askerlerinin ihtiyaç duyduğu erzağı temin edebileceğinden emin olmak. Ordunun iâşe ve erzağı çok önemliydi çünkü ordu o zamana kadar hiç gitmediği uzak bir menzile yollanacaktı.²⁵⁶

Solakzade ise süreci şöyle aktarmaktadır: Zapolya'nın Sultan Süleyman'dan yardım istemesi üzerine Beç şehri üzerine yürünmesine karar verildi. Ordu 10 Mayıs 1529'da Macaristan üzerine yönelmiş bulunuyordu. 21 Mayıs 1529'da Edirne'ye gelip daha sonra Filibe'ye geçildi. Solakzade ayrıca ordunun Filibe'de bulunduğu sıradaki aşırı yağıştan ve olumsuz hava koşullarından söz etmektedir. Sirem'e varıldığında Zapolya, Sultan Süleyman'ın eteğini öpüp ona bağlılığını sundu. 5 Eylül 1529'da Budin'e ulaşıldı ve burada olan çarpışmada Osmanlılar üstün geldi. Eski anlaşmaya uyularak hükümet Kral Zapolya'ya verildi.²⁵⁷

8 Eylül 1529'da Budin fethedildi. Zapolya'ya 14 Eylül 1529'da Osmanlı Devleti'ne tabi olarak Macaristan krallık tacı giydirildi. Budin'den 12 Eylül 1529'da ayrılan Osmanlılar, 27 Eylül- 14 Ekim 1529 arasında Viyana'yı kuşattı.²⁵⁸

Solakzade Viyana kuşatması için izlenen güzergahı şu şekilde anlatır: Estergon önünden geçilerek Komaran'a ulaşıldıktan sonra Gölle Kalesi²⁵⁹'ne varıldı. Yanmış olan bu kaleden Luve adında başka bir kalenin yakınlarında bulunan Aksu üzerindeki köprüden geçilerek Beç dolaylarına gitmek amacı ile Estrgrad yakınlarında dinlenildi. Sekan Kalesi'ne ulaşıldı. Sekan Kalesi sonrasında Alaman vilayetleri başlıyordu. Macaristan sınırı buradan geçiyordu. Solakzade anlatısında buraları bataklıkları çok

²⁵⁶ Fodor, s.92.

²⁵⁷ Çubuk, ss.163-164.

²⁵⁸ Bilge, s.21.

²⁵⁹ Budin'in 110 km. kuzeybatısında, Raba nehrinin batı kıyısında, Tuna nehrinin az güneyinde yer alan Gyor, XI. yüzyılda Kral I. Istvan tarafından yapılmıştır. Bir piskoposluk merkezidir. Osmanlı kaynaklarında Gölvar ya da Gürvar olarak geçmektedir. Gyor piskoposluğu, şehrin Osmanlı yönetiminde olduğu 1594-1598 arasında Habsburg Macaristanı'ndaki Rakos şehrinde faaliyet gösterdi. Sultan Süleyman'ın 1529'daki Viyana Seferi, sırasında kale komutanı Kristof Lamberg'in yakarak tahliye ettiği Gyor Kalesi'ne Sultan Süleyman bu yüzden Yanık adını verdi. Sefer sırasında fethedilen Yanık, Osmanlı ordusunun dönmesinin ardından Habsburglar tarafından geri alındı. Bilge, s.286.

ve yolları kötü olarak betimlemiştir. Sekan Kalesi'ni geçip Bozon menziline vardıktan sonra Beç²⁶⁰'e ulaştılar. Önce malzeme nakli için sonra İbrahim Paşa'ya eşlik etmeleri için buraya asker gönderdiler. Kale altına yer yer lağımlar açıldı. Solakzade'nin aktarımına göre, kış mevsiminin yaklaşması dolayısıyla askerler daha fazla dayanamadı. Sultan Süleyman askerlerine biner akçe vererek kuşatmayı kaldırdı. Dönüş yolunda yanlarında ganimetle döndüler. Beç Kalesi'nden 17 Ekim'de ayrıldı. Solakzade, dönüş yolunda da hava şartlarının kötü olduğunu aktarmaktadır.²⁶¹ Sultan Süleyman, Macaristan'ı Zapolya'ya verdi ve kuvvetleri ile beraber oradan uzaklaştı.²⁶²

Ferdinand, Viyana'da bulunuyordu. Osmanlıların müttefiki olan I. François, V. Karl'ın baskısı altında bulunuyordu. Viyana kuşatması aynı zamanda I. François'in durumunu da düzeltmekteydi. Budin'in geri alınmasından sonra Viyana'nın kuşatılması I. François'e yardım amaçlı yapılmıştı. Ferdinand, 16.000 kişilik ordusunu Viyana'da bıraktıktan ve kaleyi tahkim ettikten sonra kuvvet sağlamak için Alman şehirlerini dolaşmaya başladı. 22.000 yaya ve atlı ile 100 büyük ve 200 küçük top temin ederek Viyana'ya geldi. Osmanlı ordusunun Viyana kuşatması Eylül sonunda olduğundan dolayı harekâta uygun değildi. Ayrıca büyük toplar getirilmemiş, Tuna yolu ile top ve savaş malzemeleri getiren gemiler ise Alman korsanların saldırısı sonucunda batırılmıştı. Sultan Süleyman'ın Viyana'nın teslim edilmesi isteği reddedildi bu şekilde Osmanlı kuşatması başladı. Bu kuşatma Avrupa'da dini ve milli duyguları kamçıladi. Öyle ki Luther, Türkler aleyhine askeri bir söylev yayınladı.²⁶³ Luther, 1529 yılının sonlarına doğru basıma hazır olan *Türklere Karşı Ordu Vaazı*'ni yazdığı dönemlerde Türklerin Avusturya'ya vermiş olduğu zararlar, öldürülen ve esir alınan insanlar hakkında haber almaktaydı. Luther'e göre '*Almanya Türklerin safına geçebilecek olan hainlerle doludur*'. Luther bu kitabını oldukça karamsar koşullarda yazarak halkı Türklerle karşı savaşmak için cesaretlendirmeye çalışmaktadır. Türklerle karşı yapılmış bir savaşın aynı zamanda Tanrı'nın düşmanına yapılmış bir savaş olduğunu savunmaktadır. Ona göre savaşta hayatını yitirecek olan her Hristiyan şehitlik mertebesine yükselecektir. Luther bu yazısında prens ve krallara

²⁶⁰ Viyana

²⁶¹ Çubuk, ss.163-166.

²⁶² J. Frost, s.29.

²⁶³ Yücel ve Sevim, s. 166.

seslenmemektedir. Toplumdaki tüm sınıflara birlik ve savaş çağrısında bulunmaktadır.²⁶⁴

V. Karl ise I. François'e birlik çağrısında bulundu. I. François ise bu sebeple iki taraflı bir politika izlemek zorunda kaldı. Osmanlı ordusu bu kuşatmada surların bir kısmını tahrip etse bile başarıya ulaşamadı. Son kez yapılan genel saldırıda da başarılı olunamadı.²⁶⁵ Sultan Süleyman 16 Aralık 1529'da İstanbul'a döndüğünde yaklaşık 7 ay süren Viyana Seferi de sona ermiş oldu.²⁶⁶

Kuşatmayı üç hafta sonra kaldıran Sultan Süleyman, Budin'de kendi temsilcisi olarak Aloisio Gritti'yi bir yeniçeri garnizonu ile bırakmıştı. Zapolya'da yıllık vergi ödeyecekti. Sultan Süleyman, Macaristan'a girdiği sırada I. François imparatorla 1529'da Cambrai Barışı'nı imzalamıştı. İmparator, Burgonya'yı istemekten vazgeçiyor ve I. François'in Madrid Antlaşması ile rehine olarak verdiği çocuklarını geri gönderiyordu. Sultan Süleyman bu duruma, Fransa ile diplomatik ilişkilerdeki iş birliğinin devamını sağlamak için anlayış göstermişti.²⁶⁷ Cambrai Antlaşması ile Fransa ve Osmanlı ilişkilerinde kararsızlık devresi geçirme süreci başladı. Gökbilgin, bazı Avrupalı tarihçilerin Sultan Süleyman'ın Fransa'nın kendi yanında mı yoksa aleyhinde mi olduğunu bilmek istediği için 1531 yılına kadar bekleme devresine girdiğini düşündüklerini aktarmaktadır.²⁶⁸

Osmanlı tehlikesinin Avrupa açısından Viyana Kuşatması ile doruk noktasına ulaştığı görünmektedir.²⁶⁹ 1529 Viyana ve 1532 Alaman Seferleri, Habsburgların Avusturya koluna ders vermek amacındaydı.²⁷⁰ Hristiyanlar, Viyana şehrini İslamiyet'in yayılışına ve Osmanlı tehlikesine karşı bir kale olarak görürken Osmanlılar şehri Kızıl ya da Altın Elma olarak adlandırmışlardır.²⁷¹

²⁶⁴ Leyla Coşan, **Tanrım Bizi Türklerden Korumak**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2012, s. 50.

²⁶⁵ Yücel ve Sevim, s.166.

²⁶⁶ Bilge, s.21.

²⁶⁷ İnalçık, Aliye, s.154.

²⁶⁸ Gökbilgin, Macar, s.90.

²⁶⁹ Yıldız, s.69.

²⁷⁰ Feridun Emecen, **Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, (Toplum), s.24.

²⁷¹ Yıldız, s.69.

17 Ekim 1530 yılında İstanbul'a, I. Ferdinand'ın elçileri Miklos Jurisics ile Joseph von Lamberg geldi. Vezir-i Azam İbrahim Paşa ile biri 25 Ekim biri de 9 Kasım'da olmak üzere iki defa görüştüler. Elçiler, hem Vezir-i Azam'a, hem de 17 Kasım'da huzuruna çıktıkları Sultan Süleyman'a, Ferdinand'ın Macaristan'da hakkı olduğunu ve krallık kendisine verilirse her sene Osmanlı hazinesine Zapolya'nın verdiğiinden daha fazla vergi vereceklerini söylediler. İbrahim Paşa ise 19 Kasım 1530'da yapılan görüşmede, Sultan Süleyman'ın iki defa Macaristan'ı fethettiğini ve Zapolya'nın buraya kral yapıldığını, dolayısıyla burayı kime isterse verebileceğini, Macaristan istenmekte diretilirse Osmanlı ordularının Alman sınırına kadar gelebileceğini ifade etti. İstanbul'da müzakereler sürerken bir emrivaki yapmak isteyen I. Ferdinand'ın gönderdiği Friesland Stadtholderi Wilhelm von Roggendorf komutasındaki ordu, 31 Ekim-20 Aralık 1530 tarihleri arasında Budin'i kuşattı. 10.000 Macar askerş ve Küçük Kasım Paşa komutasındaki 3000 Osmanlı askerinin koruduğu kale kuşatmaya dayandı. Semendire Sancakbeyi Yahya Paşazade Gazi Mehmet Bey'in yardıma gelmesi ile kuşatma imparatorluk ordusu tarafından kaldırıldı. Bunun üzerine Yahya Paşazade Gazi Mehmet Bey ile Hersek Sancakbeyi Murad Bey, Habsburg denetimindeki topraklara akınlar yaparak çok sayıda kasaba ve köyü tahrip ettiler ve bazı Macarları esir aldılar.²⁷²

1531 senesinden itibaren I. François Sultan Süleyman'ı, Güney İtalya'ya sefer yapmaya ikna etmeye çalışmaktaydı. Bu şekilde kendisine Cenova ve Milano'yu işgal etme fırsatı doğacağını düşünüyordu. V. Karl'ın Viyana'da olan kardeşi Arşidük Ferdinand 1531'de Budin'e tekrar saldırdı. Sonraki yıl Sultan Süleyman, Akdeniz ve İtalya'da Fransızlar ile iş birliği görevini Barbaros Hayreddin'e bırakarak kendisi Alaman Seferi'ne yöneldi. Sultan Süleyman, imparator ile bir meydan savaşı yaparak yeni bir Mohaç zaferi istiyordu. Güns Kalesi önünde üç hafta oyalandıktan sonra dönüşe geçti.²⁷³ Osmanlı sultanlarının Avrupa imparatorluğu düşüncesini, 1532'de Venedik'te yapılan görkemli imparatorluk tacı ve batı hükümdarlık sembollerini temsil eden *regalia*'sı pekiştiriyordu. Bütün bunlar sultanın yanında, Avrupa işlerinde

²⁷² Bilge, s.22.

²⁷³ İnalçık, Aliyye, s.155.

akıl hocası olan Venedik doçunun gayrimeşru oğlu *Aloisio Giritti*²⁷⁴ ve Frenk lakaplı Vezir-i Azam İbrahim Paşa'nın telkinleri ile gerçekleşiyordu. Orta Asya ve İran geleneğini sürdüren Osmanlı hükümdarlık sembolleri tuğ, at, bayrak, nevbet-i sultani, sorguç, eşya ve binalarda güneş ve ay motifi, hüma kuşu tasviri yanında, şimdi de Avrupa regalia'sı sultan için imparatorluk kavramını betimlemekteydi. Doğu ve Batı imparatorluğunu İskender-i Kebir gibi, kendi karakterinde birleştirme savında olan Sultan Süleyman için yapılan imparatorluk tacı, Venedik'te üretilip 12 Mayıs 1532 yılında Sultan Süleyman'ın Viyana üzerine ikinci seferine çıkışında Vezir-i Azam İbrahim Paşa'ya teslim edilmişti.²⁷⁵

2.2.4. Alaman Seferi ve Güns'ün Alınışı

Sultan Süleyman, 25 Nisan 1532 tarihinde 120.000 asker ve 400 adet toptan oluşan ordu ile *Alaman Seferi* denilen beşinci sefer-i hümayununa çıktı.²⁷⁶ V. Karl, Osmanlıların tekrar Macaristan üzerine gidişi ve buna bağlı olarak imparatorluğunun tehlikede olması sebebiyle 1532 yılında *Schmalkalden Birliği*²⁷⁷ ile Nünberg Din Barışı'nı yapmak zorunda kaldı. V. Karl, Protestanların yardımıyla 29.000 piyade ve 5000 süvariden oluşan bir orduya sahip olmuştu. Protestanlar ise Katoliklere karşı nefes alabilmişti.²⁷⁸

1532 yılında Alaman seferinde Niş'te Habsburg elçilerinin önünde gerçekleşen alayda Sultan Süleyman, V. Karl'a karşı dünya egemenliğini elde etme arzusunu

²⁷⁴ Babasının elçilik görevi sırasında İstanbul'da bir Rum kadınla olan evliliğinden dünyaya gelen Aloisio Giritti, Katolik evliliği dışında doğduğundan dolayı Venedik Yasalarıncı siyasi görevler dahil tüm veraset haklarından mahrum bırakıldı. Ailesinin ticari faaliyetlerini sürdürerek kariyer edinmek amacıyla doğduğu şehre dönen bir Venedikliydi. Ticaretini yaparak zenginleştirdiği tahıl, tatlı şarap, baharat ve değerli taşlar sayesinde birçok Osmanlı bürokratiyle beraber İbrahim Paşa'nın da ilgisini çekmeyi başardı ve İbrahim Paşa ile yakın bir dostluk kurdu. Elvin Otman, " Uluslararası Dengeler Çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu- Venedik Cumhuriyeti İlişkileri ve Sadrazam İbrahim Paşa (1523-1536)", **Bilgi- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Yaz 2019, Sayı: 90, ss: 137- 159, s.140.

²⁷⁵ İncelik, Aliyye, s.155.

²⁷⁶ Bilge, ss.22-23.

²⁷⁷ 1525 yılında Katolik Prensleri Dessau İttifakı ile Protestanlara karşı birleştiler. Bunun üzerine Protestanlar da kendilerini savunmak için Torgau İttifakını oluşturdular. Bu ilk protestan ittifakı gelecekteki Protestan ittifakları için bir başlangıç noktası teşkil etti. 1529'da Speyer İmparatorluk Meclisi'nde Protestanlara karşı yeniden reddedici ve dışlayıcı kararlar alındı. Augsburg Mezhebi'nin, Augsburg İmparatorluk Meclisi'nde tanıtılması ve Katolikler tarafından reddedilmesi ise 1530'a rastlamaktadır. Böylece, imparatorluk ileri gelenleri kesin olarak Katolikler ve Protestanlar olarak ikiye bölündü. Daha sıkı bir yönetim ilan edilmesi tehlikesi ortaya çıktı. Buna bir tepki olarak, 1531 yılında imparatorluğun ileri gelenleri tarafından Schmalkalden Birliği oluşturuldu. Yıldız, s.116

²⁷⁸ Yıldız, s.116.

göstermekten çekinmiyordu. Niş'teki alayda elçilerin ifadesine göre Sultan Süleyman, bir altın taht üzerinde oturup başında 115.000 altın duka değerindeki imparatorluk tacını taşıyordu.²⁷⁹

Niş'ten sefer güzergahına devam etmek için hareket edildiği sırada, Fransa'nın gönderdiği elçinin geldiği haberi Sultan Süleyman'a iletildi. Sultan Süleyman elçiyi kabul etti ve kabul merasimi Sirem'de yapıldı.²⁸⁰

Sırasıyla 21 Temmuz'da Siklos, 25 Temmuz'da Babocsa, 30 Temmuz'da Kanizsa kaleleri alındı.²⁸¹ 4 Ağustos'ta Sendik ve Sinodhel kaleleri alındı.²⁸² Miklos Jurisics'in savunduğu Güns Çayı kıyısındaki Köszege Kalesi²⁸³, 10-28 Ağustos arasında gerçekleşen kuşatma sonucunda 28 Ağustos'ta ele geçirildi.²⁸⁴ Halil İncalcık, Güns Kalesi'nin Sultan Süleyman'ı oyaladığını, V. Karl'ın ortada olmadığını aktarmaktadır. Mevsim geçtiği için Viyana üzerine gitme kararından dönüldü ve Kasım Bey kumandasındaki 16.000 kişilik bir akıncı ordusu, Almanya'nın içlerine doğru ilerledi ve huzursuzluğa yol açtı.²⁸⁵ Avusturya topraklarının Osmanlı akıncılarınca tedirgin edildiği Alaman Seferi 21 Kasım 1532 tarihinde sona erdi. Habsburgları Macaristan'dan atmak için gerçekleştirilen, 1529 Viyana Seferi ve Birinci Viyana Kuşatması ile 1532 Alaman Seferi başarısızlıkla sonuçlandı. Bu durum, I. Ferdinand'ın üstünde hak iddia ettiği Macar topraklarını Osmanlılara karşı savunmasının imkânsızlığını ve Osmanlıların Orta Avrupa'da gerçekleştirebileceği zaferlerin lojistik imkânsızlık sebebiyle sınırlı olacağını gösterdi.²⁸⁶

Osmanlı tarihinde Alaman Seferi adı verilen bu çarpışma, Viyana'yı doğrudan hedeflemekten çok karşı tarafı korkutup yıldırma ve Macar topraklarındaki Osmanlı hâkimiyetini sağlamlaştırma amacı taşımaktaydı. İmparatorluk orduları da kendi

²⁷⁹ İncalcık, Aliyye, s. 156.

²⁸⁰ Celalzade Salih Çelebi, **Tarih-i Sefer-i Zafer-i Rehber-i Alaman**, haz. Fatma Kaytaç, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2016, s. XXXVI.

²⁸¹ Bilge, ss.22-23.

²⁸² Çubuk, s.174.

²⁸³ 1521-1566 yılları arasında 9 Macar kalesi Osmanlı kuşatmalarına 20 günden fazla, 13 Macar kalesi ise 10 günden fazla dayanabildi. 1532 yılında Köszege kalesi Osmanlı taaruzlarına karşı duran bir kale oldu. Bilge, s.34.

²⁸⁴ Bilge, ss.22-23.

²⁸⁵ İncalcık, Aliyye, s. 156.

²⁸⁶ Bilge, ss.22-23.

topraklarına giren Osmanlı ordusuna yönelik herhangi bir çarpışmaya girişememişti. Sultan Süleyman, İstanbul'a döndü ve bu sefer için çok büyük şenlikler yaptırdı. Şenlikler 5 gün 5 gece sürdü. Macar meselesi konusundaki gelişmeler, yeni bir siyasi tehdiye yol açacak nitelikte değillerdi ancak akabinde Andrea Doria'nın idaresindeki imparatorluk donanması Mora sahillerine gelerek Koron'u ele geçirerek Patras (Balyabadra) ve İnebahtı'ya askerlerini çıkardı.²⁸⁷

V. Karl'ın kara cephesinin yükünü hafifletmek ve İspanyollara rahat bir nefes aldirmek için Akdeniz'de açtığı bu yeni cephe, Osmanlıları da aynı hamleyi yapmaya zorladı. Osmanlı yönetimi donanmaya kaynak yatırarak hem kara hem de deniz cephelerine eğilmek zorunda kaldı.²⁸⁸

2.2.5. Koron'un Kaybı ve Tekrar Ele Geçirilmesi

1532 yılında deniz cephesinde V. Karl'ın donanması Osmanlılara sürpriz bir darbe vurarak Mora'nın güney kıyısında önemli bir liman olan Koron'u ele geçirdi. I. Ferdinand ve V. Karl, Sultan Süleyman'la uzlaşmak için Koron'u bir koz olarak kullandılar.²⁸⁹ Sultan Süleyman, Alaman Seferi sırasında V. Karl'ı aradığı sırada V. Karl'ın generali Andrea Doria tarafından ele geçirilip Osmanlı'dan alındı. İç kaleye Frenkler, dış kaleye Rumlar yerleştirildi ve kaleyi korumaları istendi. Alaman Seferi'nden dönüşte I. Ferdinand ile barış görüşmeleri başladığı sırada Ferdinand'ın gönderdiği elçi, eğer Macar Krallığı Ferdinand'a verilirse Koron Kalesi ile Afrika sahilinde Barbaros'a ait olan Arcel Adası'nın geri verileceğini söyledi. Ancak Vezir-i Azam İbrahim Paşa, burasının savaşla alınmasının taraflarınca tercih edileceğini duyurdu ve Koron'un zaptı için Yahyapaşaoğlu Bali Beyzade Mehmet Bey'i görevlendirdi. Mehmet Bey, iç kaledeki Frenkler ile dış kaledeki Rum ve Arnavutların aralarını bozup birbirleriyle mücadele içine soktu ve kaleyi zapt etti.²⁹⁰ Koron'un düşmesi üzerine Osmanlılar, Akdeniz bağlamında net kararlar almak gerektiğini anladılar. Böylelikle Akdeniz, Habsburglara karşı önemli bir mücadele sahnesi haline geliyordu. Akdeniz'de düşmanları yıldırان ve Cezayir'i ele geçiren Barbaros

²⁸⁷ Emecen, Sultan, ss.126-127.

²⁸⁸ Fodor, s.94.

²⁸⁹ İnalçık, Aliyye, s.156.

²⁹⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, II. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, (II. Cilt), s. 319-320.

Hayreddin İstanbul'a çağrılıp Sultan Süleyman tarafından kabul edildi. *Kapudan-ı Derya*²⁹¹ ünvanı ile tüm Osmanlı donanmasının başına getirildi.²⁹²

2.2.6. 1533 Antlaşması

Sultan Süleyman İstanbul'a döndükten çok az bir süre sonra Ferdinand elçilerini İstanbul'a göndermişti. Sultan Süleyman müzakerelerin başında ön şart olarak ve Ferdinand'ın kendisine olan sadakatini görmek amacıyla Estergom Kalesi'nin anahtarlarını istedi. Sultan Süleyman'ın bu bağlamda Zapolya dışında Ferdinand'ı da Osmanlı nüfuzuna almak istediği söylenebilir. Ferdinand, Çek ve Macar asilzadelerinin endişelerine rağmen bu şartı yerine getirdi.²⁹³ Macaristan tahtı üzerinde hak iddiasında bulunan Avusturya Arşidükü ve Bohemya Kralı I. Ferdinand'ın İstanbul'a yolladığı elçileri Hieronym Lasky ve Cornelius Schepper, Sultan Süleyman'ın isteği üzerine Estergom Kalesi'nin anahtarlarını, I. Ferdinand'ın iki mektubu ile birlikte 29 Mayıs 1533 tarihinde Sultan Süleyman'a sundular.²⁹⁴ Ferdinand'ın bu teşebbüsü Osmanlılar için de iyi bir haber oldu çünkü Macaristan'a yapılan seferlerin masrafları ağır oluyor ve Macaristan sınırına dikkatlerin verilmesi doğu sınırının yönetilememesine ve problemlerin çıkmasına neden oluyordu.²⁹⁵

Yapılan görüşmeler sonucunda, 22 Haziran 1533'te İstanbul Antlaşması imzalandı. Divan-ı Hümayun'un Bohemya kralı ve Avusturya arşidükü olarak tanıdığı ve protokolde sadrazam ile denk tutulan I. Ferdinand, Zapolya'ya ait topraklara saldırmamayı ve elinde tuttuğu yukarı Macaristan toprakları için Osmanlı hazinesine her sene 30.000 altın vergi ödemeyi kabul etti.²⁹⁶ Macar kralı ve Ferdinand arasındaki sözleşmeleri Sultan Süleyman'ın görmesi şarttı. Ferdinand'tan sonra V. Karl'da barış görüşmeleri için elçi yollayacaktı. V. Karl ile barış olmasa bile Sultan Süleyman,

²⁹¹ Kaptan Paşa (Kaptan-ı Derya), Osmanlı bahriyesinin en büyük amiri ve donanmanın başkumandanıdır. Barbaros Hayreddin Paşa'dan itibaren kaptan paşalık beylerbeyi rütbesindeki kişilere verildi. 16. yüzyılın son yarısından itibaren 1867'de bu ünvanın kaldırılışına kadar vezirlere verilmeye başlandı. 1701 tarihli bahriye kanunnamesine göre kaptan paşa, derya beylerinin, kapudan, reis ve diğer donanma ricalinin başbuğu olup derya beylerinin faaliyetlerini denetlemekle yükümlüydü. Özlem Düzlü, "Seyyid Vehbi Divanı'na göre 18. Yüzyılda Osmanlı Bahriye Teşkilatı", **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 17, 134-153, 2019. s. 145

²⁹² İnalçık, Aliye, s.156.

²⁹³ Gökbilgin, Macar, s.92.

²⁹⁴ Bilge, ss. 22-33.

²⁹⁵ Uzunçarşılı, II. Cilt, s.320.

²⁹⁶ Bilge, ss.22-33.

Ferdinand ile antlaşmalarını muhafaza edecekti. İstanbul Antlaşması'nın senelik bir sınırlandırması olmayıp Ferdinand antlaşmaya uyduğu sürece bozulmayacaktı. Antlaşma gereğince, biri doğrudan doğruya Zapolya'ya diğeri ise elindeki yerler için Sultan Süleyman'a vergi vermekle yükümlü olan Ferdinand'a bağlı olmak üzere iki Macaristan ortaya çıkıyordu.²⁹⁷ Ferdinand, Macaristan'da nerelere sahip ise oraları elinde bulunduracaktı. Sultan Süleyman, Ferdinand ve Zapolya arasında gerçekleşebilecek tesviye şeklini onaylama hakkını elinde bulunduruyordu ve Giritti, krallığın sınırını belirlemesi için görevlendirilmişti.²⁹⁸ 1533 yılında I. Ferdinand ve V. Karl ile mütareke imzalanınca Sultan Süleyman da Tebriz ve Bağdad fethi için doğuya sefere gitti.²⁹⁹ Osmanlı elçisi Memiş Çavuş, antlaşmanın onaylı kopyasını, Sultan Süleyman'ın hediyeleri ile birlikte, I. Ferdinand'a sunmak üzere ancak 1535 yılında Viyana'ya gelebildi.³⁰⁰

2.2.7. 1533 Antlaşmasından Sonra Osmanlı- Habsburg İlişkileri

Tez konusu gereğince, detaylandırma 1533 yılında bitirildi. Bunun nedeni, bu tarihten sonra çarpışmaların daha çok deniz cephesine kaymasıdır. Koron, Andrea Doria tarafından alınıp Osmanlılara karşı bir koz olarak kullanılmak istendi. Osmanlı bununla birlikte tehlikenin farkına varıp Akdeniz'deki Osmanlı donanmasını güçlendirme çalışmalarına başladı ve Hızır Reis Osmanlı donanmasına alındı. 16. yüzyılın ikinci çeyreğinde Akdeniz'de Barbaros Hayreddin ve Andrea Doria rekabeti iz bırakmaya başladı. Batı cephesinde Ferdinand ile 1533 yılında antlaşma yapıp sükunet sağlandı. Sultan Süleyman, Ferdinand ile ateşkes sağlanınca 1534 yılında Tebriz ve Bağdat'a sefere çıktı. Barbaros Hayreddin'in donanmaya alınması ile beraber Osmanlı Akdeniz'de otoritesini hissettirmeye başladı. Osmanlı-Habsburg rekabetinde odağın deniz cephesine kayması ve bu sebeple yeni tarihi aktörlerin çıkmasından dolayı tezin kapsamı batı cephesinde Ferdinand ile uzlaşmanın sağlandığı 1533 antlaşması ile bitirilmiştir. Üçüncü bölümde yer alacak karşılaştırmaların,

²⁹⁷ Uzunçarşılı, II. Cilt, s. 320.

²⁹⁸ Gökbilgin, Macar, s.93.

²⁹⁹ İnalçık, Aliyye, s.156.

³⁰⁰ Bilge, s.23.

özellikle deniz gücü ve donanma başlığındaki analizlerin sağlıklı olması amacıyla 1533 sonrası Osmanlı dönemi 1566 tarihine kadar özet geçilecektir.

1533 yılında, Sultan Süleyman korsanlıktan yetişmiş bir denizci olan Barbaros Hayreddin adı ile de bilinen Hızır Reis'i İstanbul'a çağırarak kendisini ve emrindeki korsanları donanmaya aldığını bildirdi. Barbaros Hayreddin Paşa'ya "Kaptan-ı Deryalık" ve "Cezayir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyliği" görevlerini verdi. Böylece Osmanlılar Akdeniz meselesini, Akdeniz'i en az Habsburg donanmaları kadar iyi tanıyan bir personele emanet ettiler. Barbaros Hayrettin, Sultan Süleyman İran Seferi'nde iken kendisi de Tunus Seferi'ne çıktı. Sefer genel anlamda başarısız oldu ancak bu seferin Osmanlı'ya kazanımları da mevcuttu. Öncelikli olarak, savaş Osmanlı karasularından Habsburg karasularına taşındı. İkinci olarak ise, Akdeniz'de Osmanlı ile mücadelede Afrika'da yeni bir liman edinebilme amacıyla ilginin Batı Akdeniz'e kaydırılmasını sağladı. V. Karl ise Tunus Seferine akabinde cevap verip 1535 yılında bir sefer düzenledi. Bu sefer sonucunda Barbaros Hayreddin Paşa, Tunus'u bırakıp Cezayir'e çekildi. Barbaros Hayreddin, aynı yıl içerisinde tüm korsan usullerini kullandığı Minorka Adası seferine çıkıp bu adada bulunan Mahon şehrini kuşatıp düşürdü.³⁰¹

Sultan Süleyman ve I. François arasında 1536'da İstanbul'daki Fransız elçisiyle bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşma ileriki kapitülasyonlara esas oluşturması ve 300 yıldan daha fazla sürecek olan doğudaki Fransız nüfuzunu garantilemesi açısından önemliydi. Sultan Süleyman ve I. François arasında 1536 yılında imzalanan ahidnameler, Osmanlı- Fransız ilişkilerinin temelidir. Her iki devletin tebası arasında serbest gemi dolaşımı, serbest ticaret hakkı ve Fransız konsolosların Osmanlı sınırları içindeki Fransız vatandaşları üzerinde tam yargı hakkı antlaşmanın en önemli maddeleriydiler. Ayrıca Fransa kapitülasyonlar sayesinde Doğu Akdeniz ticaretinde Avrupa'da liderliği ele geçirdi. Osmanlılar ise ahidname ile dış ticaretini canlandırmayı ve buna bağlı olarak gümrük gelirlerini arttırmayı amaçladılar.³⁰²

³⁰¹ Polatçı ve Batmaz, s.67.

³⁰² Yıldız, ss.92-93.

Böylece Fransa ilk defa Osmanlı başkentinde büyükelçilik bulundurma hakkını elde etti. Bu ayrıcalıklar kapitülasyon geleneğinin en önemli örneği oldu ve Sultan Süleyman, Fransızları olası bir Türk karşıtı ittifaktan koparıp daha aktif hale getirdi.³⁰³

1537'de Osmanlılar Korfu Seferi'ne çıktı. Korfu Seferi, İtalya'nın istilasına hazırlık niteliği taşımaktaydı ve ilk defa bu sayede Fransa ve Osmanlı deniz cephesinde birlikte harekât yapıyordu. Ayrıca Kuzey Afrika seferine çıkıp Temmuz 1535 yılında Barbaros Hayreddin Paşa'nın savunduğu Halkulvadi ve Tunus'u hâkimiyeti altına alan V. Karl'a iyi bir yanıt verildi. 1536 yılında Vezir-i Azam İbrahim Paşa'nın idamı gerçekleştirildi.³⁰⁴

1537 Mayıs'ında Lutfi Paşa komutasındaki 160 kadırgalık donanma Akdeniz'e açıldı. Fransız ve Osmanlı donanmaları Adriyatik'te birleşip Sultan Süleyman'ın ordusu Korfu Adası'na çıkarma yapacak, oradan Güney İtalya'ya saldırıya girişilecekti. Sultan Süleyman'ın İtalya'yı işgal etmek için plan yaptığına hiç kuşku yoktur. Barbaros Hayreddin Paşa, harekât sırasında Güney İtalya'da Apulia'ya saldırdı ve Fransızlar da ekim ayında Kuzey İtalya'da Savoie'yı işgal ettiler. Ege Denizi'ne gelen Fransız donanmasına İstanbul'dan para ve erzak gönderildi. Mukaddes Liga'ya karşı Osmanlı- Fransız ittifakı, artık Haçlılar döneminin sona erdiğini göstermektedir. Mukaddes Liga donanması Ege Denizi'ne varmak için Preveze önlerine kadar ilerledi.³⁰⁵ Barbaros Hayreddin Paşa'nın kumandasında olan 122 parça kürekli gemi, Andrea Doria ve Haçlı ordusu karşısında zafer kazandı.³⁰⁶ Bu zafer ile birlikte, 1538-1571 döneminde Akdeniz'de bir Osmanlı üstünlüğü olduğu söylenebilir.³⁰⁷

Anlatıldığı üzere, 1537'de Korfu'ya düzenlenen sefer ve kale kuşatması başarılı olamadı. Sultan Süleyman kuşatmanın kaldırılmasını emretti ve İstanbul'a döndü. Sultan Süleyman İstanbul'da iken Barbaros Hayrettin Paşa donanma ile Ege Adaları harekâtını devam ettiriyordu. Daha sonra Sultan Süleyman, muhtemelen bir önceki seferde uğradığı başarısızlık algısını silmek için 8 Temmuz 1538 yılında

³⁰³ Özlem Kumrular, "Avrupa'nın İnşasında Osmanlı Etkisi", **Doğu Batı**, Osmanlılar II, Yıl: 10, Sayı:52, ss: 23-46, Ankara, 2010, (Avrupa), s. 45

³⁰⁴ Emecen, Sultan, ss.130-133

³⁰⁵ İnalçık, Aliyye, s. 157.

³⁰⁶ Katip Çelebi, **Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan, Tuhfetü'l- Kibar Fi Efsari'l-Bihar**, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2007, s.73.

³⁰⁷ İnalçık, Aliyye, s.157.

Osmanlılara metbu konumdaki Boğdan voyvadalığı meselesi dolayısıyla yeni bir sefere çıkmaya karar verdi.³⁰⁸

1540 yılının ekim ayında Osmanlı Devleti, Venedik ile barış yaptı. Venedik, V. Karl'a karşı Fransız-Osmanlı ittifakına davet edildi. Barbaros Hayreddin Paşa, denizde Fransız donanması ile iş birliği yapmaktaydı. Doria kumandasındaki İmparatorluk donanması karşısında Fransa, ancak Barbaros Hayreddin Paşa'nın yardımı sayesinde dayanacak gücü bulabilmekteydi. Hristiyan Avrupa karşısında V. Karl ve I. François karşı karşıya bir propaganda savaşı yapmaktaydılar. V. Karl, I. François'i Hristiyanlığın en büyük düşmanı ile ittifak yapmakla suçluyordu ve Fransızca risaleler bastırıp dağıtıyordu. I. François, V. Karl'ı yalanlıyor ama aynı zamanda Osmanlı devleti ile görüşmelerini elçiler aracılığıyla yürütüyordu. Bu propaganda savaşı esasında Alman Prenslerini hedefe alıyordu. V. Karl, Osmanlılara karşı prenslerin desteğini almak için çaba sarf ediyordu. 20 Temmuz 1540 tarihinde Zapolya ölünce Macaristan meselesi tekrar gündeme geldi. Ferdinand, Macar Krallığı'nın tamamına sahip olmak için Budin'i tekrar kuşattı. Sultan Süleyman, Ferdinand'ın kuvvetlerini püskürttü ve Budin'e girdi.³⁰⁹ Sultan Süleyman'ın Peçuy, Şikloş ve Estergon gibi önemli kaleleri ele geçirmesinin ardından 1541-1547 arasında Macaristan'ın büyük bir bölümü başkenti eski kraliyet şehri Budin olan bir Osmanlı eyaleti oldu.³¹⁰ Böylece, Macar Krallığı'nın orta kesiminde Budin Beylerbeyliği kurulmuş oldu. Ölen kralın henüz bebek olan oğlu Sigismund'a Erdel Voyvodalığı verildi.³¹¹

Sultan Süleyman, 1541'de Macaristan'ın idaresini geçici olarak Sigismund tahta geçene kadar devraldığını ilan edip Sigismund'u Erdel Voyvodalığına atayınca Macaristan resmen üçe ayrılmış oldu: Ferdinand'ın bölgesi, Osmanlı Sancağı Macaristan ve Erdel Krallığı. Ferdinand'ın Macaristan üzerinde hak iddia etmeye devam etmesi üzerine Osmanlı-Habsburg Savaşları 1562 yılına kadar sürecektir.³¹²

³⁰⁸ Emecen, Sultan, s.133.

³⁰⁹ İnalçık, Aliyye, ss. 157- 159.

³¹⁰ Suraiya Faroqhi, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, çev. Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s.50.

³¹¹ İnalçık, Aliyye, s.159.

³¹² Yıldız, s. 81.

Sultan Süleyman, Macaristan'ı ilhak ile uğraşırken V. Karl, 1541 yılında Barbaros Hayreddin Paşa'nın donanmasına güçlü bir darbe indirmek amacıyla Cezayir'e büyük bir kuvvetle saldırdı fakat geri çekilmekten başka çaresi kalmadı. 1543 yılında Sultan Süleyman, Macar Krallığı'ndan Ferdinand'ın elinde kalan araziyi fethetmek için tekrar Macaristan'a gitti ve aynı zamanda 1.200.000 altın harcayarak oluşturduğu 110 kadırgalık yeni büyük donanmayı Barbaros Hayreddin Paşa idaresinde I. François emrine gönderdi. Sultan Süleyman, 1541-1544 yılları arasında Fransa ile sıkı iş birliği yaptı.³¹³

Preveze Deniz Savaşı ile Osmanlılar Doğu Akdeniz'e hâkim olup bu zafer onlara gelecekte Avrupa'ya denizden saldırma imkânı sağladı. Akdeniz'deki Osmanlı üstünlüğü hiçbir tehdiye maruz kalmadan 1571 yılındaki İnebahtı Deniz Savaşı'na kadar sürdü.³¹⁴

Osmanlı, İnebahtı sonrasında da Akdeniz'de faaliyetlerine devam etmek için Fransa ile ittifakına devam etti. Sultan Süleyman döneminde de Fransa hem Habsburglara karşı destekleniyor hem de Sultan Süleyman Avrupa'dan kendine bir müttefik buluyordu. Sokullu Mehmet Paşa İnebahtı yenilgisinden sonra tekrar aktif bir siyaset gütmek için Fransa kralına gönderdiği name-i hümayun'da Osmanlı'nın göndereceği 200 kadırga ile denizden hareketle İspanya üzerine yürüyeceğini ve buna bağlı olarak Fransa'nın karadan ordusu ile İspanya'yı kuşatması gerektiğini söyledi. Navar kralının da İngiliz ve Alman prensleriyle dost olup olası İspanya harekâtından sonra onların da hareket edeceğini Fransa kralına bildirdi. Osmanlı gemilerinin İstanbul'dan Tulon limanına kadar çok yol alacağını ve kalafat ihtiyaçları, asker ve mühimmat eksikliğinin giderildikten sonra hareket edilebileceğini yazmaktaydı ancak bu harekât, Fransa'nın Hristiyan dünyasında açık açık saldırıya geçmemesi yüzünden gerçekleşemedi.³¹⁵ Yine de bu name ile Osmanlı'nın hala Avrupa'daki mezhep savaşlarıyla ilgilendiğini ayrıca Akdeniz'de hala önemli bir güç olmaya çalıştığını görmekteyiz.

³¹³ İnalçık, Aliyye, ss. 157- 159.

³¹⁴ Yıldız, s.80.

³¹⁵ BOA, A_{DVN.SMHM_d 19.713.

Sultan Süleyman, I. François'ın ikiyüzlü politikasını biliyor ve I. François'i bundan vazgeçirmeye çalışıyordu. Ancak sonunda anlayışlı davranıyor ve I. François'e bu konuda baskı kurmaktan vazgeçiyordu. Her şeye rağmen Hristiyan dünyasını parçalanmış halde tutan bu ittifakı bozmak istemiyordu. Böylece İtalya Savaşları ve Osmanlı- Fransız ittifakının yeni bir aşaması başladı. Osmanlı ve Fransa birleşik bir donanma oluşturdu ve Fransız- Osmanlı ilişkileri güçlendi. ³¹⁶

Osmanlı- Fransız donanması Nizza'yı kuşatıp ve Osmanlı donanması o yıl kışı Fransız limanı olan Toulon'da geçirdi. Osmanlı yardımına karşılık bir Fransız topçu birliği Macaristan'da Osmanlı ordusuna destek oldu. Fakat Osmanlı-Fransız ittifakı çok etkili olamadı. Çünkü Sultan Süleyman İran ile ilişkilerin bozulması üzerine batı cephesinde barış yapmak durumunda kaldı. 1533 yılında olduğu gibi 1547 yılında da Sultan Süleyman ve Ferdinand arasında V. Karl'ın da dahil olduğu bir ateşkes imzalandı. Bu antlaşmaya göre Ferdinand Macaristan'ın kendine ait olan kısmını muhafaza edecek ve bunun karşılığında Sultan Süleyman'a yıllık 30.000 duka vergi ödeyecekti fakat üç yıl sonra Ferdinand Erdel'i işgal etti ve Habsburglarla savaş yeniden başladı. ³¹⁷

Bu dönem Zapolya'nın eşi Isabella, Erdel kraliçesi olup Osmanlı himayesinde hareket etmekteydi. Ferdinand ise Isebella'yı aradan çıkartıp kendi çıkarlarına hizmet eden birini Erdel'in başına geçirmek istedi ve iki taraf karşı karşıya geldi. Osmanlı, Ferdinand'ı sert bir dille uyardı fakat Osmanlı'nın o sırada İran seferinde olmasını fırsat bilen Ferdinand bu durumdan yararlanmaya çalıştı. Budin Beylerbeyi olan Mehmed Bey ise divana yolladığı arzda, V. Karl'ın kardeşi olan Ferdinand'ın Nemçe hudut beyleri ve özellikle Petro Bey ile anlaşarak Osmanlı'ya ait kalelere hücum etmek için hazırlandığını bildirdi. ³¹⁸

Osmanlılar Ferdinand'ı bölgeden çıkarıp Erdel'de Temeşvar Beylerbeyliği'ni kurdular. 1552 yılındaki büyük sefer ile Sultan Süleyman hâkimiyet sahasını genişletti. Böylece Macaristan kesin olarak yaklaşık olarak 150 yıllığına üçe ayrıldı. Batı ve kuzey kısımları Habsburg hâkimiyetinde, merkezi Macaristan Osmanlı hâkimiyetinde

³¹⁶ İnalçık, Aliyye, ss. 159- 160.

³¹⁷ Yıldız, ss. 81-82.

³¹⁸ BOA, TS.MA.e 885.61

bulunuyordu. Erdel ve Tisa Nehri kenarında bulunan bazı komşu bölgelerden oluşmakta olan doğu kesimi ise Zapolya'nın oğlu Sigismund'un idaresinde kaldı. Sigismund Osmanlılara vergi ödemekle yükümlü olsa da Erdel, iç siyasette oldukça bağımsız olması sebebiyle uzun süren Türk hâkimiyeti döneminde Macar kültürü için önemli bir sığınma merkezi haline geldi.³¹⁹

V. Karl ise 1555'te Hollanda'nın, birkaç ay sonra da İspanya Krallıklarının hâkimiyetini oğlu Filip'e bıraktı. 12 Kasım 1556 yılında ise imparatorluk makamını yazılı olarak kardeşi Ferdinand'a devrederek kendisi manastır hayatına çekildi. İmparator 30 yıldır nikris hastasıydı ve sağlığı 1557 yılında iyice bozuldu. Son olarak sıtmaya yakalandı ve 21 Eylül 1558'de öldü.³²⁰

Sultan Süleyman, 1560'tan itibaren yaşının ilerlemiş olması ve hastalığı sebebiyle daha sakin bir hayat tarzını benimsedi. 1560 yılında Cerbe Adası fethedildi. Mayıs 1562'de Habsburglular'la olan barışın devamı kararı alındı.³²¹

Ferdinand'ın vefatından önceki geçen iki senede vergi verilmediğinden iki devletin arası tekrar bozulmaya başladı. Ferdinand'tan sonra tahta geçen oğlu Maximilian da Erdel Beyi ile yaptığı muharebe havadaki olumsuzluğu iyice arttırdı. Ferdinand'tan sonra tahta geçen oğlu Maximillian ile 1565 tarihinde bir anlaşma yapıldı. Osmanlılar gönderdikleri name-i hümayunda babası Ferdinand döneminde olan anlaşmanın yenilenmesini, yaşadığı çatışmalara son vermesini, kendisine bırakılan kaleler dışında başka kaleler talep etmemesi ayrıca muhasara ve asker sevk ettiği yerlerden askerlerini geri çekmesi gerektiğini bildirdiler.³²²

1565'te Malta bozgununa uğranıldı. Malta yenilgisi Osmanlı imajını batıda çok sarstı. Sultan Süleyman bu imajı düzeltmek için Zigetvar ve Eğri Kaleleri'nin üzerine sefere çıktı.³²³

Osmanlılar bu yıllarda gerçekleştirdikleri casusluk faaliyetleri sonucunda düşmanlarının kendilerine karşı hazırlıksız olduğu hakkında istihbarat toplamışlardır.

³¹⁹ Yıldız, ss. 81-82.

³²⁰ Yıldız, s. 128.

³²¹ Emecen, ss. 150-153.

³²² BOA, A_{DVN.SMHM_d 6-1383.

³²³ Emecen, ss. 150-153.

Düşman topraklarına gönderilen casusların getirdikleri istihbaratlara göre sefer kararının düşmana büyük korku uyandırdığını ve sefere çıkıldığı takdirde Macar, Çek, Nemçe ve Alman topraklarının Osmanlıların ellerine geçebileceği söylenmekteydi. Bundan sonra da elde edilecek haberlerin yine aynı şekilde aktarılacağı yazmaktaydı.³²⁴

İstihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi ile sefere karar verildi ve ordu 1 Mayıs 1566'da İstanbul'dan ayrıldı.³²⁵ Ordu Bağlar denilen bölge de ilk molasını verdi. Birinci menzilden ayrıldıktan sonra üç gün yola devam edip Edirne'den geçti. Önce Sofya'da sonra Belgrad'da mola verdi. Drava Irmağı'na geldiklerinde Sultan Süleyman'ın emri ile köprü inşa edildi. Zigetvar yakınlarına vardıklarında hazırlıklar yapıldı daha sonra dış kale fethedildi. Pertev Paşa Göle Kalesi'ne saldırdı. Sultan Süleyman, 6-7 Eylül 1566 vefat etti.³²⁶ Sultan Süleyman'ın 7 Eylül günü ölmesi, Maximilian'ı kendisi için avantajlı bir ateşkes antlaşması imzalamaya yöneltti. Habsburg ile Osmanlılar arasındaki büyük mücadele gelecekteki bir tarihe ertelendi.³²⁷

Sultan Süleyman vefat ettiği zaman Sokollu Mehmet Paşa'nın askerinin Sultan Süleyman'ın vefatını öğrenmemesi için çok gayret sarf ettiğini Gelibolulu Mustafa Ali bize aktarmaktadır. Sokollu Mehmet Paşa bir süre Sultan Süleyman hayatıymış gibi davranmıştır.³²⁸ Sefere çıkmak için zaten yaşı çok ilerlemiş olan Sultan Süleyman, hem yaşlılığından dolayı hem de nikris, dizanteri ve romatizma hastalıklarından dolayı rahatsızdı. Gelibolulu Mustafa Ali ve Feridun Ahmet Bey özellikle Sultan Süleyman'ın nikris hastalığına dikkat çekmektedirler. Feridun Ahmet Bey'in anlatımına göre Sultan Süleyman yolculuğunun büyük bir kısmını ayaklarındaki hastalıktan dolayı at arabaları ile gerçekleştirdi. Ölüm sebebi tam bilinmemekle beraber ağır bir nikris nöbeti geçildiği varsayılmaktadır.³²⁹ Zigetvar Kalesi düştü. Ölümü gizli tutulmaya devam edilerek ordu dönüş hareketine geçti. Kırk gündür gömülü olan ceset gizli bir biçimde arabaya konuldu ve babasının ölüm haberinin

³²⁴ BOA, A_{DVN.SMHH_d 5-1125.

³²⁵ Emecen, s.150.

³²⁶ Göçmen, ss. 16-19.

³²⁷ Giovanni Ricci, **Türk Saplantısı**, çev. Kemal Atakay, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005, s.90.

³²⁸ Göçmen, ss. 16-19.

³²⁹ Vural Genç, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Nikris Hastalığına Atfedilen Farsça bir Reçete", **Belleten**, Ankara, 2016, C: LXXX, S: 287, Nisan 2016, ss. 41-42.

kendisine daha önceden iletildiđi II. Selim'in Belgrad'a geliři üzerine vefat haberi resmen ilan edildi.³³⁰



³³⁰ Emecen, ss.150- 153.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİ OSMANLI- HABSBURG

STRATEJİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Tüm devletler, farklı coğrafyalarda rakiplerine karşı ayakta kalabilmek; mücadele gücünü sürdürebilmek ve var olabilmek için farklı stratejilerden beslenirler. Osmanlıların ve Habsburgların da Macaristan coğrafyasında birbirilerine karşı direnmeleri ve birbirilerini bu coğrafyadan atmaya çalışmaları için bambaşka nedenleri ve koşulları vardı. Üçüncü bölümün amacı, Osmanlı ve Habsburg ilişkilerinin; devlet gelenekleri, askeri taktikler, donanma gücü ve dini etkiler bağlamında nasıl şekillendiğini karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Özellikle Osmanlı ve Habsburg'un farklı dini ve siyasi ideolojiden beslenmesi nedeniyle *Siyasi Stratejiler ve Devlet Gelenekleri* başlığı; Macaristan üzerindeki politikalarının analizi için *Askeri Taktikler* başlığı; özellikle Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı'nın hizmetine girmesiyle birlikte tezimin konusu olan 1520-1533 aralığındaki dönem koşullarının karşılaştırılması ve bu zaman dilimi sonrasında rekabet sahasının denizlere taşındığını göstermek için *Donanma Gücü ve Deniz* başlığı; Luthercilik ile beraber Avrupa'da mezhep ayrılığının güçlenmesi ve dini unsurların devlet politikasına etkisini incelemek için ise *Dini Etki* başlığı parametre olarak seçilmiştir. Böylelikle bahsedilen unsurların, Osmanlı ve Habsburg'un Macaristan üzerinde gerçekleşen mücadelelerine nasıl bir etkisi olduğu net olarak ortaya konulmuş olacaktır.

3.1.SİYASİ STRATEJİLER VE DEVLET GELENEKLERİ

Tarih boyunca devletlerin sınırlarını genişletmek için farklı stratejileri vardır. Habsburg ve Osmanlılar sınırlarını genişletmek ve diğer devletler üzerinde baskı kurmak için birbirinden farklı politikalar geliştirdiler. Habsburglar, politikalarını daha çok evlilik siyaseti üzerine kurmayı tercih etti. Bu politika diğer Avrupa devletleri tarafından önemi yeterince kavranmasa da zamanla Habsburg Hanedanı'nın Kutsal Roma Germen İmparatorluğuna kadar başarıyla uzanmasına sebep oldu.

Habsburglar, ilk kaleleri kabul edilen İsviçre'nin Aargau şehrinin sınırlarını zamanla güçlenip aştılar. Önce aralıklarla daha sonra da sürekli olarak Kutsal Roma Germen imparatorları bu hanedandan çıkmaya başladı. Habsburglar, 15. yüzyıldan itibaren evlilik politikalarını güçlendirdiler ve 1806 yılına kadar Kutsal Roma Germen İmparatorlarının kendi hanedanlarından çıkmasını sağlayacak temelleri attılar.

Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun 16. yüzyıldaki çerçevesi, Almanya'daki siyasi sistemin Ortaçağ'daki kapsamlı bir dönüşümünün sonucuydu. Tahtta hangi hanedanın olacağını belirleyen bir seçim sistemi mevcuttu. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu tahtına çeşitli hanedanlar sahip oldu ve 15. yüzyılda nihayet tahta Habsburglar geçti.

Habsburg yönetiminde İmparatorluk Devletleri ile imparator ilişkilerinden farklı olarak Almanya'ya özgü veraset sistemi de etkiliydi. Habsburg denetimindeki bölgelerin güçlenmesini engelleyen Alman veraset geleneği sistemi ekberiyet usulüne dayanmaktaydı ve küçük yaştaki erkek çocuklara naiplik statüsü verilmişti. Böylelikle Habsburglar, Habsburg topraklarının hanedan üyeleri tarafından yönetildiği bir naiplik sistemi kurmuşlardı. Bu sistem hanedan topraklarının bütünlüğünün korunmasında etkili olsada merkezileşmeyi engelleyip yerel özerkliğin güçlenmesinde etkili bir rol oynadı. Ayrıca imparatorluğun yönetim sistemi büyük ölçüde zümrelere bağlıydı. Örneğin; 15. ve 16. yüzyıllarda yüksek mahkemelerden olan Yüce İmparatorluk Mahkemesi imparatorun denetimi altındayken diğer yüksek mahkemelerden İmparatorluk Üst Mahkemesi prenslerin denetimi altındaydı. Kutsal Roma Germen'de vasallık ilişkilerine dayalı bir ağ vardı ve elitler arasında bir ağ sağlayan saray halkından da yoksundu. Saray, idari bir merkez olarak faaliyet gösterebilmek için sürekli yer değiştirmekteydi bu da imparatorun görünürlüğünü azaltan bir etkendi. Bu durum, teritoryal prenslerin özerkliğinin artmasına sebep oldu.³³¹

Osmanlı'nın tarih sahnesinde yeri, Habsburglardan daha farklı bir yöntem ve ivme ile gelişti. Osmanlı 16. yüzyılda belirli bir zümreye bağlı değildi ve merkezi bir bürokrasisi vardı. Osmanlılar, tek bir siyasal topluluğa değil birçok topluluktan oluşan bir bütüne hükmetmekteydi. Devletle dikey bağları olan toplulukların kendi aralarında

³³¹ Birdal, ss.152- 155.

yatay bağları yoktu. Vezir-i Azam, sultanın mutlak iradesini temsil etmekteydi ve üst düzey yürütme yetkilerine sahipti.³³²

*Habsburg ve Osmanlıların yönetim şekillerinin farklı oluşu siyasi stratejilerine de yansiyabiliyordu.*³³³ Osmanlı'da merkezi yönetimin etkisiyle Sultan Süleyman'ın karar aldığı tek bir strateji uygulanırken, V. Karl bazı durumlarda kardeşi Ferdinand üzerindeki denetimini kaybedebiliyor bu sebeple stratejik bir ikililik ortaya çıkabiliyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nda fethedilen halkların etnik-dini farklılıkları etrafında bir idari sistemin inşa edilmiş olması, Osmanlıların imparatorluk kurmak ile ilgili temel bakış açısını göstermektedir. Habsburglarda ise imparatorluk içindeki toplulukların farklılıkları kültür, tarih ve dil bakımından farklı mevcut cemaatleri belirtiyordu. Ayırmaya tabi tutulması gereken ve gerekmeyen gruplarla ilgili farklılıkları işaret etmesine izin veriliyordu. Macaristan ve Bohemya'da Protestanların, Transilvanya'da Ortodoksların, Habsburg topraklarının diğer yerlerinde Yahudilerin kaderi bu oldu.³³⁴

İmparatorluğun gelişme dönemlerine bağlı olarak Osmanlı'da devlet kavramı da değişkenlik gösterdi. İmparatorluğun temel ve değişmez ilkesi gaza kavramıydı.³³⁵ Osmanlı Devleti, İslam'ın korunma ve yayılmasını devletin en önemli işlevi olarak görüyordu. Hükümet ve hukuk işleri, iç bölgelerin gelişmiş kültür odaklarından gelmiş ulemanın elindeydi. 14. yüzyılın ilk yarısından kalan belgelerde, Ortadoğu devletlerine

³³² Birdal, ss. 205-206.

³³³ Hatta 17. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde, Habsburg orduları hala devletin denetimi altında olmayacak ve büyük ölçüde askeri müteşebbisler tarafından örgütlenmiş durumda olacaklardı. Ekonomik açıdan güç sahibi olan komutanlar, yatırımlarından hem siyasal hem de parasal bakımdan yarar sağlamak amacıyla çeşitli hükümdarlara asker temin edeceklerdi. Suraiya Faroqhi, **Osmanlı İmparatorluğu ve Etrafındaki Dünya**, 2. Baskı, çev. Ayşe Berktaş, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s.149.

³³⁴ Karen Barkey, **Farklılıklar İmparatorluğu Osmanlılar**, 2. Baskı, Versus Yayınları, İstanbul, 2008, s. 23.

³³⁵ Allah'ın Müslümanlar üzerine farz kıldığı önemli vazifelerden birisi cihad olup bu amaçla yapılan savaşlara gaza denir. Kendisinden önceki Müslüman ülkelerin birçoğunun yaptığı gibi Osmanlılarda gazada bulundular ve gazayı Hristiyan dünyasına yönelik uçta oldukları için devlet ideolojisi olarak benimsediler. Hasan Basri Karadeniz, **Osmanlılar ve Rumeli Uçbeyleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015, s.43.

özgü bürokratik geleneklerin daha bu dönemde Osmanlı yönetiminde yer aldığını göstermektedir.³³⁶

Sınır ucunda kurulan aşiret zamanla gaza politikaları ile Bizans'a karşı genişledi ve diğer beylikler arasından sıyrılıp güç kazandı. Osmanlı Devleti, Bizans'a karşı özellikle gaza politikası temelli İslam geleneğinden, Anadolu'da diğer beylikler üzerinden gelişen Kayı Boyu imajının sağladığı Türk geleneğinden beslenerek egemenliğini pekiştirdi ve kendi coğrafyasında zamanla en güçlü devlet konumuna geldi.

Osmanlı'nın 1453 yılında İstanbul'u fethetmesi ve aynı yıllarda İngiltere-Fransa arasındaki Yüzyıl Savaşları'nın sona ermesi sonucunda hem Osmanlı hem de Fransa uyguladıkları stratejilerle rakiplerinin üstesinden gelip kendi içlerinde istikrar sağladılar. Gelen başarılarından sonra yakın gelecekte başarıya ulaşmak istedikleri coğrafyaları ele geçirmeyi kendilerine amaç edindiler. İki devletin de öncelikli hedefi siyasi parçalanmışlığı, zenginliği ve stratejik olanakları sebebiyle İtalya oldu. Osmanlı 1480 yılında Otranto'yu ele geçirdi. Fransa ise 15. yüzyılın sonlarında Kuzey İtalya'yı işgal etme girişiminde bulundu ancak Osmanlı için Otranto, Fransa için de İtalya'yı işgal etme teşebbüsü kısa süreli oldu. Otranto, II. Mehmet'in ertesı yıl ölmesi sebebiyle, Fransa ise giderek artmakta olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu tehlikesi nedeniyle İtalya hâkimiyeti düşüncesinde başarılı olamadı. Fransa gibi Kutsal Roma Germen İmparatoru I. Maximillian'ta İtalya'nın kuzeyinde hak iddia ediyordu. Aragonlu Ferdinand'ta hâkimiyet bölgesini İtalya'ya doğru genişletmek istiyordu. Tüm bunlar, gelecek yüzyılda Avrupa da diplomatik ilişkilerin farklı kurulmasına yol açtı.

V. Karl baba tarafından Habsburg hanedanına, anne tarafından ise Fransa ve İspanya kralıkları ile akrabaydı. Babasının genç yaşta ölmesi annesinin de ruh sağlığının bozuk olması sebebiyle kendisine büyük bir imparatorluk kaldı. I. François ve V. Karl arasındaki taht rekabeti, elektör seçimleri ve rüşvet rekabeti sonucunda V. Karl'ın imparator olması ile sonuçlandı. İmparatorluk evlilik politikalarının getirdiği başarı ile elde edilmiş oldu. V. Karl kendini Katolik hâkimiyetini sağlayacak tek

³³⁶ İnalçık, Klasik Çağ, s.71.

temsilci olarak görüyordu ve izlediği siyaset Habsburg mirasını genişletmek üzerine kurulmuştu. V. Karl, kardeşi Ferdinand'a Avusturya tahtını bıraktı. Böylece Ferdinand, Avusturya, Carinthia, Karniol, İstirya, ve Tirol üzerinde hâkimiyetini kurdu. Bu durum Ferdinand'ı Sultan Süleyman ile karşı karşıya getirecekti.

Osmanlı'da Yavuz Sultan Selim zamanında çok yoğun bir doğu politikası uygulandı. Yavuz Sultan Selim döneminde Mısır, Suriye ve Doğu Anadolu'nun kontrol altına alınması kendisinden sonra tahta çıkan oğlu Sultan Süleyman'ın batıya yönelmesinde büyük kolaylık sağladı. Yavuz Sultan Selim döneminde 1514 Çaldıran Savaşı ile Doğu Anadolu bölgesinin otoritesi altına alan ve Safevileri bir tehlike olmaktan çıkaran bu şekilde kendi coğrafyalarında İslam dünyasının güçlü devleti haline gelen Osmanlı, Mercidabık ve Ridaniye Savaşları sayesinde doğu sınırını sağlamlaştırdı. Hem doğu sınırı Osmanlı için bir tehlike olmaktan çıkınca hem de Avrupa'daki siyasi ilişkilerin Osmanlı'ya getirdiği fırsatlar sebebiyle Sultan Süleyman oluşan koşulları değerlendirmeye başladı.

16. yüzyılın ilk yarısında hem Sultan Süleyman hem de V. Karl tahta çıktı. Macar meclisinde ise bir bütünlük yoktu çünkü kral soylular üzerindeki otoritesini sağlayamıyordu. Ekonomik sebepler de bu durumun kontrol altına alınamamasına yol açmaktaydı. Macaristan toprakları saldırılara açık bir haldeydi. Habsburg ve Fransa ise V. Karl'ın imparator seçilmesinden sonra savaşa girmişti. Habsburg ve Fransa'nın da birbirileriyle olan mücadeleleri, Osmanlı tehlikesini görememelerine neden oldu.

16. yüzyılda, Fransa'nın Valois Hanedanı ve Habsburglar arasında rekabet üst düzeydeydi. Savaşın en önemli sebepleri Fransa'nın Habsburg gücü karşısında köşeye sıkışma korkusu ve V. Karl'a kalan büyük mirastı. Fransa'nın Habsburg korkusu onu farklı gruplar ve devletlerle iş birliği yapmaya itti. Fransa'nın en büyük müttefik adayları V. Karl ile rekabet halinde olan Alman Protestan Prensler ve Sultan Süleyman'dı. Habsburg'un hem doğu hem batı için büyük bir tehlike olması Sultan Süleyman'ı da Fransa ile iş birliğine yönlendirdi.

Katolik Fransa, Osmanlı ve Protestan Prensler dışında Habsburgların tehdidinde maruz kalan Danimarkalılarla ve İtalyan prensleriyle bile çeşitli ittifaklar kurabilmişti. Habsburglar da İngiltere ve Osmanlılara sorun yaratmak amacıyla İran ile ittifak

arayışına girdi. Bu dinler üstü iş birliği faydacı olduğu kadar tutarsızdı ancak bahsedilen ittifaklar her biri kıtanın bir bölgesinde hâkimiyet kurmaya veya buna niyetli bir başkasını engellemeye çalışan tüm Avrupa topluluklarını içine alan diplomasiye özgü bir yapılaşmaydı.³³⁷

Böylelikle, Avrupa’da benzerine az rastlanan ittifaklar meydana gelmiş oldu. Fransa, Habsburg baskısı altında hâkimiyetlerini sürdürmeye çalışırken Osmanlı da stratejilere dahil olup I. François ve V. Karl rekabetinden yararlanmaya çalıştı. V. Karl’ın imparatorluğunun diğer Avrupa devletlerini geride bırakması onu Avrupa’nın en güçlüsü durumuna getiriyordu. Bu güç, Macaristan topraklarına da etki etmeye başlamıştı. V. Karl’ın kardeşi Ferdinand’ın Avusturya’da tahta geçmesi, Osmanlı’nın Macaristan üzerindeki planlarını sarstı. Aynı yıllarda süregelen V. Karl ve I. François çatışması sonucunda I. François’in Sultan Süleyman’dan yardım istemesi dengeleri değiştirecekti. I. François, Habsburg’u zayıflatmak için Orta Avrupa’yı tehdit eden Osmanlı tehlikesinden yararlanmak ve Habsburg karşıtı kalabalık bir blok yaratmak istiyordu.

Habsburgların ve Osmanlıların, Macaristan üzerinden karşı karşıya gelmesi çok gecikmedi. Macaristan siyasetinde ise Habsburglar, Ferdinand’ı aile bağlarını kullanarak veliaht bırakmadan ölen Macar kralı yerinde; Osmanlı ise buna karşılık olarak Zapolya’yı Macar kralı olarak tanıyıp Macaristan’ı iç işlerinde serbest fakat kendisine bağlı olarak görmek istiyordu. Macaristan, Osmanlı için Avrupa’ya açılan bir eşik oldu. V. Karl ve Ferdinand ise Sultan Süleyman’ın bu eşiği aşması sonucu doğacak tehlikeyi görüyor ve buna göre bir strateji izliyorlardı. Macaristan uzun zaman Kutsal Roma Germen ve Osmanlı arasında bir tampon bölge olarak kaldı.

Habsburg ve Osmanlı’nın stratejik anlamda karşı karşıya geldiği diğer bir yer de Akdeniz’di. Osmanlılar Akdeniz’de tam bir hâkimiyet kurmak isterken, Habsburg ise batı Akdeniz’de egemenliğini pekiştirmek istiyordu.

Osmanlı, V. Karl’a karşı hem Fransa’dan hem de Alman Protestan Prensleri’nden yararlanıyor bu faktörleri kullanarak V. Karl’a baskı yapıyordu. Koyu

³³⁷ Jane Burbank ve Frederick Cooper, **İmparatorluklar Tarihi**, İnkılâp Kitebevi, İstanbul, 2011, s. 128.

bir Katolik olarak yetişen V. Karl, Alman Protestan Prenslerine taviz vermek istemiyordu. Prensler ise Protestanlığı özellikle V. Karl'ın kendileri üzerindeki baskıyı zayıflatmak için kullanıyordu.

Osmanlı, Martin Luther ile de temas kurmak istemiş fakat Martin Luther'in Türk karşıtı duruşu neticesinde bu düşünce pek başarılı olamamıştır ancak Protestan hareketler gizli bir şekilde desteklenmeye çalışılmıştır.

16. yüzyılda Osmanlı-Habsburg ilişkilerinde istihbarat önemli bir rol oynuyordu. 16. yüzyıl, tarihçiler tarafından istihbaratın altın çağı olarak nitelendirildi. Coğrafi keşifler ve yeni ticaret yollarıyla uluslararası ticaretin gelişmesi, matbaanın yaygınlaşması, reformasyon, posta sistemlerinin ve insanlar arasındaki ilişkilerin artması gibi sonuçlar haber almanın ve istihbaratın önemini ortaya çıkardı. On altıncı yüzyılın başka önemli bir gelişmesi olarak idari ve bürokratik yapıların ortaya çıkması ve casusların kurumsallaşması konusunda birkaç adımın atılmasıdır fakat bu adımlar beklenen sonuçları vermeyeceği için yetersiz kaldılar. 16. yüzyılda diplomasi ve casusluğun olmazsa olmazları olan arşivcilik ve posta hizmetlerini kurumsallaştırıldığı; kriptanaliz, kriptoloji, gizlenmiş yazı gibi tekniklerin başarı ile yaygınlaştırıldığı söylenebilir. Özellikle Osmanlı ve Habsburg arasındaki rekabet, haber almanın ve diğer casusluk faaliyetlerinin önemini daha önce hiç görülmemiş bir şekilde arttırdı. Sınırlı bütçeleri ile yaptıkları askeri yatırımlarını potansiyel tehlikelerle senkronize etme kaygısındaki karar alıcılar için düşmanın niyetini bilmek çok önemlidir. Örneğin, ilkbahar geldiğinde düşmanın donanma çıkarıp çıkarmayacağı, uzak bir vilayette isyanı bastırmalarının mümkün olup olmadığı gibi sorular devletler için çok önemli oldu. Bu şekilde özellikle mali problemlerle uğraşan merkezi hükümetler, doğru askeri stratejiyi izlemek ve kaynaklarını doğru bir biçimde dağıtmak için bu soruların yanıtlarını önceden alarak izleyecek siyasi yöntemlerini belirliyorlardı.³³⁸

Osmanlı ve Habsburg gibi rekabet eden iki devletin birbirilerinin stratejilerinden haberdar olmak için casusluk faaliyetlerinde bulunmaları çok normaldi. Casusluk faaliyetleri hem iki tarafın birbiri ile olan rekabetleri hem de

³³⁸ Gürkan, Casus, s.18- 20.

dönemin koşulları ile büyük bir gelişme yaşadı. İki devletin birbiri ile mücadelesi aynı zamanda o dönemde casusluk gelişiminin ivme kazanmasına da yol açtı. Kriptoloji, gizlenmiş yazı gibi bazı teknikler yaygınlaştı. Devletler askeri yatırımlarını sağladıkları gibi casusluk faaliyetlerine de yatırım yaptı. Çünkü dönemin şartlarına göre, casuslardan sağlıklı bilgi almadan askeri faaliyetlere girişmek hem ekonomik hem de stratejik olarak büyük bir risk taşımaktaydı.

Özellikle Macaristan'da gerçekleşen fetihler sonrasında casusluk faaliyetleri Macar arşivindeki belgelerden anlaşılmaktadır. Osmanlı adına Macaristan'da çalışan en önemli kişiler Sırp ve Yunanlı tacirlerdi. Sırlar casusluklarını belli etmezler kime hizmet veriyorlarsa o adı alırlardı. Sık sık din değiştirirler ve kim daha çok para veriyorsa onlara hizmet ederlerdi, çok iyi derecede Türkçe konuşurlardı. Bunlar arasında önemli bir Sırp papazının casus olarak çalıştığı bilinmektedir. Ayrıca ileri gelen beylerde casus olarak kullanıldılar. Macar sarayındaki en önemli iki Türk casusu şunlardı: Jankovics Ferencz ve Peter adındaki Dalmayalı. Frencz, Macarca, Arnavutça ve Çekçe konuşurdu. Erkek kardeşi Debrecin ise tüccardı. Peter ise, başpiskopos Verancsics'in uşağıydı. Efendisi ile İstanbul'a gidip gelmişti. İtalyan urbanı giyer ve at satın almak için Macar uç bölgelerinde dolaşarak haber toplardı. Osmanlı'nın bunların dışında da başka haber kaynakları vardı. Macarların sınır savaşlarından rahatsızlık duyan Macar köylüleri haber kaynaklarının başında gelmekteydi. Osmanlı'nın casusları bulunduğu gibi, Osmanlı sınırları içerisinde de yabancı casuslar bulunmaktaydı. Genelde bu casuslar Osmanlı ordularının ne zaman ve nerede olacağı ile ilgili bilgi toplar ve kendi devletlerine bu haberleri önceden tedbir almaları için verirlerdi. Macarların Osmanlı içerisinden bilgi aldığı casuslar arasında yeniçeriler, solaklar, çavuşlar vardı. Hatta Sultan Süleyman'ın şehzadesi Mustafa'nın sarayında da görev alan Macar casuslarının olduğu bilinmektedir.³³⁹

Sırp casusların yetenek ve bağlantıları Osmanlıların onları tercih etmelerine neden oluyordu. Tüccarlık, casusluk için ideal ve kamufle edilebilir mesleklerden bir tanesiydi çünkü bu mesleği yapanların birçok bağlantısı olurdu böylelikle daha sağlıklı ve nitelikli bilgi toplayabilirlerdi. Tüccarlar her türlü ekonomik ve sosyal faaliyetin

³³⁹ Haldun Eroğlu, "Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nin İstihbarat Stratejileri", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, S: 22, ss: 11- 33, 2003, s. 29-31.

içinde görülebilirdi. Osmanlı ayrıca kendi bölgelerinde çatışmalardan huzursuz olan Macar köylülerinden de haber toplayabilmekteydi. Osmanlı'nın haber ağları olduğu gibi Macarların ve Habsburgların da Osmanlı'dan haberdar olmak için kurdukları casusluk ağları mevcuttu. Bu casuslar şehzade sarayına kadar girebilmişti.

Ortak casusluk ağları da vardı. Örneğin, Ragusa Başpiskoposu Filippo Trivulzio'nun (g. 1521-1543) tesis ettiği bir casus ağı sadece Fransızlara değil, I. François'in emriyle Osmanlılara da düzenli bilgi sağlıyordu. Osmanlıların gözünde müttefikliğin şartlarından biri bilgi paylaşmaktır. Çünkü Osmanlılara göre iki devlet arasındaki ahitnamelere belirtilen dostluk bunu gerektirmektedir.³⁴⁰

Osmanlı, 16. yüzyılda Avrupa politikalarını belirleyen güçlerden biri oldu. Bunun en önemli sebeplerinden biri Fransa'nın Habsburglara karşı kendine müttefik aramasıydı. Osmanlı ile Fransa, Habsburglara karşı beraber hareket ediyorlar dolayısıyla aralarında bilgi paylaşımı yapıyorlardı. Hem kendi aralarında hem de Habsburglara karşı kurdukları ortak bir casusluk ağı mevcuttu. Böylelikle, Osmanlı ve Fransa düşmanları Habsburgları zayıflatmak ve askeri hamlelerini önceden bilip buna göre tedbir almak amacıyla ortak casusluk ağlarını kullanıyorlardı.

Osmanlıların, Habsburg topraklarında da belli başlı haber kaynakları vardı. Özellikle yönetime muhalif etnik ve dini gruplar bahsi geçen kaynakların en önemlilerini oluşturmaktaydı. İspanya'da yaşayan Müslümanlar yani müdecceller bu grupların başındaydı. 1492 yılında Granada'nın düşmesi ve yarımada'daki son Müslüman devletin ortadan kalkması ile Müslümanlara din serbestliği tanınmasına rağmen hoşgörü ortamı kısa sürdü ve halk zorla Hristiyanlaştırmaya çalışıldı. Böylelikle, Müslümanlar potansiyel birer asiye dönüştü. 1609-1613 yılları arasında tamamen kovulana kadar müdecceller hem Kuzey Afrika hem de İstanbul ile yakın irtibat ve işbirliği içinde kaldı.³⁴¹

İspanya'da yaşayan Müslümanlar üzerinde geçmişte baskı ve parçalama politikalarının uygulanması ve bir şekilde bunun sürdürülmesi; müdeccelleri, siyasi taraflarını belirlemeye ve Kutsal Roma Germen'e karşı cephe almalarını sağlıyordu.

³⁴⁰ Gürkan, Casus, s. 140.

³⁴¹ Gürkan, Casus, s. 126.

Osmanlı bu şekilde Kutsal Roma Germen içindeki asi grupların faaliyetlerinden de beslenmekteydi.

Avrupa’da Türklerle ilgili birbirine karşıt görüşlerin olduğu ve bu çağda yüksek bir potansiyel temsil eden Osmanlı kültürünün 16. yüzyıl Avrupası’na sosyo-psikolojik olarak tehlikeli bir durum oluşturduğu görülmektedir. Osmanlı’nın diğer Avrupa devletlerine siyasi ve ekonomik baskı yapma gücüne sahip olduğu bu dönem şüphesiz Osmanlılar için iyi bir süreçti. Geleneksel bir toplum olan Osmanlılar, geleneksel toplumların karakteristik özelliği olan mazinin daha iyi olduğu ve selefin üstünlüğü anlayışına paralel olarak, gelecekte kendileri açısından en yüksek potansiyeli taşıdığını düşündükleri Sultan Süleyman dönemi değerlerine ve müesseselerine dönmeyi amaç edineceklerdi.³⁴²

Osmanlı İmparatorluğu üç kıtaya yayılıp 1520-1566 yılları arasındaki Sultan Süleyman döneminde gücünün zirvesine ulaştı. Avrupa devletleri, Osmanlıların askeri gücü ve Avrupa’daki siyasi durumun zorlaması nedeniyle Osmanlı İmparatorluğunu bir güç olarak tanımak zorunda kalıp kendi devletler sistemine dahil ettiler. Avrupa devletleri Osmanlı başkentinde uzun zamandır daimî elçiler ya da maslahatgüzarlar bulundurmaktayken, Bab-ı Ali’nin 18. yüzyıl sonuna kadar yurt dışına sadece gerek duydukça gönderdiği delegasyonlar daimî olmayan elçilikleridir. Yeniçağın erken dönemlerinde İstanbul’da elçilik bulunduran ilk Avrupa Devleti Venedik’tir ve Venedik’i Fransa ve Habsburg izlemiştir. Osmanlılar yüksek özgüvene sahip muhafazakâr bir devlet olduğundan ilk zamanlar daimî elçiler göndermemişlerdir ve dolayısıyla imparatorluk diplomasi buna göre şekillenmiştir. Osmanlı siyasi pozisyonu nedeniyle rakip ittifaklardan korkmazdı. Bu sebeple, ilk zamanlar daimî elçiler göndermediler. Daha sonra daimî elçi göndermemenin dezavantajları görülecekse de Osmanlılar sadece belli bir amaç uğruna elçi gönderme usulüne devam ettiler fakat Avrupa devletlerine de daimî elçi bulundurma hakkı tanıdılar. Osmanlı ile dostane ilişkileri olan Fransa’nın elçileri Habsburg ya da Venedik elçilerine göre özellikle Sultan Süleyman döneminde daha fazla ayrıcalıklara sahip oldular.³⁴³

³⁴² Ali Akyıldız, **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s.16- 17.

³⁴³ Yıldız, ss.136-137.

Osmanlı elçileri, Habsburglara göre genellikle tahta çıkışları haber verme, kazanılan bir zaferi bildirme, sınır çatışmaları hakkında şikâyetle bulunma, şehzadelerin sünnet düğününe davet etme ya da tahta çıkışları tebrik etme gibi basit görevler verilen Bab-ı Ali tercümanları ya da çavuşlar gibi düşük rütbeli kişilerden oluşuyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'na gönderilen Avrupalı elçiler ise genellikle büyük bir personelle yola çıkmışlardır. Elçilik personeli, ilk başta diplomasi bürokrasisini idare eden sekreter, tercüman, elçiyle sabit bağlantısı olmayan seyahat etmeyi seven gönüllüler, belli bir sayıda uşaklar, hizmetliler, aşçıbaşılar, kuryeler ve asıl dini vazifesinin yanında sık sık misyonerlik faaliyetlerinde bulunan elçilik rahibinden meydana gelmekteydi. V. Karl tahta çıktığında İngiltere, Fransa, İtalyan Devletleri, Burgonya ve Hollanda'yı kapsayan çok geniş bir diplomasi sistemi devralmıştı. 1520'ler itibari ile bu sistemin bir parçası da merkezi Viyana olan V. Karl'ın kardeşi Ferdinand'ın idaresindeki Avusturya Arşidüklüğü idi. Diplomatik açıdan V. Karl ve Ferdinand arasında bölgesel bir görev dağılımı bulunmaktaydı. Polonya, Macaristan, Rusya ve Osmanlı'ya gönderilen ve ilk zamanlar genellikle daimî olmayan Habsburg diplomatları Viyana tarafından gönderildiler. Böylece çift kutuplu bir Habsburg diplomasisi meydana gelmiştir.³⁴⁴

3.2. ASKERİ TAKTİK VE GÜÇ

Osmanlı İmparatorluğu ile Kutsal Roma Germen İmparatorluğu arasında askeri teşkilatlanma açısından büyük farklar vardır. Osmanlı İmparatorluğu son derece merkeziyetçi ve düzenli kanunlara sahip bir hukuk devletiydi ve sultanın aldığı kararlara bütün devlet yöneticileri ve ileri gelenler uymak zorundaydılar. *İmparatorluğun bütün eyaletleri de askerleri ile birlikte kayıtsız şartsız sultanın emri altındaydılar.*³⁴⁵ Kutsal Roma Germen İmparatorluğunda ise durum farklıydı. İmparatorluk karmaşık bir teşkilatlanmaya sahipti ve imparatorluğu oluşturan prensler ve imparatorluk üyeleri, imparatora sadakat yemini ile bağlıydı. Dolayısı ile bu bağlılık sembolik bir anlam taşımaktaydı. İmparatorlukta iki farklı ordu

³⁴⁴ Yıldız, ss.141-145.

³⁴⁵ Ancak askeri faaliyetlerin her zaman sultan ve danışmanları tarafından planlandığını iddia etmek, yerel kuvvetlerin rolünü görmezden gelmek ve insan unsurunu hesaba katmamak anlamına gelmektedir. Gabor Agoston, **Osmanlı'da Strateji ve Askeri Güç**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s.20.

bulunmaktaydı: *Kaiserliche Armee*³⁴⁶ ve *Reichsarmee*³⁴⁷. İmparatorun, prenslerin ve diğer beylerin ordusunun tamamına imparatorluk ordusu deniyordu. Her prensliğin kendi ordusu olup imparatorluk yönetiminde imparatorun yanında söz hakkı bulunmaktaydı. Bir anlamda imparatorluktan bağımsızlardı ve eğer tercih ederlerse savaş anında imparatora asker göndermeyebilirlerdi. Bu durum hem imparatorluğun idaresini zorlaştırıyor hem de savaş zamanında imparatoru düşmanlarına karşı zayıf duruma getirebiliyordu. İmparator amacına ulaşmaya çalışırken prenslerin desteğini almak için zaman zaman onlara tavizler vermek zorunda kalmaktaydı. Dolayısıyla, Kutsal Roma Germen ve Osmanlı İmparatorluğu askerî açıdan karşılaştırıldığı zaman, Kutsal Roma Germen ordusu güçlü bir orduya ve merkezi bir devlete sahip olan Osmanlılara karşı zayıf bir noktada bulunmaktaydı.³⁴⁸

Sultan Süleyman ve V. Karl tahta çıkışlarının ilk yıllarından itibaren birer imparatorluk oluşturmak amacıyla askeri ve stratejik hamlelerini gerçekleştirmeye başladılar. Yavuz Sultan Selim saltanatı döneminde doğu topraklarında dengeyi sağlamış ve burada olan sorunları ortadan kaldırmıştı. Erken ölümü sebebiyle batıya yönelik harekât gerçekleştirme sorumluluğu halefi Sultan Süleyman'a kalmıştı. Sultan Süleyman'ın da ilk icraatlarından biri Belgrad Seferi oldu.

Macaristan coğrafyasında da Avrupa'da 1520'li yıllarda yankı bulan Protestanlık yayılmaya ve kendine bu coğrafyada yer bulmaya başlamıştı. Sultan Süleyman Protestanlığın Avrupa'da olan yayılımını Osmanlı lehine kullanmak istedi. Bahsedilen ayırmadan farklı olarak Fransa ile ilişkilerini de düzenledi. 16. yüzyılda, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'na karşı Fransa ve Osmanlı ittifakı Avrupa siyasi dengesinde belirleyici oldu. Avrupa hem Protestan-Katolik ayırımından hem de Katolik kralların yarışından güç kaybediyordu.

Fransa ve Osmanlı yakınlığının temeli Fransa'nın Pavia yenilgisine dayanmaktadır. Fransa Kralı I. François, Pavia Savaşı'ndan sonra V. Karl'a esir düşünce, Fransa saltanat naibesi aynı zamanda I. François'in annesi olan Louis de Savoie, Sultan Süleyman'ın huzuruna casus gönderip kendisinden yardım istedi. Bu

³⁴⁶ İmparatorun kendi ordusu.

³⁴⁷ İmparatorluk meclisi tarafından teşkil edilen imparatorluk ordusu.

³⁴⁸ Yıldız, ss. 40-41.

tercih hem Fransa'nın Osmanlı ile farklı diplomatik bir bağ kurmasını hem de V. Karl'ın otoritesini sarsabilecek bir müttefik ilişkisi sağladı.

V. Karl ve Fransa mücadelesi sırasında I. François, V. Karl'ın tüm Avrupa üzerindeki hâkimiyetini engelleyebilecek tek gücün Sultan Süleyman olduğunu itiraf etti. Tutsak düşen I. François, Osmanlı baskısı sonucunda krallığına dönebildiğinden dolayı bundan sonra da mücadelesinde Osmanlı askeri yardımı ile ayakta kalabildi. I. François'ten sonra gelen II. Henri de aynı politikayı izledi.³⁴⁹

I. François ve V. Karl'ın anlaşmazlık içinde olması, Avrupa'da Luther ile artan Protestan ve Katolik çatışması, Macaristan'ın hem siyasi hem ekonomik bakımdan kendini koruyabilecek durumda olmaması ve Avrupa kendi iç işlerine yoğunlaşmışken Osmanlı'dan gelebilecek bir tehlikeyi göz ardı etmeleri Sultan Süleyman'ın tasarısındaki seferi gerçekleştirmesine neden oldu. Sultan Süleyman, koşulları iyi değerlendirerek Belgrad Seferine çıktı.

Sultan Süleyman Belgrad önlerine geldiğinde şehirde düzenli bir ordu bulunmuyordu. Şehir hem yapısal hem askeri hem de ekonomik açıdan zor günler yaşıyordu. Macaristan'ın parçalanmasına kadar gidecek sürecin temeli böylelikle atılmış oldu. Macar meclisinin yaşadığı iç anlaşmazlıklar Macarların birlik olarak hareket etmelerine engel oldu. Belgrad'ın fethi ilerleyen süreçte, Kral Lajos'un ölümüne, Buda'nın fethi gerçekleşmesine ve Osmanlı konusunda komşu ülkelerin tedirginliğinin artmasına neden olacaktı.

Osmanlı, Behram Çavuş'a yapılan kötü muamele sonucu Macaristan üzerine yapılabilecek bir sefer ihtimalini görmezden gelemedi. Macar kralının, Macar asilleri üzerinde otorite kuramaması Macarlar tarafından alınacak sağlıklı bir kararın önüne geçti. Belgrad'ın kuşatması 30 gün sürdü ve hem Belgrad hem de Belgrad'ın çevresindeki stratejik öneme sahip kaleler ele geçirildi. Semendire ve Belgrad sancak yapıldı.

³⁴⁹ Halil İnalcık, **Osmanlı ve Avrupa**, Kronik Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2017, (Avrupa), s.124.

Semendire Kalesi, Belgrad'ın fethi gerçekleştikten sonra Macaristan Seferleri sırasında levazım ve mühimmat yeri haline getirildi. Semendire sancağı, Yahya Paşa oğlu Mehmed Bey'e verildi.³⁵⁰

Sultan Süleyman'ın bir sonraki hedefi Rodos oldu. Rodos'un fethi, Akdeniz'deki ticari sahaya hâkimiyet ve önemli bir askeri üs olması sebebiyle çok önemliydi. Rodos'un ele geçirilememesi özellikle Mısır'a yönelik ticari faaliyetlere büyük engel teşkil ediyordu. Burada bulunan Rodos Şövalyeleri aynı zamanda Osmanlı'nın Doğu'da çıkan isyanlarını körüklemekteydi. Osmanlı 5 ay süren kuşatma sonunda adayı hâkimiyeti altına aldı ve şövalyeler teslim oldu.

Rodos'un alınması Osmanlı'nın Avrupa politikalarının da Osmanlı açısından olumlu yönde gelişmesine neden oldu. Rodos'un alınması Osmanlı'nın Akdeniz'de ticari faaliyetlerini rahatlatmış ve uzun vadede ekonomik olarak karlı çıkmasına sebep oldu. Osmanlı, Akdeniz üstünlüğü bakımından potansiyel sahibi olduğunu Avrupa'ya gösterdi.

Macaristan'ın parçalanmasına yol açan süreç Mohaç ile farklı bir boyuta taşındı. Habsburglar evlilik siyasetini Macaristan üzerinde de uygulamışlardı. Macar Kralı II. Lajos, Habsburglardan Ferdinand'ın kardeşi Maria'yla, I. Ferdinand ise Ulaszlo'nun kızı Anna ile evlendi. V. Karl, Kutsal Roma Germen İmparatoru olarak taç giyince Macaristan'da da Habsburg etkisi hissedilmeye başlandı. I. François, Habsburglara karşı Osmanlı ile ittifak yapınca Macaristan'ın bu gelişmelerin ilk kurbanı olacağı belli oldu. Çünkü Osmanlı, Habsburglara Macaristan'a yapılacak bir saldırı yolu ile zarar vermeyi düşünebilirdi.

Habsburgların 16. yüzyıla gelindiğinde Hırvat sınırının sorumluluğunu Macarların üzerinden aldılar. Bu durum, Osmanlıların aynı yüzyıl başlarında Orta Avrupa'ya geldiğinde Macarlardan çok Habsburglar ile mücadele edeceklerini göstermekteydi.

Macaristan'ı, Mohaç Savaşı'nda Avrupalılar tek başına bıraktı çünkü V. Karl hem imparatorluğunun temellerini atmaya çalışıyor hem de Fransa Kralı I. François

³⁵⁰ M. Akif Erdoğan, "Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XXIX, Sayı:1, ss: 167- 187, ss. 171-172.

ile mücadelesini sürdürüyordu. Protestan-Katolik ayrımı güçlenmeye başlıyordu. Böylelikle Avrupa devletlerinin meşguliyeti Macaristan üzerindeki tehlikeyi önemsememelerine neden oluyordu. Macarlar da hem ekonomik sorunlar hem de kendi içlerindeki otorite yoksunlukları ile uğraşıyorlardı. Dolayısıyla dıştan gelen bir tehlikeye karşı hazırlıksız ve desteksiz yakalandılar. Osmanlılar 2 saat süren Mohaç Savaşı'nı kazandılar. Savaşta Macar Kralı II. Lajos öldü. Budin de sorunsuz ele geçirildi ve II. Lajos'un hâkimiyeti böylelikle son buldu.

Mohaç Savaşı'nda yeniçeriler, alınan zafere büyük katkı sağladı çünkü top ve arkebüzler ile donatıldılar. Böylelikle Mohaç Savaşı'nda asıl silahsızlandırılanlar Macarlar oldu.³⁵¹

Macaristan, büyük bir bölümü Osmanlı'ya kalanı da Avusturya'ya katılmak üzere bağımsız bir devlete dönüştü. Avusturya böylece Orta Avrupa ile Osmanlılar arasındaki çok önemli bir tampon bölgeyi yitirdi. Böylece Viyana, Osmanlı saldırılarına açık hale geldi ve çaresiz bir duruma düştü. Bu sonuç, I. François'in diplomatik çabalarıyla Habsburg-Valois çatışmasının kapsamına dahil edildi.³⁵²

Mohaç Savaşı, Macarlar için bir yıkım oldu ve aslında bu yenilgi Macarların zayıf sistemlerinin bir yansıması oldu. Macaristan uzun vadede ekonomik ve siyasi bağlamda zorlansa bile yıkımlarının Osmanlı eli ile gerçekleşmesi, esasında şimdiye dek kendilerini zor durumda bırakacak bir dış etki ile karşılaşmamaları nedeni ile olabilir.

Mohaç Savaşı sonucunda kral ölümü, Habsburgların Macar tahtı üzerindeki taht iddialarına neden oldu. Böylece Macaristan'ın bölünme süreci başlamış oldu. İlk seçimleri Transilvanya Voyvodası ve bir Macar asili olan Zapolya tarafından kazanıldı. Ferdinand evlilik bağı nedeniyle Macar tahtında hak iddia etti. Macar asilleri ve V. Karl tarafından kral ilan edildi. Buna karşın, Fransa ve Osmanlı Zapolya'yı destekledi. Zapolya aynı zamanda halktan da kendine destek buldu. Böylece Macaristan, Avusturya sınırındaki Macaristan ve Osmanlı hâkimiyetindeki Macaristan olarak ikiye ayrıldı ve Habsburg-Osmanlı rekabetinin odak noktası oldu. Zapolya'nın

³⁵¹ Thomas F. Arnold, "16. Yüzyıl Avrupası'nda Savaş: Devrim ve Rönesans", **Top, Tüfek ve Süngü**, (Ed. Jeremy Black), çev. Yavuz Alogan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, s.43.

³⁵² Lee, ss. 67-68.

Osmanlı hâkimiyeti altına girmesiyle, Osmanlı-Habsburg rekabeti 16. yüzyılda farklı bir diplomatik trafiğin oluşmasını sağladı.

Sultan Süleyman Macaristan'ı ilhak etmeden geri döndü. Bunun en büyük sebebi olarak ekonomik nedenler gösterilmektedir. Macaristan coğrafyası Osmanlı'nın merkezine uzaktı ve ikmal zordu. Ayrıca Macaristan'ı vasal olarak bırakmak Osmanlı için daha karlıydı. Vasal bir devletten vergi alınabiliyorken, Osmanlı sancağı olan bir yeri savunma masrafı maliyetli olabilirdi. Osmanlı tüm bahsedilen nedenler itibariyle, Macaristan'ın ilhakını ertelemeye karar verdi. Bu şekilde hem kazanç sağlayabilecek hem de daha farklı bir politika izleyebilecekti.

Ancak Zapolya kendisine verilen imkânları düzgün kullanamadı ve Ferdinand'a üstünlük sağlayamadı. Ferdinand bu süreçte kendi ücretli ordusunu kurdu. Böylelikle hem topraklarına Osmanlı'dan gelebilecek bir tehdide karşı savunma imkânı sağlıyor hem de tasarlayacağı askerî harekâtlar için güçleniyordu. Ferdinand kendi ordusu ile Macaristan'a gelip Zapolya'yı yenince, Zapolya'nın tarafındaki asiller Ferdinand'ın dolayısı ile Habsburg'un tarafına geçti. Böylelikle, Budin'in elden çıkması ile birlikte Ferdinand Zapolya'ya karşı hem askeri hem siyasi üstünlük kazanmış oldu.

Zapolya'yı destekleyen Fransa, Zapolya'yı Osmanlı'dan yardım istemesi bağlamında destekledi. Zapolya, Osmanlı'dan yardım istedi ve böylece diplomatik trafik yeniden başlamış oldu. Fransa ve Osmanlı, V. Karl'a karşı tekrar iş birliği içerisine girdi. Macaristan'da güçlü bir Ferdinand, Fransa'nın lehine bir durum gelişmesine engel olabilirdi. Çünkü 1528 yılında I. François ve V. Karl yeniden bir savaşa girişmişti ve Ferdinand-Zapolya arasındaki rekabet hangi tarafın lehine dönerse o devletin bir refah yaşayacağı belliydi.

V. Karl, kardeşi Ferdinand'ın Zapolya ile uzlaşmasını istiyorsa da Ferdinand'ın fikri o yönde olmuyordu. V. Karl, Zapolya'nın Osmanlı'dan yardım istemesine yol açacak olayların gelişmesini istemiyordu. Ferdinand ise Macar topraklarının hâkimi olmak istiyordu. Ferdinand ve Osmanlı arasındaki diplomatik yoğunluk, Osmanlı'nın Ferdinand'ın ele geçirdiği toprakları almak için Macaristan üzerine tekrar bir sefer düzenlemesiyle kesintiye uğradı.

Osmanlı ise hem Habsburgları Macaristan'dan atmak hem de ganimet sağlamak için Zapolya'nın isteğini geri çevirmedi. Osmanlı'nın başlıca önceliği Macaristan'ı bölünmüş bir halde tutup Macaristan üzerinde kolay hâkimiyet sağlamaktı. Osmanlı aynı zamanda Macaristan'ın uzak bir menzil olması sebebiyle olası bir savaş halinde kendi ordusunun erzak ihtiyacının karşılanacağından emin olmak istiyordu. Osmanlı'nın da Zapolya'ya ihtiyacı vardı. Budin, Osmanlı tarafından geri alınarak Zapolya'ya geri verildi.

1526'da Madrid'de küçük düşmesinin ardından 1529 yılında Cambrai ile durumu tersine çevirmek amacıyla I. François, gizliden gizliye sürekli saldırılara Habsburg'u zayıflatmak için Türk tehlikesinden faydalanmanın bir yolunu aradı. Bu sebeple, 1529 yılında Sultan Süleyman'ı Viyana'yı almak için yardıma çağırdı. Kuşatma harekâtı başarısız olsa da, 1536'da Osmanlı ve Fransa açık bir anlaşmaya girecekti. Fransa- Türk ittifakı 1520'lerdeki aşağılanmanın ardından Fransızların tekrar güçlenmesinin ve Habsburg karşıtı bloğun artan başarısının ana nedeniydi.³⁵³

Osmanlılar Budin'i aldıktan sonra 1529 yılında Viyana'yı kuşattılar. Ferdinand Viyana'da bulunmaktaydı. Budin'in geri alınması ve Viyana Seferi özellikle Fransa'ya yardım için yapılmıştı. I. François, V. Karl'ın baskısı altında bulunmaktaydı. Osmanlı ordusunun gerçekleştirdiği Viyana Kuşatması mevsim ve mevcut durum sebebiyle başarısız oldu. V. Karl'ın I. François'e yaptığı birlik çağrısı sonucunda I. François hem Osmanlı hem de Habsburg'a karşı ikili bir politika izlemek zorunda kaldı. Sultan Süleyman Macaristan'a girdiği sırada I. François Cambrai Barışı'nı imzaladı. Sultan Süleyman ise Fransa ile diplomatik ilişkilerin devamını sağlamak için bu barışa göz yumdu.

I. François 1531 yılından itibaren Osmanlı'yı Güney İtalya'ya sefer yapması için ikna etmeye çalışıyordu. Eğer çabalarında başarılı olabilirse, kendisi de Cenova ve Milano'yu işgal etmeyi planlamaktaydı. 1531 yılında Ferdinand'ın tekrar Budin'e saldırması ile Sultan Süleyman ertesi yıl Alaman Seferi'ne çıktı.

V. Karl karşı hamlede bulundu ve Osmanlı'nın Macaristan'a sefer düzenlemesi ile beraber kendisi de Schmalkalden Birliği ile Nünberg Barışı'nı yapmak zorunda

³⁵³ Lee, s.68.

kaldı. Böylece, V. Karl Protestan Prenslerin yardımıyla büyük bir ordu kurdu; Protestanlar da Katoliklere karşı rahat bir nefes aldı. Güns Kalesi'nin alınması sırasında Sultan Süleyman oyalandı ve V. Karl ise ortada yoktu. Alaman Seferi, Avrupa'da belirli bir huzursuzluğa yol açsa da başarısız oldu. Bu durum, Osmanlı'nın genişleyen sınırları sebebiyle seferin başarısız olmasının başlıca nedeninin lojistik imkânsızlık olduğunu ortaya koydu.

V. Karl ise kara cephesinin yükünü hafifletmek için Akdeniz'de yeni bir cephe açtı. Osmanlı'da bu hamleye karşılık verdi ve yatırımlarını donanmaya yönelik yapmaya başladı. Koron rekabeti ortaya çıktı.

Sultan Süleyman İstanbul'a geri dönünce, Ferdinand barış müzarekelerine başladı ve bağlılığının bir sembolü olarak 1533 yılında Sultan Süleyman'a Estergom Kalesi'nin anahtarını verdi. Bu durum Osmanlı'nın batı sınırındaki meşguliyetini sona erdirip doğu sınırında olan problemlere rahatlıkla odaklanabileceğinin habercisiydi.

1533 yılında İstanbul Antlaşması imzalandı. Böylece kısmi bir barış sürecine girilmiş oldu. Osmanlı Ferdinand'ı tanıdı ve Ferdinand, Zapolya'nın elinde tuttuğu topraklara saldırmamaya ve vergi vermeye razı oldu. Bu özellikle Osmanlı için başarısız seferlerin ardından diplomatik bir zafer oldu.

Böylece iki Macaristan ortaya çıktı. Sultan Süleyman ise Doğu sınırlarını kontrol almak ve oradaki sorunlarla ilgilenmek için zaman kazandı.

3.3. DONANMA VE DENİZ GÜCÜ

Osmanlı, 16. yüzyıl başından itibaren Mısır ve Suriye'nin fethiyle beraber kendisini çok geniş bir coğrafyada birçok farklı zorluklarla mücadele ederken buldu. Osmanlılar, Habsburg ve Safevi ile mücadelelerinin yanı sıra kuzeyde Kıpçak stepleri ve güneyde Hint Okyanusu'nda üstlendiği yeni sorumluluklar dolayısıyla elindeki kaynakları akıllıca kullanmak zorunda kaldı. Sayılan yeni sorumluluklar Osmanlı savaş kapasitesi üzerinde yeni bir baskı yarattı ve maruz kalınan baskılar Osmanlıların Akdeniz politikasını yakından etkiledi. Her ne kadar Osmanlı 16. yüzyılın ilk yarısında

ekonomik kriz ile karşılaşmamış olsa da ellerindeki maddi imkânsızlıkların yetersizliği Osmanlı'yı etkiledi.³⁵⁴

Sultan Süleyman, değişen şartlar ve imkânlar dahilinde kendi gücünü kanıtlamanın bir yolunun da alınacak deniz başarılarının olduğunun farkındaydı. 1522 Seferi ile Akdeniz ve Ege Denizi sahasında karakol görevinde olan Rodos Adası'nın fethi ile niyetini Avrupa'ya belli etti. Ancak böyle bir fetha rağmen donanma Fatih Sultan Mehmet döneminde olduğu kadar aktif kullanılmamaktadır.³⁵⁵

İstanbul'un fethi ile birlikte Fatih Sultan Mehmet, Tersane-i Âmire'nin temellerini attı. Yavuz Sultan Selim döneminde tersane gelişti ve 1514 yılına gelene kadar 100 tersane gözü inşa edildi. Sultan Süleyman ile birlikte Tersane-i Âmire'de 200 kadar göz ve gemilerin yelken, halat, kürek gibi donanımlarının saklandığı birçok ambar bulunmaktaydı. Kereste gibi gemi inşaat faaliyetlerinde kullanılabilecek malzemeler, gemilerin silah ve mühimmatı da bu ambarlarda muhafaza edilmekteydi.³⁵⁶

16. yüzyıl Akdeniz'inin savaş gemisi kadirga olup bu geminin en önemli özelliklerinden biri operasyon sahasının dar olmasıdır. Teknesi küçük olan bu gemilerin yük deposu ufaktır. Dolayısıyla, kadirgalar kürekçilerinden dolayı çok sayıda denizci barındırdıkları için sürekli bir şekilde su ve erzak ikmali için karaya yavaşmaları gerekmektedir. Bu donanma, düşman üssünün yakınına aktarılmak ve sonra da kuşatma kuvvetlerini olası bir düşman donanmasına karşı korumak için kullanıldı. Rodos bunun en iyi örneklerinden biri oldu.³⁵⁷

Rodos stratejik olarak çok önemli noktadaydı. Ege Denizi'nin güneydoğusunda bulunmaktaydı ve on iki adalar grubunun en büyüğü ve yönetim merkeziydi. Akdeniz'deki ekonomik, askeri ve ticari faaliyetler kolayca izlenebilmekteydi. Rodos, Osmanlılar tarafından Fatih Sultan Mehmet zamanında iki

³⁵⁴ Emrah Safa Gürkan, “Osmanlı- Habsburg Rekabeti Çerçevesinde Osmanlılar'ın XVI. Yüzyıl'daki Akdeniz Siyaseti”, **Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası**, (Ed. Haydar Çoruh, M. Yaşar Ertaş ve Ziya Köse), Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011, (Akdeniz), ss.11-15.

³⁵⁵ Polatçı ve Batmaz, s.66.

³⁵⁶ Hüseyin Serdar Tabakoğlu, **Akdeniz'de Osmanlı-İspanya Rekabeti, 1560-1574: Teşkilat, Denizgücü ve Savaş**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016, ss. 167-168.

³⁵⁷ Gürkan, Akdeniz, ss.14-15.

defa kuşatılıp alınamadı. Sultan Süleyman döneminde ise adanın ilhakı başarı ile gerçekleşti. Şövalyeler Osmanlıların ticari gemilerine saldırıyordu. Bu sebeple adanın fethi Osmanlılar için çok gerekli görülmekteydi. Şövalyeler hem Anadolu, Suriye ve Mısır arasındaki deniz yolunda Osmanlı gemilerine saldırıyor hem de Canberdi Gazali'ye destek oluyorlardı. Rodos Şövalyelerinin, Osmanlı'nın Akdeniz'deki ticari faaliyetlerine ve Osmanlı'nın iç işlerine karışma çabası adanın onların elinden alınması ile sonuçlandı. Osmanlı'nın adaya yönelik saldırıları 5 ay boyunca sürdü ve bu süre sonunda Rodos Şövalyeleri teslim oldular. Bu dönemde Avrupa'nın Rodos'a yardıma gelmesi pek mümkün değildi çünkü Habsburglar Fransa ile uğraşıyordu ve Osmanlılar Venedik ile barış antlaşması yapmışlardı.

1532 yılında ise deniz cephesinde V. Karl'ın donanması Osmanlılara şaşırtıcı bir darbe vurarak Koron'u ele geçirdi. I. Ferdinand ve V. Karl, Sultan Süleyman ile barış yapmak için Koron'u bir koz olarak kullanmaya çalıştılar. Alaman Seferi sonrasında I. Ferdinand ile olan barış görüşmelerinde Ferdinand'ın gönderdiği elçi, Macar Krallığı'nın Ferdinand'a verilmesi halinde Koron Kalesi ve Barbaros'a ait olan Arcel Adası'nın geri verileceğini bildirdi. Ancak Osmanlı bu adaların savaşarak alınmasından taraf olduğunu duyurdu. Koron zaptı için görevlendirilen Yahyapaşaoğlu Bali Beyzade Mehmet Bey kaleyi ele geçirdi. Koron sayesinde Osmanlılar, Akdeniz'de daha aktif bir politika izlemeleri gerektiğinin ayrımına vardılar ve Akdeniz Osmanlı-Habsburg rekabetinin sürdürüleceği sürekli bir savaş sahası haline geldi.

Habsburg-Osmanlı rekabetinin, deniz cephesine kayması aslında her iki devletinde deniz cephesindeki stratejik zayıflıklarının birbirlerine koz olarak kullanılabileceğini kavradığı Korfu seferinden sonra başlamaktadır. Seferden sonra Akdeniz'e odaklanılıp yoğunluklu olarak bu sahada gelişmeler yaşandı.

Osmanlı donanmasının ofansif rolü kuşatma kuvvetlerini taşımak ve daha sonra da korumak iken, defansif rolü ise düşman donanmasının saldırısını doğrudan bir savaşa girmeden karşılamaktır. Bu çekingenliğin nedenlerinden bir tanesi, kuşatmanın sonucunun daha çok donanmaya değil ordunun gücüne bağlı olması diğeri ise kadirgaların savunmadaki avantajıdır. Çünkü bir kadirga filosu ana üssünden uzakta uzun vadeli bir operasyon yapamaz fakat yakınlarda su ve erzak ikmali

yapabilecek bir donanma kötü hava şartları ile karşılaşmadığı sürece bekleyebilir. Su ve erzak kıtlığının yanı sıra başka bir problem de karaya karşı saf tutmak için sürekli kürek çekilecek olmasıdır. Buna en güzel örneklerden bir tanesi, Barbaros Hayreddin'in kendisinden sayıca üstün düşman donanmasını Preveze Körfezi'nde beklemesidir. Ağzı oldukça dar olan körfeze safını bozmadan giremeyen Doria'nın donanması körfezi bloke etmek ve ters rüzgarlara karşı demir atmak zorunda kalacaktır ki bu daimî olarak kürek çekmek ve yorulmak demektir. Doria, bir süre sonra geri çekilmek durumunda kalacaktır. Bu tip bir geri çekilmenin olası bir saf bozma durumunda hezimete dönüşmesi, Preveze örneğinde olduğu gibi an meselesidir.³⁵⁸

Osmanlıların Akdeniz'de özellikle Barbaros Hayreddin Paşa ile birlikte güç sahibi olmasını farklı ittifaklar takip etti. 16.yüzyılda Osmanlı, Akdeniz'de Fransa ile iş birliği yaparak hatta ortak bir donanma oluşturarak V. Karl'a saldırdı. Böylelikle bu yüzyıla Barbaros Hayreddin Paşa ve Andrea Doria mücadelesi damga vurdu.

Osmanlı deniz cephesinde güçlendi, donanmaya yatırım yapıp donanma gücünü Avrupa politikasında etkin halde kullandı. Öyle ki İtalya'nın bu koşullarda çekindiği bir güç bile oldu. Karada da önemli bir destekçi olan Fransa, denizde de Osmanlı için iyi bir müttefik oldu. Donanma gücünü de Avrupa'ya kanıtlamasıyla beraber Osmanlı, çekinilen bir düşman oldu. Sultan Süleyman, saltanatının ilk yıllarında daha çok kara sahası içinde bir politika izlerken daha sonra yoğunluklu olarak deniz politikalarına ağırlık verdi.

V.Karl ise deniz cephesinde gerçekleşen Osmanlı ve Fransız iş birliğinden hasar aldı. Yeterince iç işleri ile meşgul olan Kutsal Roma Germen, bu iş birliğinin getirdiği sorunlarla da uğraşmaktaydı. Sultan Süleyman'ın Doğu coğrafyasındaki sorunlarla ilgilenmek zorunda kalması ile Osmanlı Akdeniz'de barış yapmak zorunda kaldı. Böylece denizlerdeki Osmanlı-Fransız ittifakı beklenen bir derecede başarılı olamadı. Osmanlı açısından Hristiyan dünyasını parçalı bir halde tutmak, 16. yüzyılda bir amaç haline geldi.

Bir deniz gücü kurmak ve yayılmak, Habsburglara sağladığı kazançlar bakımından da değerliydi. Habsburg İmparatorluğu yeni kaynaklara, yeni topraklara

³⁵⁸ Gürkan, Akdeniz, s. 15.

ve yeni topluluklara ulaşmasını sağlayan hamleyi denizaşırı bölgelere yaptı. Fernando ve Isabel'in mali destek verdikleri bir deniz yolculuğu, amaçlananın aksine Çin yerine Amerika kıtasında son buldu. İspanya Krallığı, Kolomb'un yöneldiği Karayip Adaları'nın yararını anlamak için biraz geç kaldı fakat 1520'lerde Aztek ve İnka imparatorlarının gümüş ve altını, denizaşırı yapılan yolculuklara umutları arttırdı. 1550'lerde Amerika'nın gümüş madenlerini ele geçiren İspanya, bu madenlerin kendilerine getireceği kazancı fark etti.³⁵⁹

3.4. DİNİ ETKİ

Din Yeniçağ boyunca insanların hayatlarını şekillendiren en önemli unsurlardan biriydi. Dolayısıyla devlet politikalarını ve gerçekleştirilecek ittifakları yakından etkiliyordu. Osmanlılar ve Habsburglar siyasi otoritelerini güçlendirmek için siyasi olarak giriştikleri mücadelelerde dini alanlardan da besleniyorlardı.

Habsburglarda V.Karl'a biçilen rol gibi Osmanlılarda da Sultan Süleyman'a İslami çerçevede biçilen bir mehdi inancı bulunmaktaydı.³⁶⁰ Ancak V. Karl'ın tahta çıktığı dönemde Protestan hareketler hızlanmaya başladı ve mezhepsel bölünmüşlük artmaya başladı. Böylelikle mezhepsel bölünmüşlüğü lehlerine kullanabilecek gruplar ve devletler de belirdi.

Lutherciliğin yeni örgütlendiği zamanlarda ciddiye alınmaması ve bu bölünmüşlüğü siyasi otoriteye zarar verebileceğinin öngörülememesi akabinde Alman Prenslerin Lutherciliği kabul edip imparatorun karşısında yer alması gibi birçok nedene yol açtı. V. Karl, hem dış güçlerle hem de Alman Prensler Birliği ile mücadele etmek ve dengeyi sağlamaya çalışmak zorunda kaldı. V. Karl'ın Avrupa'da Katolik siyasi birliğini sağlama girişimi böylelikle son buldu. Aksine imparatorluğun daha fazla bölünmemesi ve bu durumun kendi aleyhlerine kullanılmaması için çaba sarf etti.

³⁵⁹ Burbank ve Cooper, s.128.

³⁶⁰ 15. ve 16. yüzyıllarda Mesih beklentisi, Sultan Süleyman döneminde, Osmanlı sarayında da çok etkili oldu. Özellikle saltanatının ilk döneminde Sultan Süleyman, sahib-i kıran kimliği ile donatıldı. (Hakan Kırkoğlu, **Sultanın Müneccimi**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s.167.)

Alman Prensler birliğinden farklı olarak Kutsal Roma Germen gibi Katolik imajını benimseyen Fransa'da imparatorluğun kendilerini baskı altına alması endişesi ve süregelen İtalya meseleleri ile V. Karl ile rekabet halindeydi. V. Karl hem kendisi gibi Katolik Fransa ile hem de mezhepler ayrılığından beslenmeye çalışan Alman Prensler ile mücadele ediyordu. Bu mücadele Fransa'nın Osmanlılar ile birlik olmasına kadar gidecekti. Birbirine rakip olan iki Katolik kral I. François ve V. Karl'ın arasındaki *Katolik kral* yarışı da bu mücadelenin farklı bir boyutu olarak sayılabilmektedir.

Fransa ile olan düşmanlık, bölgesel temas noktalarında yaşanan (Hollanda, Lorraine, Savoie, Pireneler ve İtalya) ve dolaylı olarak Roma'nın 1527 yılında yağmalanması ile sonuçlanan beş savaş doğurdu. Osmanlı'ya karşı hissedilen çekince Habsburgların Macaristan ve Bohemya'ya el koymalarına neden olup uzun vadede Akdeniz ve Balkanlar'da sonu gelmeyen savaşlara yol açtı. İç ve dış krizlerin fazlalığı ve karmaşası uyumlu bir eyleme geçilmesini önledi. İmparatorlukta dini bütünlüğü yeniden kurma planları hüsrarla sonuçlandı. Mühlberg'deki zafere rağmen, Schmalkalden Birliği Savaşları 1555 yılında gerçekleşen Augsburg Barışıyla tarafların üstünlük sağlayamamaları ile son buldu. Bu hayal kırıklığı sonucunda imparator görevden çekildi.³⁶¹

Habsburg Hanedanı'nın nüfuz alanlarındaki dini mesele yerel seçkinlerin özerklik çabalarıyla, özellikle 16. yüzyılın ortalarında Felemenk seçkinlerinin çoğu Protestanlığı kabul edince iç içe geçti. Felemenk İsyanı imparatorun servetini yutan bir ayaklanmaya dönüştü. Avrupa toplumunun bölünmeye kapı açan özellikleri sebebiyle karma imparatorluğu ayakta tutmak, onararak bir araya getirmekten daha zordu.³⁶²

Osmanlı'nın Kutsal Roma Germen'den farklı bir siyasi örgütlenmeye sahip olması ve doğuda otorite sahibi olması nedeniyle devlet bütünlüğü bozulmadı. Kurulduğundan beri çok dinli bir yapıya sahip olan Osmanlı, toprakları üzerinde bulunan gayrimüslim tebaaya yaşama hakkı verdi. Gayrimüslim tebaadan alınan bazı vergilerle beraber devlet gayrimüslimlerin can ve mal güvenliğini garanti altına

³⁶¹ Davies, s.569.

³⁶² Burbank ve Cooper, s.128.

alıyordu. Böylelikle, Osmanlı bulunduğu bölgede daha az sorunla mücadele ediyor ve yeni alınan bölgelerde nispeten daha hızlı kabul görüyordu.

Fatih döneminde millet sistemi oluşturularak gayrimüslim tebaa için bir düzenleme yapılması sayesinde Osmanlı kendi içinde yaşayan gayrimüslim tebaadan sıkıntı yaşamasa da süreç boyunca batıdan gelen Haçlı Seferleri ile uğraştı. Tüm bunlar Sultan Süleyman dönemi politikasında yansıma buldu.

Osmanlı, V. Karl gibi büyük bir dini sorun yaşamayıp aksine düşmanlarının bu zayıflıklarından beslenmeye çalıştı. Ancak Osmanlılar, doğuda *Safevilerle*³⁶³ ve Anadolu'da gerçekleşen bazı dini hareketlenmelerle sürekli olmasa da uğraşmaktaydı.³⁶⁴

Sultan Süleyman'ın doğu sınırında İslami otorite üzerinde hak iddia eden Safeviler ile V. Karl'ın bir ittifak kurma teşebbüsü bulunmaktaydı. Buna karşılık Sultan Süleyman, Fransız kralına ve Alman Protestan Prenslere yardım etti.

Osmanlı-Fransa yakınlaşmasını dini açıdan yorumlarsak, Sultan Süleyman'ın bu yakınlaşmayla Hristiyan devletlerin Müslüman ülkelere yönelik Haçlı zihniyeti politikalarını baltalamayı amaçladığını görmekteyiz.³⁶⁵

³⁶³ 1533'te Osmanlı- Habsburg çatışmasının ilk perdesi kapandığında Sultan Süleyman odağını Safevi ülkesi ile ilişkilere çevirdi. 1529 itibarı ile Anadolu'da durumlar sakinleşmişti fakat Osmanlı- Safevi sınırında olaylar meydana gelmekteydi. Osmanlı yönetiminden kaçıp Safevi ülkesine sığınan çoktu, fakat son yıllarda Safeviliği terk edip Osmanlı safına geçen komutanlara da rastlanmaktaydı. Metin Kunt, "Siyasal Tarih (1300- 1600)", **Türkiye Tarihi 2**, Osmanlı Devleti 1300- 1600, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Tarih Yayınları, İstanbul, 2014, s.127.

³⁶⁴ Sultan Süleyman, bu yüzyılda Osmanlıların Sünni İslam'ın koruyucuları olduğunu ilan etti. Sünniliğin Osmanlı yönetiminin asli unsuru haline gelmesi ve buna bağlı olarak sapkınlığı ve kâfirliği belirlemesi önemlidir. Sünnilik ve Osmanlı devlet yönetimi arasındaki resmi ilişki Mısır'da halife olan I. Selim'in Memlükleri mağlup etmesinden sonra kuruldu. Bu şekilde Osmanlılar İslam dünyasının lideri olma arzusu içinde oldu. Devrim Burcu Eğilmez, **Osmanlı İmparatorluğunda Hoşgörü Söylemi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 140.

³⁶⁵ Yıldız, s.91.

SONUÇ

Osmanlılar ve Habsburglar, 16. yüzyılda stratejilerinin ve hâkimiyet planlarının çatışması sonucu birbirileri ile rekabete girmek zorunda kaldılar. Bu rekabet özellikle Macaristan coğrafyasında şekillendi.

Osmanlılar, Avrupa politikasında söz sahibi olmak ve topraklarını genişletmek için Macaristan'a açılıyorlardı. Habsburglar ise Osmanlı'nın hem askeri hem de diplomatik ilerleyişini engellemek ve yıkılmak üzere olan Macar Krallığı'nı tampon devlet konumunda tutmak için çaba harcıyorlardı. Yıkılmak üzere olan Macar Krallığı, Avrupa devletlerinden taraflarına vaktinde gelen güçlü bir destek bulamayınca birbiri ardına gelen Osmanlı saldırılarına yenik düştü. Böylelikle 16. yüzyılda tarih sahnesine çıkan iki güçlü karakter V. Karl ve Sultan Süleyman, Macaristan politikaları sonucunda doğrudan karşı karşıya gelmiş oldu.

İki imparatorluğun da, bir siyasi güç olarak kendilerini var etme süreci birbirinden farklı gelişti. Bu doğrultuda 16. yüzyıl, farklı siyasi geleneklere ve stratejilere sahip iki karakterin diplomatik ve siyasi çatışmasına sahne oldu.

Sultan Süleyman, babası Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığı zamanında doğuda var olan sorunları çözmesi ve tahta çıktığı zaman Avrupa'da olan karışıklıklar sayesinde kendi hükümdarlığı döneminde batıya açılacak gücü ve zamanı kendinde bulabildi.

V. Karl ise tahta çıkma yarışında dedesi I. Maximilian'ın sağladığı olanaklardan dolayı rakibi I. François'i geçebildi ve Kutsal Roma Germen İmparatoru olarak tahta oturdu. Böylelikle 16. yüzyılda Fransa ve Habsburg arasındaki rekabet üst noktaya ulaştı ve Fransa'nın köşeye sıkışma korkusu onu farklı ittifaklara yöneltti.

Sultan Süleyman ise Fransa'nın ittifak arayışını kendi lehine kullanmak istedi ve Avrupa'daki dengeler Osmanlı'nın siyasi bir güç olarak burada sahneye çıkması ile değişti. V. Karl hem Protestan Prenslerle hem de Fransa-Osmanlı ittifakı ile uğraşmak zorunda kaldı. Sultan Süleyman Hristiyan birliğini parçalamak ve Avrupa siyasi arenasına sızmak için özellikle Fransa ile iş birliği içine girdi.

Macaristan ise tam olarak bu rekabetin ortasında kalmaktaydı. Hem coğrafi olarak hem de ekonomik olarak Osmanlılara dayanamayacak olan Macaristan, Osmanlı'nın saldırılarına dayanacak gücü kendinde bulamadı. Böylece Osmanlı, Avrupa siyasi sistemine dahil oldu. Avrupa hem Protestan ve Katolik çatışmasından hem de Katolik kralların birbirleriyle yarışından dolayı diplomatik olarak güç kaybediyordu.

Osmanlı'nın Macar topraklarını ele geçirmesi Osmanlıların doğrudan Habsburg ile diplomatik ilişki kurmasını sağladı. V. Karl kardeşi Ferdinand'ı, Macar kralı olarak ilan etmişti. Osmanlılar ise Zapolya'yı kendi hâkimiyetleri altındaki bir Macar kralı olarak ilan ettiler. Macaristan ise bu şekilde ikiye bölünmüş oldu.

Zapolya zaman zaman kendisine verilen üstünlüğü gerektiği gibi kullanamadı ve Ferdinand'a karşı güç kaybetti. Buna rağmen, Osmanlılar stratejileri gereği Zapolya'nın destekçisi oldular ve Habsburg'a karşı üstünlük sağlamayı bildiler.

Osmanlı- Habsburg ilişkilerinde donanma ve deniz gücü üzerindeki rekabet ise her zaman farklı bir konumda olmuştur. Özellikle Andrea Doria ve Barbaros Hayreddin'in birebir mücadeleleri Osmanlı-Habsburg rekabetinde farklı bir dönemin başlangıcı olarak büyük bir önem arz etmektedir.

Osmanlı ve Habsburg mücadelesi 16. yüzyıla damga vurdu ve diplomatik dengeleri değiştirdi. Osmanlı'nın Avrupa ile olan ilişkilerine yeni bir boyut kazandırdı. Macaristan için de Osmanlı-Habsburg rekabeti bir dönüm noktası oldu. Hem Osmanlı hem de Habsburg karada ve denizde büyük bir rekabet içine girdi. Akdeniz zorlu savaflara sahne oldu. Birçok savaşı ve ilişkiyi tetiklemesi ile Osmanlı ve Habsburg 16. yüzyılda büyük bir öneme sahip oldu.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

TSMA No: 8305/1.

TS. MA. e/ 855-63-0.

TS.MA.e/ 851. 33.

TS. MA.e/ 754-61-0.

TS. MA. e/ 745.20

TS.MA. e/ 756.73.

A_{DVN.SMHM_d 19.713.

TS.MA. e/ 885.61

A_{DVN.SMHM_d 6-1383.

A_{DVN.SMHM_d 5-1125.

Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri genel Müdürlüğü, **Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı**, Yayın Nu: 148, İstanbul, 2017

Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Günümüze Türk- Macar İlişkileri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, **Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı**, Yayın Nu: 146, İstanbul, 2016.

Birinci Kaynaklar

Anonim Tevarih-i Al-i Osman (1299-1512), haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul, 2000.

Aşıkpaşazade. **Tevarih-i Ali Osman**, haz. Kemal Yavuz ve Yekta Saraç, Gökkuşbe Kitabevi, İstanbul, 2010.

Celalzade Salih Çelebi. **Tarih-i Sefer-i Zafer-i Rehber-i Alaman**, haz. Fatma Kayta, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2016.

Çubuk, Vahid. **Solak-zade Tarihi**, 2. Kitap, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

Hadidi. **Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523)**, haz. Necdet Öztürk, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1991.

İdris-i Bitlisi. **Heşt Behişt**, VII. Ketibe, haz. Muhammed İbrahim Yıldırım, TTK, Ankara, 2013.

Katip Çelebi. **Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan, Tuhfetü'l- Kibar Fi Efsari'l- Bihar**, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2007.

Kritovulos. **Tarih-i Sultan Mehmed Han-ı Sani (İstanbul'un Fethi)**, Kitapçılık Ticaret Limites Şirketi Yayınları, İstanbul, 1967.

Machiavelli, **Prens**. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994.

Ogier Ghislain de Busbecq, **Türk Mektupları**, çev. Derin Türkömer, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, Kasım 2005.

Kitaplar

Agoston, Gabor. **Osmanlı'da Strateji ve Askeri Güç**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

Akyıldız, Ali. **Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Barkey, Karen. **Farklılıklar İmparatorluğu Osmanlılar**, 2. Baskı, Versus Yayınları, İstanbul, 2008.

Bilge, Sadık Müfit. **Osmanlı'nın Macaristanı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010.

Birdal, Mehmet Sinan. **Kutsal Roma İmparatorluğu ve Osmanlı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Burbank, Jane ve Frederick Cooper. **İmparatorluklar Tarihi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2011.

Crankshaw, Edward. **The Habsburgs: Portrait of Dynasty**, The Viking Press, New York, 1971.

Coşan, Leyla. **Tanrım Bizi Türklerden Korumalı**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2012.

Davies, Norman. **Avrupa Tarihi**, İmge Yayınevi, Ankara, 2011.

Eckhart, F. . **Macaristan Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1949.

Eğilmez, Devrim Burcu. **Osmanlı İmparatorluğunda Hoşgörü Söylemi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Emecen, Feridun M. . **İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları- I**, İSAM Yayınları, İstanbul, 2014.

Emecen, Feridun. **Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

Faroqhi, Suraiya. **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, çev. Ercan Ertürk, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010.

Felberman, Louis. **Hungary: A Short Outline of its History**, Educational Section of the Hungarian Exhibition; Earl's Court, London, 1908.

Fodor, Pal. **İmparatorluk Olmanın Dayanılmaz Ağırlığı**, Çev. Özgür Kolçak, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2016.

Freeman, Edward A. . **The Ottoman Power in Europe**, Macmillan and CO., London, 1877.

Frost, J. . **Hungarian War**, New Haven: H. Mansfield, 1849.

Gelişim-Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, Sayı 28, İstanbul, 1985.

Gökbilgin, M. Tayyib. **Kanuni Sultan Süleyman**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019.

Gökbilgin, M. Tayyib. **Osmanlı- Macar İlişkileri**, Kronik, İstanbul, 2019.

Gürkan, Emrah Safa. “Osmanlı- Habsburg Rekabeti Çerçevesinde Osmanlılar’ın XVI. Yüzyıl’daki Akdeniz Siyaseti”, **Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası**, (Ed. Haydar Çoruh, M. Yaşar Ertaş ve Ziya Köse), Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011.

Gürkan, Emrah Safa. **Sultanın Casusları**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2018.

Halaçoğlu, Yusuf. **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.

Hammer, J. Von. **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I. Cilt, 5. Baskı, İstanbul, 2011.

Isom, Christine –Verhaaren. **Kafirle İttifak**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2015.

İnalcık, Halil. **Devlet-i'Aliyye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

İnalcık, Halil. **Has-bağçede'ayş u tarab**, İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

İnalcık, Halil. **Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları**, İSAM Yayınları, Ankara, 2017.

İnalcık, Halil. **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, 18. baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013.

İnalcık, Halil. **Osmanlı ve Avrupa**, Kronik Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2017.

İnalcık, Halil. **Rönesans Avrupası**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

Kapaşahin, Muhittin. **Kanuni'nin Batı Politikası**, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2008.

Karadeniz, Hasan Basri. **Osmanlılar ve Rumeli Uçbeyleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015.

Kırkoğlu, Hakan. **Sultanın Müneccimi**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.

Kumrular, Özlem. **Osmanlı- Habsburg Düellosu**, Kitap Yayınevi, İstanbul, Eylül 2011.

Lee, Stephen J.. **Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789**, Dost Yayınevi, Ankara, 2015.

Molnar, Miklos, **A Concise History of Hungary**, çev. Anna Magyar, Cambridge University Press, 2001.

Öztuna, Yılmaz. **Devletler ve Hanedanlar**, 4. Cilt, 3. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005.

Ricci, Giovanni. **Türk Saplantısı**, çev. Kemal Atakay, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005.

Roux, Jean- Paul. **Dinlerin Çarpışması**, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012.

Solnon, Jean- François. **Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2019.

Timur, Taner. **Osmanlı Toplumsal Düzeni**, İmge Kitabevi, Ankara, 1994.

Turan, Namık Sinan. **İmparatorluk ve Diplomasi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. **Osmanlı Tarihi**, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. **Osmanlı Tarihi**, II. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Yıldız, Yusuf. **Osmanlı- Habsburg İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Yurdaydın, Hüseyin G.. **Kanuni'nin Cülusu ve İlk Seferleri**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları XXXI, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996.

Yücel, Yaşar ve Ali Sevim. **Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih – Yavuz – Kanuni**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

Wiesner, Merry E. – Hanks. **Erken Modern Dönemde Avrupa 1450-1789**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

Makaleler

Aliyazıcıoğlu, Zeynep İnan. “Avusturyalı Diplomat Sığismund Von Herberstein ve Buda’da Osmanlı Elçiliğine Dair Anılar (1541)”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 66, Erzurum, 2019.

Arnold, Thomas F., “16. Yüzyıl Avrupası’nda Savaş: Devrim ve Rönesans’”, **Top, Tüfek ve Süngü**, (Ed. Jeremy Black), çev. Yavuz Alogan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, ss. 30-51.

Aydın, Yusuf Alperen. **XVI- XVII. Yüzyıllarda Osmanlı- Habsburg Anlaşmaları ve Uygulamaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001.

Ceran, İsmail. “XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk- Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman- I. François İttifakı’”, **Turkish Studies**, Cilt: 9/2, Winter 2014, Ankara, Turkey, ss.391-427.

Çelikbağ, Tahir. “Klasik Osmanlı Minyatür Sanatında Nakkaş Osman’ın Yaratıcılık Anlayışı”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 32, Aralık 2018.

Çoban, Erdal. “Macaristan’da Protestanlığın Gelişmesi ve Osmanlı Hâkimiyeti’”, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, Sayı: 7, Ankara, 1996, ss. 99-112.

Daldal, Aslı ve Veysel Can Karakaş. “Macar Milli Kimliğinin Bir Parçası Olarak Osmanlı/ Türk Karşıtı Hafıza Mekanları”, **Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:3, Sayı: 1, ss. 84-106, 2019, ss. 84-106.

Doğan, Cabir. “Fethinden Kaybına Rodos (1522-1912)’”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2013, Sayı:30, ss. 67-88.

Düzlü, Özlem. “Seyyid Vehbi Divanı’na göre 18. Yüzyılda Osmanlı Bahriye Teşkilatı”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 17, 2019, ss. 134- 153.

Erdoğan, Halil ve Cengiz Yaşar Yücel. “Ruhi Tarihi”, **Belleten**, Cilt 14, Sayı:18, TTK, Ankara, 1992, ss. 359-472.

Erdoğan, M. Akif. “Kanuni Sultan Süleyman’ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XXIX, Sayı:1, ss. 167- 187.

Erdoğan, M. Akif. “Kanuni Sultan Süleyman’ın Rodos Seferi Ruznamesi”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: XIX., Sayı: 1, Temmuz 2004, ss. 55-71.

Eroğlu, Haldun. “Klasik Dönemde Osmanlı Devleti’nin İstihbarat Stratejileri”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 22, 2003, ss. 11-33.

Ertaş, Mehmet Yaşar ve Hacer Kılıçaslan. “Rodos’un Fetih Günlüğü Kanuni Sultan Süleyman’ın Rodos Seferi Ruznamesi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, Yıl: 2017, ss. 1-36.

Eyice, Semavi. “Kanuni Sultan Süleyman’ın Portresi Hakkında Bir Deneme”, **Kanuni Armağanı**, Ankara, 1970.

Fekete, L.. “Osmanlı Türkleri ve Macarlar”, **Belleten**, Cilt: XIII, Sayı: 52, TTK, Ankara, Ekim 1949, ss. 663-743

Genç, Vural. “Kanuni Sultan Süleyman’ın Nikris Hastalığına Atfedilen Farsça bir Reçete”, **Belleten**, Ankara, 2016, C: LXXX, S: 287, Nisan 2016. ss. 41-58.

Kumrular, Özlem. “Avrupa’nın İnşasında Osmanlı Etkisi”, **Doğu Batı**, Osmanlılar II, Yıl: 10, Sayı:52, Ankara, 2010, ss. 23-46.

Kunt, Metin. ‘‘Siyasal Tarih (1300-1600)’’, **Türkiye Tarihi 2**, Osmanlı Devleti 1300-1600, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Tarih Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 21-144.

Otman, Elvin. ‘‘Uluslararası Dengeler Çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu- Venedik Cumhuriyeti İlişkileri ve Sadrazam İbrahim Paşa (1523-1536)’’, **Bilig- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 90, 2019, ss: 137- 159.

Palffy, Geza, ‘‘16. Yüzyılda Macaristan ve Hırvatistanı’nda Türk Tehdidine Karşı Müdafaa ve Askeri Haritacılık’’, çev. Mahmut Halef Cevrioğlu, **Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı:24, Yıl: 2013-2, ss.17-47.

Polatcı, Türkan ve Alican Batmaz. ‘‘Doğu- Batı İmajı Gölgesinde Konstantinapolis ve Beç: XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı- Habsburg İlişkileri’’, **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 12, Yaz 2013, ss. 51-80.

Solak, Mehmet. **Erken Modern Dönemde Osmanlı- Habsburg Sınır Savunma Sistemleri (1540-1664)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Solak, Mehmet. ‘‘Osmanlı İmparatorluğu’nun Habsburg Sınır Bölgesinde Barut Üretim Politikası (1567- 1574)’’, **Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 4/6, 2018, ss. 283-294.

Toraman, Burcugül. ‘‘Kanûnî’nin Son Seferini Konu Alan Bazı Tasvirlerdeki Sembolik Dil Üzerine’’, **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, LII, 2018.

Tuncer, Aziz. ‘‘ Yerel Yönetimlerin Kökeni Bağlamında İtalyan Şehir Devletlerinde Yönetim ve Aktörler’’, **Journal of Political Administrative and Local Studies**, Cilt.1, Sayı:1, 2018, ss.1-18.

Yayınlanmamış Lisansüstü Tezler

Erdoğan, Çağrı. **Mevlana İsa ve Cami'ü'l- Meknunat Adlı Eseri** (Transkripsiyon ve Değerlendirme), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2019.

Erkan, Davut. **Matrakçı Nasuh'un Süleyman-namesi (1520-1537)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005.

Göçmen, Cemal. **Gelibolulu Mustafa Ali'nin Heft Meclisi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2009.

Kaplan, Ayşe. **Isparta Efsanelerinin Minyatürle Anlatılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta, 2018.

Severcan, Şefaettin. **Kemal Paşa- Zade Tevarih-i Al-i Osman, X. Defter**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1991.

Tabakoğlu, Hüseyin Serdar. **Akdeniz'de Osmanlı-İspanya Rekabeti, 1560-1574: Teşkilat, Denizgücü ve Savaş**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Topal, Seyid Ali. **Celalzade Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman Adlı Eseri**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi İslami Bilimler Fakültesi, Ankara, 2008.

Türkmen, İlhan. **XVI. Yüzyılda Belgrad Kazası**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.

İnternet Kaynakları

Arifi Süleymannamesi. *Kanuni Vakfi*.

<http://kanunivakfi.org/suleymanname/suleymanname.pdf>, (14.12.2020).

Ortelius, Abraham (1527-1598). *David Rumsey Historical Map Collection*.

(https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~275322~90048443:-50--Turcici-Imperii-?sort=Pub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No&qvq=q:ottoman;sort:Pub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No;lc:RUMSEY~8~1&mi=81&trs=640), (14. 12. 2020).



EKLER



Ek 1. Kanuni Sultan Süleyman Eyüp Sultan Ziyareti.

(Burcugül Toraman, “**Kanûnî’nin Son Seferini Konu Alan Bazı Tasvirlerdeki Sembolik Dil Üzerine**” *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, LII (2018), s.19.)



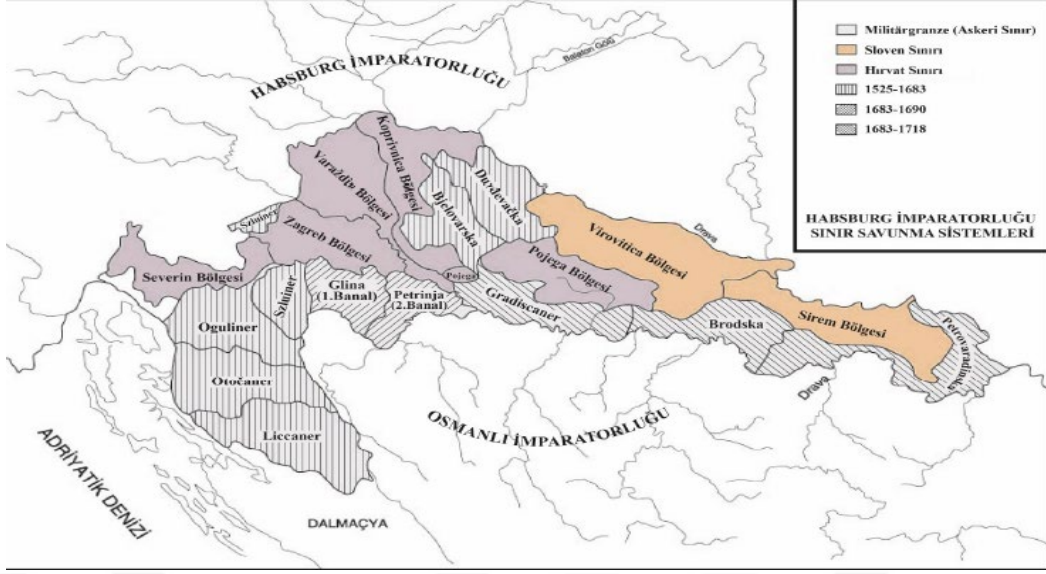
Ek 2. Kanuni'nin Yaşlılık Portresi.

(Burcugül Toraman, “Kanûnî'nin Son Seferini Konu Alan Bazı Tasvirlerdeki Sembolik Dil Üzerine” **Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies**, LII (2018), s.16.)



Ek 3. Kanuni'nin Naaşının Taşınması.

(Burcuğül Toraman, "Kanûnî'nin Son Seferini Konu Alan Bazı Tasvirlerdeki Sembolik Dil Üzerine" **Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies**, LII (2018), s.10.)



Ek 4. Habsburg İmparatorluğu Sınır Savunmasının İdari Birimleri.

(Mehmet Solak, **Erken Modern Dönemde Osmanlı-Habsburg Sınır Savunma Sistemleri (1540-1664)**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s.125.)



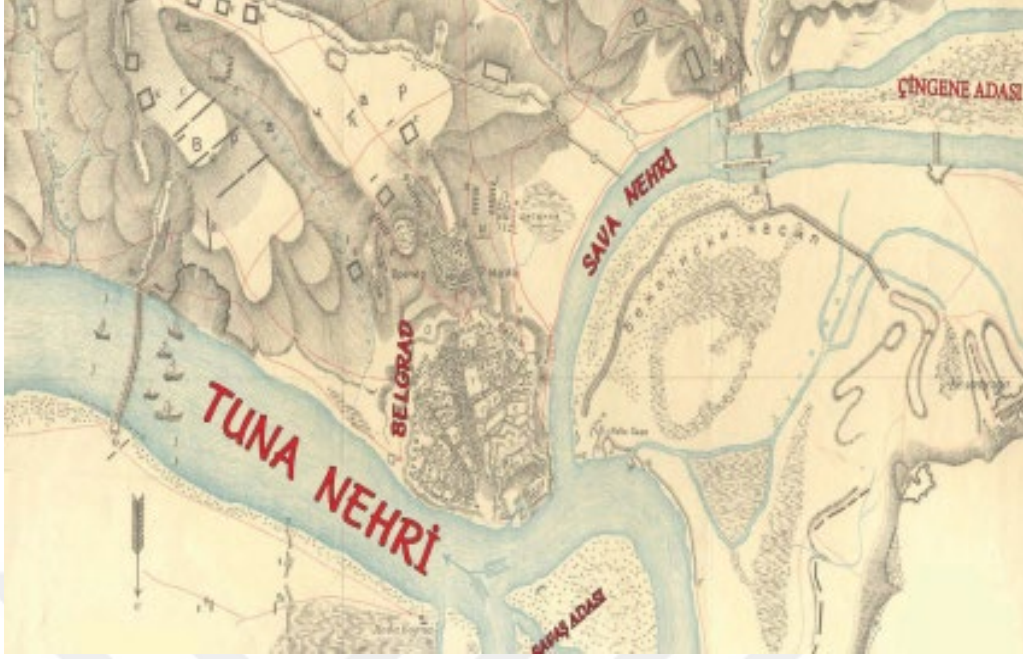
Ek 5. Herberstein'in Betimlemelerinden Esinlenerek Hirsfogel'in Çizdiği Sultan Süleyman Gravürü.

(Zeynep İnan Aliyazıcıoğlu, "Avusturyalı Diplomat Sığismund Von Herberstein ve Buda'da Osmanlı Elçiliğine Dair Anılar (1541)", **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 66, Erzurum, 2019, s.630.)



Ek 6. Osmanlı Dönemi Belgrad Şehri.

(İlhan Türkmen, **XVI. Yüzyılda Belgrad Kazası**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2014, s. 421.)



Ek 7. Belgrad Kalesi Yerleşim Planı.

(İlhan Türkmen, **XVI. Yüzyılda Belgrad Kazası**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2014, s. 420.)



Ek 8. Kanuni Sultan Süleyman'ın Portresi.

(Semavi Eyice, “Kanuni Sultan Süleyman’ın Portresi Hakkında Bir Deneme”, **Kanuni Armağanı**, Ankara, 1970, s.217.)



Ek 9. Sultan Süleyman'ın Tahta Çıkışı.

(Tahir Çelikbağ, “Klasik Osmanlı Minyatür Sanatında Nakkaş Osman'ın Yaratıcılık Anlayışı”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 32, Aralık 2018, s.476.)



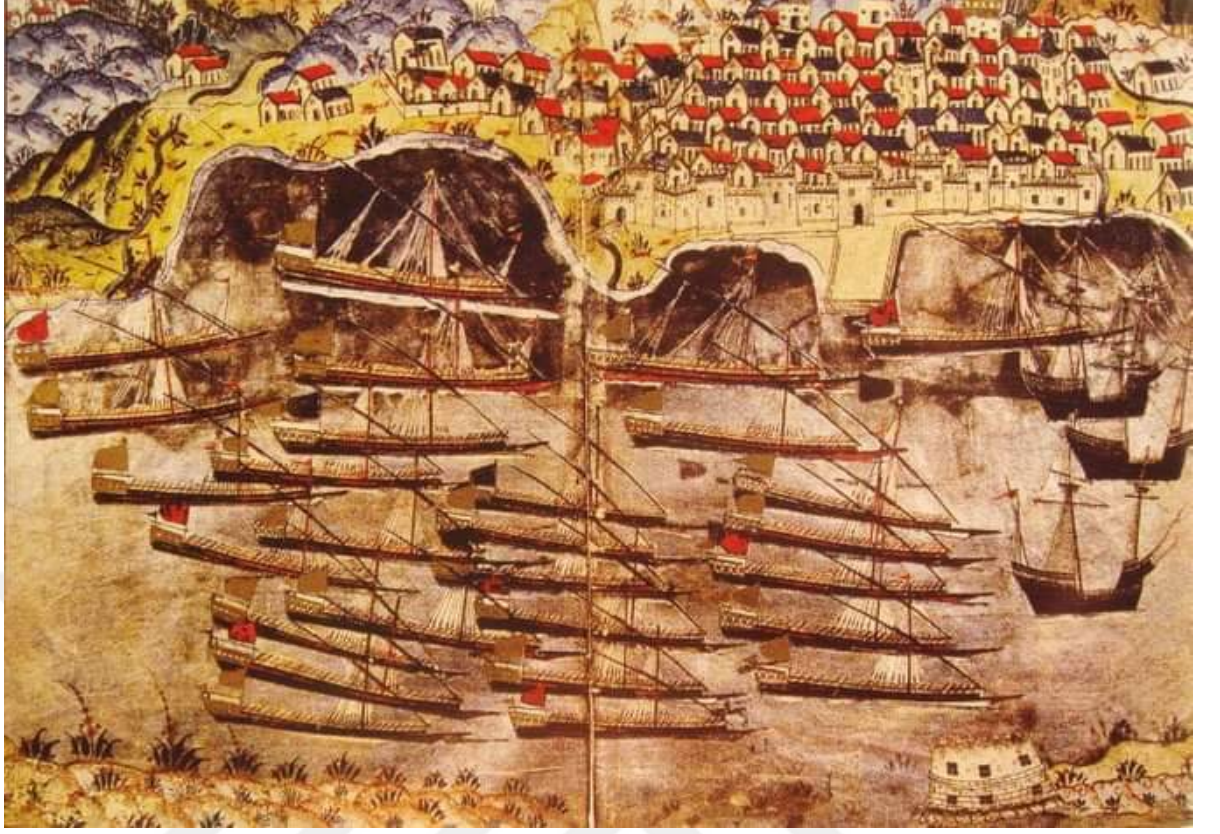
Ek 10. Kanuni'nin Erdel Prensini Kabulü.

(Tahir Çelikbağ, "Klasik Osmanlı Minyatür Sanatında Nakkaş Osman'ın Yaratıcılık Anlayışı", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 32, Aralık 2018, s.471.)



Ek 11. Kanuni'nin Boğa Avlaması.

(Tahir Çelikbağ, "Klasik Osmanlı Minyatür Sanatında Nakkaş Osman'ın Yaratıcılık Anlayışı", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 32, Aralık 2018, s.475.)



Ek 12. Barbaros Hayreddin Paşa Toulon Limanında.

(Emrah Safa Gürkan, **Sultanın Casusları**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2017, Resim 17.)



Ek 13. Barbaros Hayreddin Paşa Sultan Süleyman'ın Huzurunda.

(Ayşe Kaplan, **Isparta Efsanelerinin Minyatürle Anlatılması**, Süleyman Demirel Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2018, s.19.)



Ek 14. Mohaç Savaşı.

(<http://kanunivakfi.org/suleymanname/suleymanname.pdf> son erişim tarihi:
29.11.2020)



Ek 15. Macar Tacının Sunulması.

(<http://kanunivakfi.org/suleymanname/suleymanname.pdf> son erişim tarihi:
29.11.2020)



Ek 16. Kanuni'nin Kırım Hanı Devlet Giray'ı Kabulü.

(<http://kanunivakfi.org/suleymanname/suleymanname.pdf>

son erişim tarihi:

29.11.2020)



Ek 17. Sultan Süleyman ve Şehzade Selim Avda.

(<http://kanunivakfi.org/suleymanname/suleymanname.pdf>
29.11.2020)

son erişim tarihi:



Ek 18. Abraham Ortelius, Osmanlı haritası 1527-1598.

(https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~275322~90048443:-50--Turcici-Imperii-?sort=Pub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No&qvq=q:ottoman;sort:Pub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No;lc:RUMSEY~8~1&mi=81&trs=640 son erişim tarihi: 29.11.2020)



Ek 19. Kanuni Üsküdar'da Bir Köşkte.

(Halil İnalcık, **Has-Bağçede' Ays u Tarab**, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, s.288.)



Ek 21. Şarlken'in Büyükbabası İmparator Maximilian von Habsburg.

(Gelişim-Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, Sayı 28, İstanbul, 1985, s.881.)



Ek 22. Şarlken'in Anne Tarafından Ataları Katolik Krallar Fernando ve Isebella.

(Gelişim-Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, Sayı 28, İstanbul, 1985, s.882.)



Ek 23. At Üzerinde Şarlıken, Prado Müzesi Madrid.

(Emrah Safa Gürkan, **Sultanın Casusları**, Kronik Yayınları, İstanbul, 2017, Resim 14.)



Ek 24. Habsburg Sancakları.

(Gelişim-Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, Sayı 28, İstanbul, 1985, s.886.)



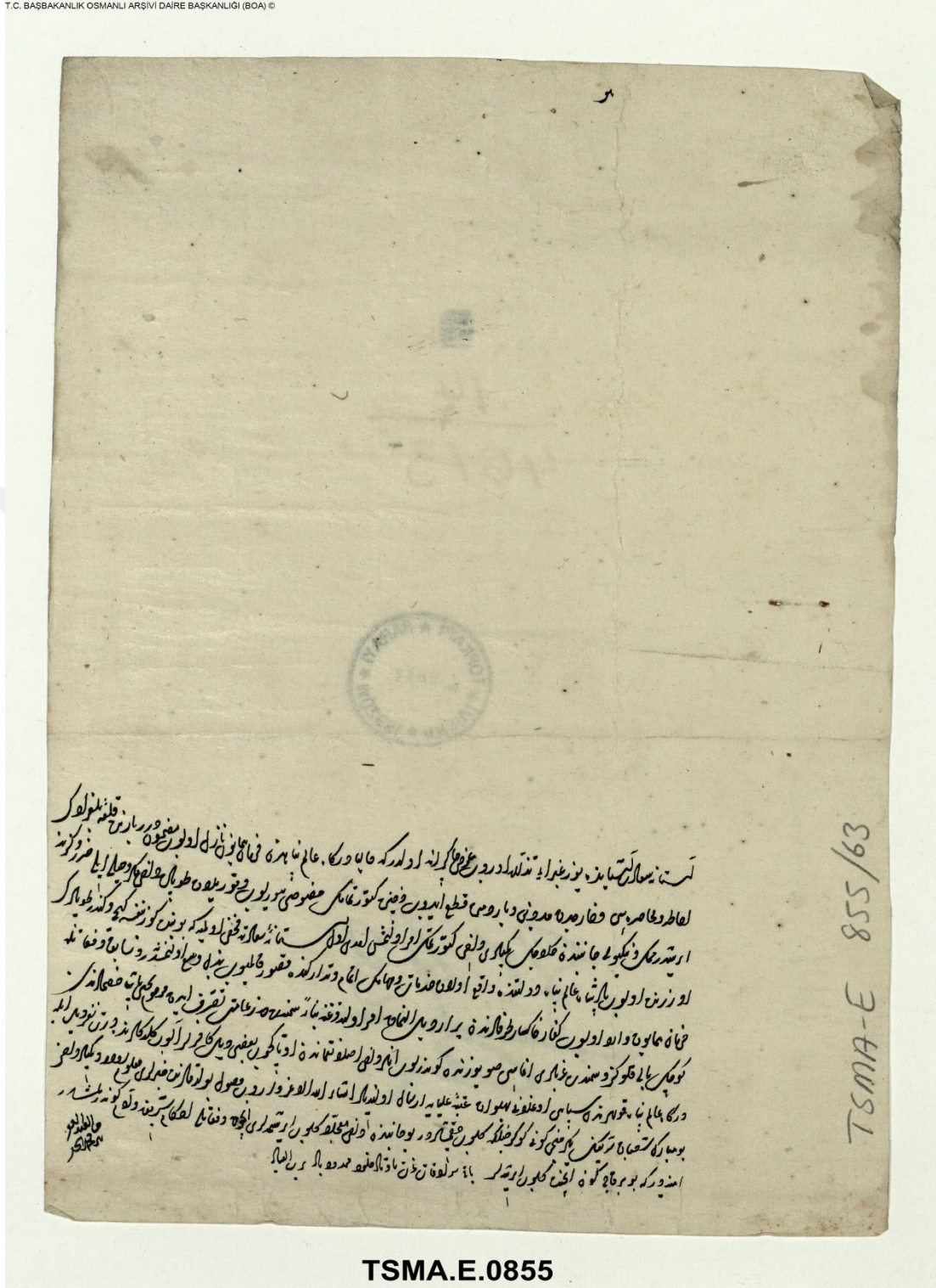
Ek 25. Genç Şarlken.

(Gelişim-Hachette Türk ve Dünya Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, Sayı 28, İstanbul, 1985, s.884.)



Ek 26. İmparator Şarlken.

(Yusuf Yıldız, **Osmanlı-Habsburg İlişkileri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013, Resim 2.)



Ek 28. Arşiv Belgesi 2.

(BOA, TS. MA. e/ 855- 63- 0.)

Ek 27. Kronoloji.

1020: Kont Radbot, Zürih yakınlarında, Habsburg hanedanının adını aldığı bir ' ahin kalesi' veya Habichsburg inşa etti.

1273: Büyük Fetret Dönemi, Habsburg prensi Rudolf I'in seçilmesiyle sona erdi.

1278: D rnkrut Rudolf'da, Avusturya rakibi Otakar II'yi mağlup edip öldürerek Avusturya topraklarını Habsburglara ba ladı.

1291: İsviçre'nin Uri, Schwyz ve Unterwalden orman bölgeleri, Habsburg egemenliğine direnmek için Sonsuz Birlik'i kurdular.

1361: Şehzade Murat'ın Edirne'yi fethetti.

1385: Sofya ve Ni  fethi, Sırp kralı hara   zar oldu.

1395: Bayezit'in Erdel ve Efl k seferi; Arge  Savaşı ile Efl k Voyvodası Osmanlı hara   z ari oluyor; Bulgaristan Kralı  ı man'ın idamı, Osmanlılara karşı Venedik, Macaristan ve Bizans ittifakı kuruldu.

1396: Haçlı ordusunun Balkanlar istil sı, Ni bolu meydan savaşı yapıldı.

1428: Osmanlı-Macar barışı.

1434: Efl k, Sırbistan ve Bosna'da Osmanlı-Macar rekabeti.

1438: II. Murat'ın Erdel seferi.

1439: II. Murat'ın Semendire'yi fethi; bağımsız Sırbistan'ın sonu; Osmanlıların Bosna kralını haraca ba laması.

1444: Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu arasında barış yapıldı ve Sırp despotlu unun tekrar kuruldu. II. Murat, oğlu II. Mehmet lehine tahttan çekildi. Varna Savaşı yapıldı.

1448: II. Murat'ın İskender Bey'e karşı seferi, II. Kosova Savaşı yapıldı.

1454: Venedik ile barış yapıldı. II. Mehmet'in Sırbistan seferine  ıktı.

1455: Bo dan haraca ba lanıyor. II. Mehmet'in Sırbistan'a ikinci seferini düzenledi.

1458: Mahmut Paşa'nın Sırbistan seferi yaptı.

1463: Venedik'le savaş yapıldı Mora Venedik denetimine geçti, II. Mehmet'in Bosna'yı fethetti. Macaristan kralı Yayçe'yi ele geçirdi.

1485: Macaristan kralı Matthias Corvinus Viyana'yı ele geçirdi ve şehri başkenti yaptı.

1487: Fuggers, hanedanla karlı bir bağ kurarak ilk kredilerini bir Habsburg arşidüküne verirler.

1490: Habsburglar, Matthias Corvinus'un 1490'da ölümü üzerine Viyana'yı Macarlardan kurtardı.

1496: Avusturya'nın varisi olan Philip, büyük Habsburg evlilik ittifaklarının ikincisinde, İspanya'dan Ferdinand ve İsabella'nın kızı Joanna ile evlendi.

1499: İsviçre (veya Swabian) Savaşı, İsviçre'nin Habsburg imparatorluğundan bağımsızlığının etkili bir şekilde tanınmasını sağlayan Basel anlaşmasıyla sona erdi.

1519: Charles V, yedi imparatorluk seçmenine rüşvet vermek için çoğunlukla Fuggers'dan 852.000 florin ödünç aldı.

1520: I. Süleyman tahtta çıktı.

1521: Belgrat'ın fethedildi. Suriye'de Canberdî Gazâlî'nin isyanı bastırıldı.

1526: Mohaç Savaşı yapıldı. I. Süleyman János Zâpolya'yı Macaristan kralı olarak atadı.

1527: Avusturya Arşidük'ü Ferdinand Budin'e saldırdı.

1529: I. Süleyman'ın Budin'i aldı ve Zâpolya'nın Budin'de taç giymesi gerçekleşti. I. Süleyman'ın Viyana'yı kuşattı.

1531: Avusturyalıların Budin'i kuşattı.

1532: I. Süleyman Avusturya seferi çıktı. Köszeğ'in fethi tamamlandı. Andrea Doria'nın Koron'u ele geçirdi.

1533: Ferdinand’la barış anlaşması imzalandı. Barbaros Hayrettin Kaptan-ı Derya oldu. Barbaros’un Tunus’u fethi ve Koron’un geri alınışı.

1541: I. Süleyman’ın Ferdinand’a karşı seferi; I. Süleyman Budin’de Budin Beylerbeyiliğini kurdu. V. Karl’ın Cezayir önlerinde bozguna uğradı.

1543: Fransız-Osmanlı donanmasının Nice’i kuşatması başladı. I. Süleyman Macaristan’da; Valpovo, Pecs, Siklös ve Estergon’un fethini tamamladı.

1545: I. Süleyman ve Ferdinand arasında ateşkes imzalandı.

1547: Osmanlılarla Habsburglar arasında Papa, Venedik ve Fransa kralını da kapsayan barış antlaşması imzalandı. Macaristan Osmanlı ve Avusturya arasında bölüştürüldü.

1556: Charles V, Hollanda ve İspanya’yı oğlu Philip’e ve Kutsal Roma imparatoru unvanını kardeşi Ferdinand’a vererek tahttan çekildi. Zigetvar kuşatması başladı, Zigetvar düşmeden önce I. Süleyman hayatını kaybetti.